

## Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile

### Adres redakcji:

64-920 Pila, pl. Staszica 7  
tel. 67 352 2555; fax 67 352 2599  
www.pila.szkolapolicji.gov.pl

### Łączność z czytelnikami:

sekretariat@sppila.policja.gov.pl

### Redaktor naczelny:

insp. Jerzy Powiecki

### Zastępcy redaktora naczelnego

insp. Piotr Gaca  
mł. insp. Roman Gryczka

### Sekretarz redakcji:

mł. insp. Krzysztof Opaliński

### Zespół redakcyjny:

insp. w st. spocz. Roman Wojtuszek  
mł. insp. Marzena Brzozowska  
podinsp. Wojciech Thiel  
podinsp. Leszek Koźmiński  
podinsp. Jacek Czechowski  
asp. Hanna Bigielmajer  
dr Piotr Józwiak

### Redakcja językowa i skład:

Waldemar Hałuja

### Projekt okładki:

podinsp. Leszek Koźmiński, Waldemar Hałuja

### Nakład:

100 egz.

Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych, zastrzega sobie prawo skrótów i opracowania redakcyjnego tekstów, przyjętych do druku oraz prawo nieodpłatnego publikowania listów.

Redakcja zastrzega sobie również możliwość nieodpłatnego wykorzystania publikowanych materiałów na stronie internetowej Szkoły Policji w Pile.

### Kwartalnik wydawany jest przez:

Szkołę Policji w Pile

## W numerze

<b>Centralne Biuro Śledcze Policji</b>	4
<b>Rozmowa z Janem Michną</b>	12
Roman Wojtuszek <b>Istota, cele i zakres postępowania przygotowawczego od 1 lipca 2015 roku</b>	14
<b>Współpraca Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z jednostkami krajowymi w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu</b>	20
Mariusz Habkowski <b>Historia pewnego „falszerstwa”</b>	24
Adam Pęsko <b>Typologia kibiców</b>	27
Krzysztof Rudnicki <b>Komunikacja niewerbalna w kontekście oceny wiarygodności wypowiedzi</b>	34
Sławomir Banach <b>Przemoc w rodzinie – procedura „Niebieskie Karty”</b>	43
Alina Dowejko <b>Pojęcie wypadku w związku z pełnieniem służby w Policji</b>	48
Krzysztof Sawicki <b>Prawo do życia jednostki i jego ochrona w świetle wybranych aktów prawnych</b>	54
Marek Ratajczak <b>Stretching w ćwiczeniach ogólnorozwojowych</b>	63
Andrzej Harenda <b>Pierwsza pomoc w urazach układu ruchu</b>	65
Jan Klima <b>Zabezpieczenie mienia w sprawach prowadzonych przez Policję</b>	69
<b>Z życia Biura Służby Kryminalnej KGP</b>	78
Zbigniew Wlazło <b>Piórem i ołówkiem</b>	83
<b>Z biblioteczki policjanta służby kryminalnej</b>	85
<b>Stowarzyszenie Historyczno-Fortyfikacyjne „Przedmoście Pila”</b>	87
<b>Piłskie Muzeum Wojskowe (w organizacji)</b>	89
<b>Z życia Szkoły</b>	91

Z okazji nadchodzących Świąt Bożego Narodzenia, życzę wszystkim Czytelnikom „Kwartalnika Prawno-Kryminalistycznego” zdrowych i radosnych, spędzonych w rodzinnym gronie niezapomnianych chwil.

Każdy etap naszego życia ma swoje własne piękno. Koniec poprzedniego roku i jednocześnie początek nowego, to taka granica, która pozornie nie zmienia nic w naszym codziennym życiu, jednak to taki czas, kiedy podejmujemy pewne osobiste zobowiązania. To również czas, kiedy pojawiają się w naszych myślach plany, marzenia...

W Nowym Roku życzę Państwu przede wszystkim zdrowia – bo tak naprawdę, to właśnie ono jest najważniejsze. Gdy cieszymy się dobrym zdrowiem, wówczas łatwiej



dostrzegamy wiele pozytywnych stron otaczającego nas świata. Życzę Państwu dobrej atmosfery, stabilizacji i satysfakcji na niwie zawodowej, ciągłego poszerzania horyzontów za sprawą uczestnictwa w interesujących szkoleniach. Ponadto życzę, aby każdy dzień Nowego Roku przynosił wiele powodów do szczerego uśmiechu i zadowolenia, zarówno z pracy, jak i życia osobistego. Życzę, aby pomimo natłoku zadań i obowiązków, znaleźliście Państwo odrobinę czasu na realizację swoich marzeń.

Komendant Szkoły Policji w Pile

insp. Jerzy Powiecki

# CENTRALNE BIURO ŚLEDCZE POLICJI



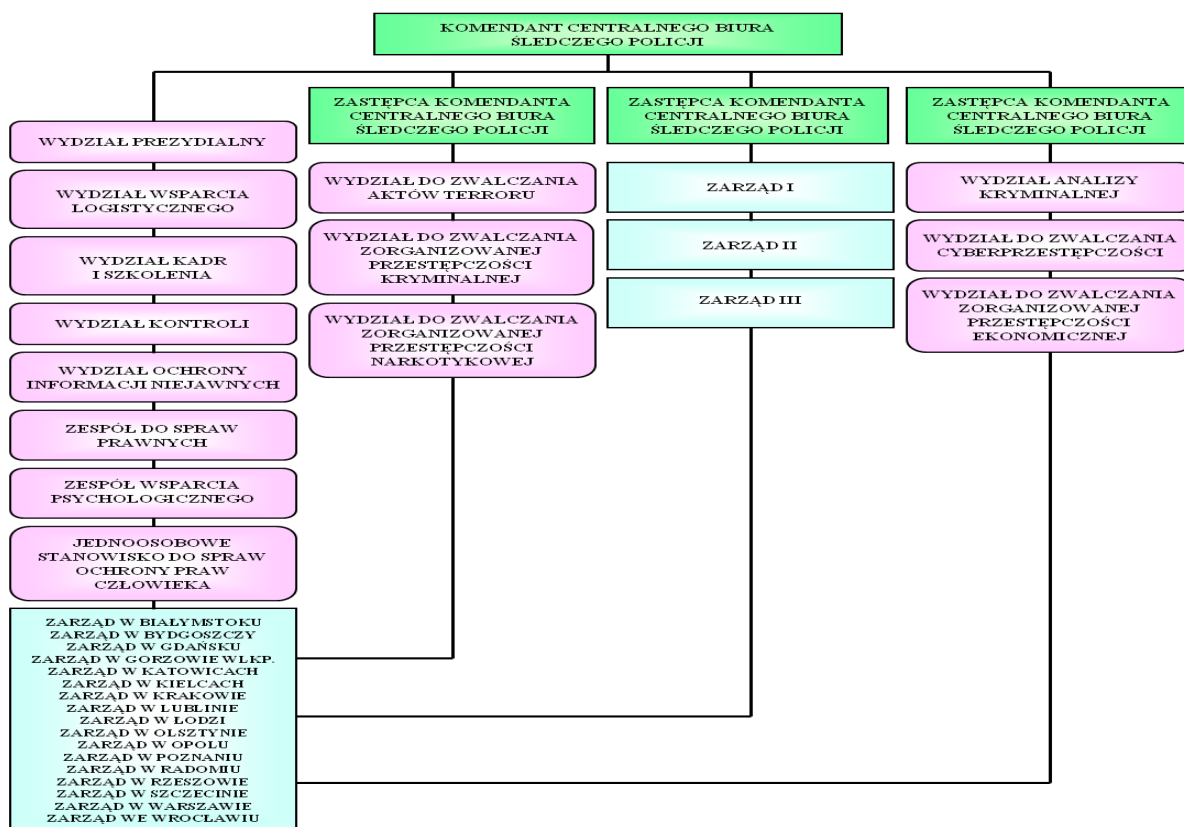
W dniu 9 października 2014 r. rozpoczęła funkcjonowanie nowa jednostka organizacyjna – Centralne Biuro Śledcze Policji. Ustawa o zmianie ustawy o Policji i niektórych innych ustaw z dnia 26 czerwca 2014 r. (Dz. U. z 2014 poz. 1199) ogłoszona 8 września 2014 r. pozwoliła na wyodrębnienie biura ze struktur Komendy Głównej Policji i w znacznym stopniu usamodzieliła jego działalność.

Kierownik nowej jednostki organizacyjnej – Komendant Centralnego Biura Śledczego Policji uzyskał szersze uprawnienia – nie tylko w zakresie polityki kadrowej czy współdecydowania o sposobie wydatkowania środków finansowych, przeznaczonych dla CBŚP w ogólnym budżecie Policji. Wprowadzone w ustawie zmiany pozwalają przede wszystkim na sprawniej-

sze realizowanie regulaminowych zadań jednostki w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej (m.in. Komendant CBŚP wnioskuje o zarządzenie kontroli operacyjnej, zarządza czynności dotyczące zakupu kontrolowanego oraz przesyłki niejawnie nadzorowanej. Wnioskuje o informacje objęte tajemnicą bankową, ubezpieczeniową i zawodową, a także o dane telekomunikacyjne).

Przeprowadzenie zmian w strukturze organizacyjnej biura oraz w katalogu jego regulaminowych zadań ma na celu zwiększenie skuteczności działań w skali całego kraju, a także w ramach współpracy z partnerami zagranicznymi.

Struktura Centralnego Biura Śledczego Policji



## ZADANIA CBŚP

Główne kierunki działania Centralnego Biura Śledczego Policji, podobnie jak w regulaminie CBS KGP skupiają się na zwalczaniu przestępczości zorganizowanej o charakterze kryminalnym, narkotykowym, ekonomicznym oraz związanym z aktami terroru. Jednak bieżący monitoring eskalacji zjawisk przestępczości wymusza ciągle wprowadzanie niezbędnych zmian w szczegółowym katalogu zadań realizowanych przez jednostkę. Należy podkreślić, że CBŚP realizuje również zadania w zakresie ochrony świadków koronnych i prowadzenia operacji specjalnych.

### ZORGANIZOWANA PRZESTĘPCZOŚĆ KRYMINALNA

Wykonując zadania z zakresu zwalczania zorganizowanej przestępczości kryminalnej Centralne Biuro Śledcze Policji w szczególności prowadzi działania ukierunkowane m.in. na:

- rozpoznawanie zorganizowanych grup prowadzących działania przestępcze o wysokim stopniu brutalizacji czynów (zabójstwa, przestępstwa z użyciem broni palnej i materiałami wybuchowymi);
- zwalczanie zorganizowanej przestępczości związanej z przemytem i nielegalnym obrotem bronią i amunicją, kradzieżami i przemytem pojazdów, prostytutką i handlem ludźmi, przestępczości o charakterze terroru kryminalnego, terroryzmu i ekstremizmu;
- zwalczanie, rozpoznawanie i neutralizację zorganizowanych struktur przestępczych zdominowanych przez przedstawicieli wywodzących się ze środowisk pseudokibiców.

Analiza zmian w kierunkach rozwoju zorganizowanej przestępczości o charakterze kryminalnym wykazuje, że coraz bardziej niebezpiecznym zjawiskiem jest szerząca się przestępcza działalność grup pseudokibiców. Ich członkowie, przeważ-

nie związani z klubami piłkarskimi, żużlowymi czy sportów walki, nie tylko prowadzą między sobą krwawe porachunki, często skutkujące śmiercią lub kalectwem.



Coraz odważniej demonstrują swoją tożsamość w trakcie zgromadzeń, wieców, dokonują napaści na funkcjonariuszy porządku publicznego, dopuszczają się licznych aktów wandalizmu, powodując wzrost poczucia zagrożenia w społeczeństwie. Najbardziej agresywni wchłaniani są przez zorganizowane grupy przestępcze i wykorzystywani jako narzędzia do realizacji ich celów w zakresie dokonywania najcięższych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, dystrybucji, a nawet produkcji narkotyków oraz innej poważnej przestępczej działalności.



W odpowiedzi na rosnące zagrożenie tym zjawiskiem w lutym 2011 roku Komendant Główny Policji powołał w Zarządach Centralnego Biura Śledczego KGP

zespoły do zwalczania przestępczości zorganizowanej środowisk pseudokibiców.

W celu lepszej skuteczności działań w prace zespołów zaangażowani zostali nie tylko funkcjonariusze CBS, ale również KWP i jednostek im podległych. Główne zadania zespołów obejmują przede wszystkim:

- zainteresowanie operacyjne grupami wywodzącymi się ze środowisk pseudokibiców pod kątem przestępczości zorganizowanej, ustalanie ich składu osobowego oraz roli poszczególnych członków;
- ustalanie okoliczności działań zorganizowanych grup przestępczych związanych ze środowiskami pseudokibiców;
- rozpoznawanie bieżących i długoterminowych zagrożeń dla ładu i porządku publicznego, wynikających z funkcjonowania zorganizowanych grup przestępczych z udziałem osób ze środowisk pseudokibiców;
- ustalanie i ujmowanie sprawców przestępstw oraz gromadzenie materiału dowodowego umożliwiającego przedstawienie członkom grup zarzutów popełnienia przestępstw;
- ustalanie składników majątkowych, niezbędnych do zabezpieczenia wykonania kar oraz środków karnych i roszczeń o charakterze majątkowym;
- zapobieganie przestępstwom, popełnianym przez członków zorganizowanych grup przestępczych, wywodzących się ze środowisk pseudokibiców oraz rozpoznawanie i eliminowanie czynników, które umożliwiałyby ich popełnienie.



W ramach zespołów funkcjonariusze CBŚP na bieżąco współpracują z policjantami pozostałych jednostek oraz funkcjonariuszami innych służb. Zespoły intensywnie wspierane są przez ekspertów z analizy kryminalnej, którzy przetwarzając zebrany materiał, przyczyniają się do efektywniej prowadzonych czynności operacyjnych i procesowych oraz umożliwiają na bieżąco aktualizowanie planów działań operacyjno-śledczych.

Kilkuletnie działanie zespołów daje wymierne efekty w postaci:

- licznych zatrzymań najpoważniejszych przedstawicieli środowisk pseudokibiców, działających w strukturach zorganizowanych grup przestępczych,
- przedstawienia im zarzutów z katalogu najpoważniejszych przestępstw,
- ujawnienia i zabezpieczenia przedmiotów będących efektem przestępczej działalności.

### **ZORGANIZOWANA PRZESTĘPCZOŚĆ NARKOTYKOWA**

W ramach zorganizowanej przestępczości narkotykowej Centralne Biuro Śledcze Policji ukierunkowane jest na zwalczanie zorganizowanych struktur przestępczych w zakresie produkcji i obrotu środkami odurzającymi zarówno na terenie kraju, jak i w obrocie międzynarodowym. Główne regulaminowe zadania w tym zakresie realizowane są poprzez:

- zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych, o zasięgu krajowym i międzynarodowym, w zakresie produkcji i obrotu narkotykami;
- ujawnianie i likwidację miejsc produkcji narkotyków syntetycznych (laboratoriów);
- współpracę z instytucjami i służbami międzynarodowymi w zakresie zwalczania przestępczości narkotykowej;
- rozpoznanie i neutralizację szlaków przemytu narkotyków.



Zorganizowane grupy przestępcze stosują wciąż nowe metody produkcji i sposoby przemytu narkotyków. Na rynku pojawiają się nowe rodzaje substancji (często nieobjętych kontrolą ustawową), z których produkowane są narkotyki oraz nowe sposoby przemytu narkotyków (np. przemysł kokainy do Polski w formie zasadowej i mieszanej z substancją, z którą tworzy łatwy do rozdzielania związek kompleksowy). Proces produkcji odbywa się przy użyciu najnowocześniejszego sprzętu, przy stosowaniu różnego rodzaju zabezpieczeń, służących zminimalizowaniu strat na wypadek wykrycia go przez policję (np. dzielenie poszczególnych etapów produkcji syntetyków, z których każdy jest zlokalizowany w innym miejscu).

Odpowiadając na nowe zagrożenia pojawiające się w dziedzinie nielegalnej produkcji narkotyków, w Centralnym Biurze Śledczym KGP w 2010 roku powstało Międzynarodowe Centrum Zwalczenia Nielegalnych Laboratoriów Narkotykowych. Jest to pierwsze w Europie i drugie na świecie (po USA) tego typu centrum szkoleniowe. Stwarza ono niepowtarzalną możliwość realizacji szkoleń na rzecz funkcjonariuszy służb antynarkotykowych w warunkach zbliżonych do rzeczywistych. W Centrum zostało zrekonstruowanych kilkanaście pracowni, w których po odpowiednim zaaranżowaniu (wyłącznie z wykorzystaniem oryginalnego wyposażenia, zabezpieczonego w rzeczywistych nielegalnych laboratoriach) odtworzono różne metody otrzymywania substancji psychotropowych, narkotyków syntetycznych oraz

prekursorów tych związków. W budynku znajdują się również pomieszczenia specjalnie przygotowane dla uczestników kursów pod kątem praktycznej nauki prowadzenia przeszukań laboratoriów z zachowaniem wszelkich możliwych środków ostrożności.



Kadrę szkoleniową centrum stanowią nie tylko najbardziej doświadczeni eksperci CBŚP, ale również specjaliści narkotykowi z Europolu, CEPOL-u oraz policji brytyjskiej, holenderskiej i brytyjskiej.



W ramach cieszących się ogromną popularnością kursów w Centrum zostało przeszkolonych kilkanaście grup słuchaczy (w zależności od potrzeby – w językach angielskim lub rosyjskim) z ponad 25 krajów. Poza tym ośrodek udostępnia swoje pomieszczenia na potrzeby CSP w Legionowie w ramach szkoleń narkotykowych, które są organizowane dla funkcjonariuszy komend wojewódzkich, miejskich i powiatowych.

## ZORGANIZOWANA PRZESTĘPCZOŚĆ EKONOMICZNA

Zwalczanie zorganizowanej przestępczości o charakterze ekonomicznym, która w ostatnich latach powoduje wielomilionowe straty Skarbu Państwa, stało się jednym z najważniejszych priorytetów działalności Centralnego Biura Śledczego Policji. Regulaminowe zadania biura w tym zakresie skoncentrowane są przede wszystkim na:

- zwalczaniu zorganizowanych grup przestępczych czerpiących zyski z nielegalnego obrotu paliwami;
- przeciwdziałaniu niezgodnym z prawem działaniom związanym z niewłaściwym wykorzystywaniem i dystrybucją środków finansowych pochodzących bezpośrednio z Unii Europejskiej;
- rozpoznawaniu i przeciwdziałaniu zjawisku prania pieniędzy;
- zwalczaniu oszustw w sferze obrotu finansowego na szkodę instytucji finansowych, banków, towarzystw ubezpieczeniowych, giełd, firm leasingowych, funduszy inwestycyjnych oraz oszustw w sferze obrotu gospodarczego na szkodę przedsiębiorców;
- zwalczaniu korupcji w zakresie prowadzonych spraw związanych z działalnością zorganizowanych grup przestępczych.

Przyjęta przez Centralne Biuro Śledcze Policji strategia zwalczania zorganizowanej przestępczości w wymiarze majątkowym, podyktowana jest ciągłym pojawianiem się nowych form przestępstw, ukierunkowanych na osiąganie dużych zysków finansowych. Realizując swoje zadania w tym zakresie, biuro oprócz zwalczania samej przestępczości, skupia się na podejmowaniu zdecydowanych działań w kierunku pozbawiania sprawców korzyści z popełnionych przestępstw. Mając na uwadze istotną rolę takiego działania, obok samego ścigania karnego, priorytetem stało się ujawnianie i zabezpieczanie nielegalnych składników majątkowych jako nierozwal-

ny element procesu zwalczania przestępczości zorganizowanej w działaniu Centralnego Biura Śledczego Policji.



Ważnym krokiem w kierunku poprawy odzyskiwania mienia było powołanie w 2007 roku w każdej jednostce terenowej koordynatora ds. ujawniania i odzyskiwania mienia. W kolejnych latach praca koordynatorów rozwinęta została o ustalenia mienia za granicą, analizę spraw pod kątem efektów zabezpieczenia mienia, a także nadzór związany ze sprawozdawczością.



W związku z ukierunkowaniem bieżących potrzeb na podniesienie efektywności zabezpieczenia mienia w przestępczości narkotykowej i kryminalnej, w 2013 roku w zarządach CBŚ KGP wyznaczono koordynatorów wspomagających, umiejscowionych w wydziałach o wyżej wymienionym profilu. Oprócz przydzielonych obowiązków, koordynatorzy uczestniczą na bieżąco w szkoleniach i konferencjach poświęconych tej tematyce. Biorą również udział w warsztatach poświęconych ujawnianiu i odzyskiwaniu mienia, w szkoleniach

z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy w ramach „śledztwa finansowego”, na temat odzyskiwania mienia oraz zwalczania prania pieniędzy. W związku z rozwojem międzynarodowej wymiany informacji o składnikach majątkowych poprzez krajowe Biuro ds. Odzyskiwania Mienia, koordynatorzy coraz sprawniej korzystają z możliwości identyfikacji korzyści majątkowych ulokowanych za granicą. W ramach zwalczania zorganizowanej przestępczości ekonomicznej w jej aspekcie finansowym, koordynatorzy mienia dodatkowo zostali wdrożeni w system przeciwdziałania praniu pieniędzy. Dzięki ścisłej współpracy z Wydziałem ds. Odzyskiwania mienia BSK KGP, koordynatorzy zarządów biorą udział w corocznych seminariach mających na celu wymianę doświadczeń z koordynatorami innych służb oraz Prokuraturą.

Wdrożone działania organizacyjne i szkoleniowe w zakresie pozbawiania sprawców korzyści majątkowych pochodzących z przestępstw, przynoszą wymierne efekty w przerywaniu nielegalnej działalności najpoważniejszym zorganizowanym grupom przestępczym, co znalazło odzwierciedlenie w wielu prowadzonych lub już zakończonych sprawach karnych, prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji.

## TERRORYZM I EKSTREMIZM

Poza zwalczaniem zorganizowanej przestępczości o charakterze typowo kryminalnym, ekonomicznym czy narkotykowym, Centralne Biuro Śledcze Policji prowadzi intensywne działania w zakresie rozpoznawania i zwalczania zagrożeń o charakterze terrorystycznym i ekstremistycznym. Na podstawie informacji uzyskiwanych od partnerów krajowych i zagranicznych, podejmuje czynności zmierzające do przeciwdziałania i zwalczania przestępstw noszących cechy aktów terroru oraz związanych z działalnością ekstremistyczną. W ramach realizowanych zadań funkcjonariusze CBŚP intensywnie współpracują z kolegami z innych jednostek Policji,

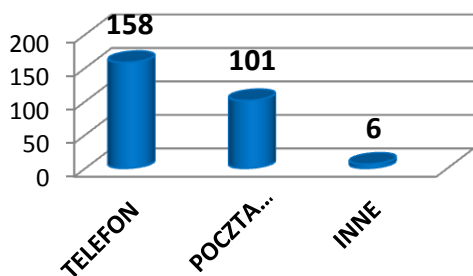
w szczególności z zespołów i grup do zwalczania aktów terroru kryminalnego (ATK) oraz Centrum Antyterrorystycznego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Poza tym na bieżąco utrzymują kontakty robocze z partnerami zagranicznymi. Działania w ramach czynności operacyjno - procesowych wspierane są pracami specjalnego zespołu minersko-pirotechnicznego, który dysponuje unikatowym w skali Policji sprzętem do rozpoznawania urządzeń i materiałów wybuchowych oraz do prowadzenia oględzin powybuchowych. Poza tym funkcjonariusze z pionu do zwalczania aktów terroru w ramach czynności operacyjno - rozpoznawczych na bieżąco monitorują uzyskiwane informacje, dotyczące niepokojących zdarzeń oraz osób i podmiotów, powiązanych z nielegalnym posiadaniem materiałów wybuchowych lub obrotem substancjami do ich samodzielnej produkcji, a których działalność może być potencjalnie niebezpieczna.



Ponadto, zgodnie z Zarządzeniem nr 12 KGP z dnia 8 kwietnia 2014 r. w sprawie postępowania policjantów w przypadku uzyskania informacji o podłożeniu urządzenia wybuchowego Wydział do Zwalczania Aktów Terroru Centralnego Biura Śledczego KGP (dzisiaj Wydział do Zwalczania Aktów Terroru Centralnego Biura Śledczego Policji) uzyskał rolę koordynatora działań jednostek Policji w przypadku masowych powiadomień o podłożeniu urządzenia wybuchowego. W tym celu powołano Zespół Całodobowej Obsługi Zdarzeń, prowadzący bieżącą analizę oraz statystyki



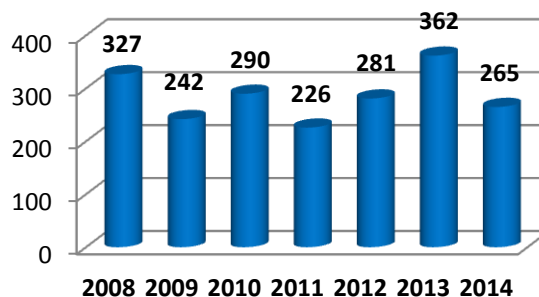
otrzymywanych informacji pod kątem fałszywych powiadomień, na podstawie których wydawane są stosowne rekomendacje co do adekwatności przeprowadzenia ewentualnej ewakuacji obiektów. Tego typu monitoring zdarzeń jest niezmiernie istotny, zwłaszcza w nasilającej się w ostatnim okresie tendencji do tzw. alarmów kaskadowych. Jest to szczególna forma zgłoszeń o podłożeniu ładunków wybuchowych, gdzie jeden sprawca informuje o zagrożeniu dla większej liczby obiektów (min. 3) w tym samym lub zbliżonym czasie oraz przy wykorzystaniu tego samego środka łączności. Wyjątkowa szkodliwość tego rodzaju incydentów wynika z konieczności angażowania znacznych sił i środków, tj. prowadzenia działań minersko - pirotechnicznych, ewakuacji dużej liczby osób z kilku obiektów jednocześnie (głównie użyteczności publicznej) oraz blokowania rejonów zagrożonych ewentualnym wybuchem.



Sposoby powiadamiania o fałszywych alarmach bombowych

W celu sprawnego współdziałania ze służbami na wypadek podłożenia urządzenia wybuchowego, opracowana została „Instrukcja Alarmowa”, która razem z załącznikami przeznaczona jest do powszechnego stosowania przez administratorów obiektów użyteczności publicznej. W instrukcji zawarte są zasady postępowania w przypadku uzyskania informacji o podłożeniu lub zlokalizowaniu urządzenia wybuchowego, tj. sposób powiadamiania jednostek Policji, algorytm czynności administratora do czasu przybycia funkcjonariuszy

Policji oraz postępowanie w trakcie akcji neutralizacyjnej.



Falszywe powiadomienia

### EFEKTY PRACY CBŚP

Profesjonalne podejście funkcjonariuszy CBŚP do poszczególnych zadań przynosi wymierne efekty. W wyniku krajowych i międzynarodowych działań w zakresie zwalczania zorganizowanej przestępczości w okresie ostatnich 10 miesięcy funkcjonariusze CBŚP zatrzymali łącznie 3242 osoby, w tym 1279 podejrzanych o udział w zorganizowanych grupach przestępczych, natomiast 133 osobom przedstawiono zarzuty kierowania zorganizowaną grupą przestępczą.

kategorie	2013 styczeń – październik	2014 styczeń – październik
zatrzymani	3 346	3242
podejrzani	4 629	4 297
podejrzani z art. 258 § 1 i 2 kk	1235	1279
podejrzani z art. 258 § 3 kk	122	133
podejrzani z art. 299 kk	322	409

Odnotowano wzrost podejrzanych o pranie pieniędzy. W prowadzonych sprawach w okresie styczeń-październik 2014 r. funkcjonariusze CBŚP dokonali zabezpieczenia mienia wartego ponad 340 mln zł, natomiast odzyskali mienie o wartości prawie 53 mln zł.

kategorie	2013 styczeń – październik	2014 styczeń – październik
mienie zabezpieczone/zł	296 420 024	340 394 871
mienie odzyskane/zł	39 963 722	52 968 846

W ostatnich latach nasilone zostały działania biura ukierunkowane na zwalczanie zorganizowanej przestępczości związanej z produkcją i przemytem papierosów, krajanki tytoniowej, a także alkoholu.

kategorie	2013 styczeń – październik	2014 styczeń – październik
papierosy/szt	68 845 239	80 474 614
tytoń/kg	123 869	217 161
alkohol/l	93 227	75 338

Od kilku lat obserwowany jest wzrost liczby zneutralizowanych plantacji konopi indyjskich oraz znaczący przyrost ilości zabezpieczonego suszu konopi. Ma to oczywiste przełożenie na większą dostępność tego narkotyku na nielegalnym rynku, a co się z tym wiąże, zwiększone zainteresowanie jego nabyciem.

Poza tym, pomimo znacznego nacisku na profilaktykę i przeciwdziałania wzrostowi popytu na narkotyki syntetyczne, Polska jest postrzegana jako jeden z czołowych w Europie producentów amfetaminy.

kategorie	2013 styczeń – październik	2014 styczeń – październik
Narkotyki/razem	774 314	1 975 344
laboratoria	15	12
plantacje	116	174

Ostatnie miesiące 2014 roku to okres wzmożonej pracy biura. Natłok dodatkowych czynności związanych z procesem wyodrębnienia jednostki nie wpłynął negatywnie na jakość wykonywanych przez funkcjonariuszy regulaminowych zadań. Sięgając do lektury zawierającej efekty pracy biura, należy pamiętać, że najnowsze rozwiązania techniczne, zmieniające się uregulowania prawne, pozwalają na skuteczniejszą walkę z najgroźniejszymi przejawami wciąż ewoluującej przestępczości zorganizowanej. Jednak pożądaný skutek można uzyskać jedynie przy dobrze dobranej, wyszkolonej, a przede wszystkim gotowej na podejmowanie najtrudniejszych zadań kadrze funkcjonariuszy.



### **Rozmowa z gen. insp. w st. spocz. Janem Michną**

– Komendantem Głównym Policji w latach 1998-2001, za którego kadencji powstało Centralne Biuro Śledcze i Biuro Spraw Wewnętrznych

**Panie Komendancie, to czy CBS w perspektywie minionych lat się sprawdziło nie ulega wątpliwości, na ile jednak Pana zdaniem osiągnęło cele stawiane na samym początku swojego powstania?**

W drugiej połowie 1999 r. w kierownictwie KGP podjęto działania przygotowawcze, których celem było powołanie jednostki organizacyjnej Policji - służby realizującej na obszarze całego kraju i zagranicą zadania w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej. Propozycja powołania nowej struktury została przyjęta przez ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych - Marka Biernackiego, który włączył się w tok jej przygotowań. Po wielu dyskusjach w KGP przygotowano wstępne założenia nowej struktury.

Od stycznia do kwietnia 2000 roku powstawała koncepcja organizacyjno - prawna CBS. Była to odpowiedź na wzrastającą przestępczość zorganizowaną, nieskuteczne jej rozpoznanie i zwalczanie, a zwłaszcza brak odpowiednich instrumentów prawnych w tym zakresie. Powstająca koncepcja CBS nie była ewolucją żadnych poprzednich struktur Policji (w tym również pionu narkotyków i przestępczości zorganizowanej), lecz w swej istocie, zwłaszcza funkcjonalnej, była zupełnie nowa jakością. Wyłączenie jej struktur z jurysdykcji komendantów wojewódzkich, centralizacji, określenie zadań rozpracowywania, wyodrębnionych najgroźniejszych struktur przestępczych, była podstawowym zadaniem tej formacji. W tym czasie następował dynamiczny rozwój przestępczości zorganizowanej, z którą dotychczasowe struktury Policji nie dawały sobie

radę. Konieczne były również nowe instrumenty prawne, umożliwiające wnikanie w strukturę przestępcze i ich często długotrwałe rozpracowywanie. Nie mogły temu sprostać zarówno ogniwa podległe komendantom wojewódzkim, jak i w ówczesnym kształcie struktury pionów narkotykowego i przestępczości zorganizowanej. Istotnym i efektywnym instrumentem prawnym, w które wyposażone zostało CBS była instytucja świadka koronnego, jak również zakup kontrolowany, przesyłka niejawną nadzorowaną oraz operacje z udziałem policjantów działających pod przykryciem. Założenia organizacyjno-prawne pod kierownictwem Zastępcy Komendanta Głównego Policji Józefa Semika, przygotowywał powołany przeze mnie zespół w składzie: Andrzej Borek, Wojciech Walendziak, Andrzej Domański oraz nieżyjący już Tadeusz Kotuła.

**Jak w ogóle doszło do powstania CBS? Skąd pomysł? Co w nim było typowo rodzimego, a na ile kopiowaliśmy osiągnięcia przede wszystkim amerykańskie?**

W kwietniu 2000 roku po akceptacji przeze mnie oraz ówczesnego Ministra SWiA Marka Biernackiego założeń organizacyjno-prawnych, CBS rozpoczęło działalność, a jej pierwszym dyrektorem został Andrzej Borek, natomiast Józef Semik w ramach podziałów kompetencji w kierownictwie KGP nadzorował prace tej formacji.

Przy opracowywaniu koncepcji nie korzystano ze wzorców amerykańskich. Doskonalsze niektóre rozwiązania, zwłaszcza w sferze pracy operacyjnej we współpracy z policjami angielską i niemiecką.

**Czy po latach może Pan przyznać, że były siły, które z różnych powodów negowały pomysł powstania takiej formacji?**

Powołanie CBS napotykało na liczne przeszkody, zarówno natury administracyjnej, jak i politycznej. Należy przypomnieć, że w tym okresie wojewodowie mieli istotny wpływ na działalność Policji, a wyłączenie CBS spod jurysdykcji komendantów wojewódzkich pozbawiło ich wpływu na tę formację. Podobnie niezadowoleni z takiej regulacji byli komendanci wojewódzcy, którzy przekazywali do niej najlepszych funkcjonariuszy, zabezpieczali jej działalność logistyczną, nie mając na nią żadnego wpływu. Znaczny sprzeciw wobec tego projektu prezentował pion do zwalczania przestępczości narkotykowej, a zwłaszcza jego ówczesne kierownictwo, wspierane przez jednego z ministrów kancelarii prezydenta. Funkcjonariusze tego pionu obawiali się, że przestępczość zorganizowana i gospodarza zdominują funkcjonowanie nowej struktury. Obawiali się również, że zmiana zasad funkcjonowania pionu narkotykowego z profilaktyczno - prewencyjnego na zwalczanie, pogorszy ocenę tego pionu. Obawy wynikające z powstania nowej struktury artykułowali również posłowie komisji administracji i spraw wewnętrznych. Mówiąc o trudnościach w pierwszej fazie funkcjonowania CBS nie sposób nie wspomnieć o brakach finansowych i sprzętowych, które dotyczyły zresztą całą Policję, a ta nowa struktura wymagała znacznych nakładów. Do trudności w pierwszym etapie funkcjonowania należy również brak umiejętności i doświadczenia w posługiwaniu się nowymi instrumentami prawnymi (świadek koronny, zakup kontrolowany i inne) przez prokuratorów współpracujących z CBS, którzy mieli bardzo ograniczoną wiedzę o zasadach pracy operacyjnej.

**Poza pierwszymi kłopotami były jeszcze sukcesy.**

Największymi sukcesami w pierwszym okresie funkcjonowania CBS było skuteczne zwalczanie przemytu alkoholu i papierosów na olbrzymią skalę, rozpoznanie i rozbicie bardzo dobrze zorganizowanych grup handlujących paliwem, likwidacja wytwór-

ni produkujących amfetaminę, papierosy, przy równoczesnych wielomilionowych zabezpieczeniach majątkowych u przestępców. Dokonano skutecznego rozpoznania osobowego grup przestępczych. Skutecznie zwalczano terroryzm kryminalny panoszący się w dużych aglomeracjach miejskich oraz wzajemne eliminowanie się członków grup przestępczych. CBS w tym okresie było wizytówką Policji, była najskuteczniejszą strukturą zwalczającą przestępczość.

**Co się nie udało z pierwotnych zamiarów, co poszło w innym kierunku niż Pan i inni współtworzący CBS zakładali?**

Sposób funkcjonowania CBS w znacznej mierze kształtowało kierownictwo KGP oraz dyrektor CBS. Każda zmiana na tych stanowiskach powodowała mniejszą lub większą zmianę priorytetów w jej funkcjonowaniu. W okresie od 2000 do 2014 zmieniło się w CBS 10 dyrektorów. Tak duża liczba zmian na stanowisku dyrektora pociągała za sobą zmiany w zarządach, co w mojej ocenie niekorzystnie wpływało na właściwe funkcjonowanie całego pionu. W początkowym okresie CBS w pełni realizował założenia, które legły u podstaw jego powołania. W późniejszym okresie wprowadzono statystyczny sposób rozliczenia wydziałów i zarządów CBS. Tego typu formacja nie może być rozliczana na podstawie kwartalnych czy też półrocznych efektów statystycznych. To było zaprzeczenie idei tworzenia tej formacji.

**Jak ocenia Pan zwiększenie samodzielności CBS?**

Stoję na stanowisku, iż wyłączenie CBS ze struktur KGP nie ma żadnego znaczenia praktycznego (ubędzie w KGP ok. 1800 etatów). Zakres zadań i struktura organizacyjna pozostają bez zmian. Brak jest jakichkolwiek innych korzyści wynikających z tej zmiany, co budzi moje wątpliwości. Uważam, że należałoby zastanowić się w kierownictwie KGP nad przyczynami tak dużej fluktuacji kadrowej na stanowiskach kierowniczych.

*Rozmawiał: Wojciech Thiel*



**Roman Wojtuszek** - insp. w st. spocz., główny specjalista Biura Służby Kryminalnej KGP

## **ISTOTA, CELE I ZAKRES POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO OD 1 LIPCA 2015 ROKU**

„Podstawę wszelkich rozstrzygnięć w postępowaniu przygotowawczym powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne (art. 2 § 2 k.p.k.)”

### **I. Istota postępowania przygotowawczego.**

Najważniejszą cechą wyrażającą istotę procesu karnego jest to, że stanowi on prawnie uregulowaną działalność procesową organów postępowania i innych jego uczestników, mającą na celu rozstrzygnięcie kwestii odpowiedzialności karnej określonej osoby, której zapewnia się prawo do obrony, aby wydane rozstrzygnięcie końcowe odpowiadało dyrektywie prawdy materialnej i poczuciu sprawiedliwości.

Istotą postępowania przygotowawczego, jako pierwszego stadium procesu karnego, jest ustalenie, czy czyn zabroniony został rzeczywiście popełniony i stanowi on przestępstwo oraz zgromadzenie dowodów pozwalających na ustalenie sprawcy przestępstwa i uprawdopodobnienie jego zawinięcia w związku z naruszeniem normy prawa karnego<sup>1</sup>.

Czynności dowodowe w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym od 1 lipca 2015 roku pod nadzorem prokuratora przez Policję, mają co do zasady służyć oskarżycielowi publicznemu (prokuratorowi) do podjęcia decyzji co do sposobu zakończenia postępowania przygotowawczego<sup>2</sup>, a jedynie w wyjątkowych przypadkach, gdy przeprowadzenie dowodu przed sądem

nie będzie możliwe, będą wykorzystane do ustalania faktów w postępowaniu sądowym.

Od tej daty do lamusa ma być odstawiana praktyka polegająca na tym, że na rozprawie sądowej weryfikowane są akta postępowania przygotowawczego, co prawnicy anglosascy konstatują, iż „**na kontynencie sądzi się akta, a nie człowieka**”.

Oczywistym wydaje się założenie, że naturalnym dążeniem każdego organu prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze jest doprowadzenie do oskarżenia i skazania sprawcy przestępstwa. Do podjęcia decyzji o wniesieniu aktu oskarżenia konieczne jest dysponowanie przez prokuratora dowodami eliminującymi niepewność co do popełnienia przez podejrzanego przestępstwa. Prokurator, wnosząc oskarżenie, musi być subiektywnie przekonany o słuszności zarzutu i mieć do takiego przekonania obiektywne podstawy. Efekt pracy organów ścigania, w szczególności Policji, stanowi punkt wyjścia przy uruchamianiu procedur mających doprowadzić do rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu w jego sądowym stadium.

Należy jednak pamiętać, że w myśl przepisu art. 4 k.p.k. (zasada obiektywizmu) wszystkie organy prowadzące postępowanie karne muszą badać i uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego. Organy te, nastawione głównie na ściganie karne, dbać powinny przede wszystkim, aby nie doszło do niesłusznego postawienia komukolwiek zarzutów, a następnie do oskarżenia przed sądem.

<sup>1</sup> Jerzy Zientek w „Istota, zakres i cele postępowania przygotowawczego”. <http://www.zielona-gora.po.gov.pl/index.php?id=26>

<sup>2</sup> Sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego to: wniesienie aktu oskarżenia, skierowanie wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 1 k.p.k.), skierowanie wniosku o umorzenie postępowania przygotowawczego z powodu niepoczytalności i zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 k.p.k.), umorzenie z innych przyczyn).

Od 1 lipca 2015 roku sąd będzie zwolniony z obowiązku poszukiwania i przeprowadzania dowodów z urzędu, dbania o wyjaśnienie wszelkich okoliczności sprawy, w tym pojawiających się wątpliwości, które uzasadniają ewentualne wyjście poza przedstawiony mu przez strony procesowe materiał dowodowy. Obowiązki te będą spoczywać w pierwszej kolejności na oskarżycielu publicznym, ale pośrednio także na Policji.

**„To bowiem na barkach prokuratorów spocznie główny ciężar procesu. Jeżeli mu nie podolają, nie udowodnią przed sądem winy przegrają sprawę, ale wraz z nimi przegra i społeczeństwo.”<sup>3</sup>**

## **II. Cele postępowania przygotowawczego**

Postępowanie przygotowawcze obejmuje śledztwo albo dochodzenie oraz czynności niecierpiące zwłoki (art. 308 i 17 § 2 k.p.k.), a także fazę przygotowania aktu oskarżenia. Jako jeden z etapów postępowania karnego realizuje cele, które stoją przed postępowaniem karnym (cele ogólne - art. 2 § 1 k.p.k.), jak też cele właściwe tylko temu postępowaniu (cele autonomiczne - art. 297 k.p.k.).

Art. 297 § 1 k.p.k. wskazuje, że celami postępowania przygotowawczego od 1 lipca 2015 będą:

- 1) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo,
- 2) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy,
- 3) zebranie danych stosownie do art. 213 i 214 k.p.k.,
- 4) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody,
- 5) zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów w zakresie niezbędnym do stwierdzenia zasadności wniesienia aktu oskarżenia albo innego zakończenia postępowania, jak również do przedstawienia wniosku o dopuszczenie tych dowodów i przeprowadzenie ich przed sądem.

---

<sup>3</sup> Wypowiedź M. Jeż-Ludwichowskiej, Głos w dyskusji, (w:) P. Wiliński (red.), Kontradycyjność w polskim procesie karnym, Warszawa 2013.

Generalnym jego celem jest wyjaśnienie, czy istnieje podstawa do wniesienia aktu oskarżenia w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego; wskazuje na to treść art. 322 k.p.k. Cele szczególne zostały usystematyzowane w taki sposób, że z reguły osiągnięcie jednego z pozytywnym skutkiem pociąga za sobą konieczność realizacji następnego. Niektóre, siłą rzeczy bywają realizowane równolegle.

Od 1 lipca 2015 roku nie ulegają zmianie - w sensie normatywnym i w wymiarze praktycznym - następujące cele postępowania przygotowawczego:

### **1. Ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo**

Istota celu polega na upewnieniu się, czy określone zdarzenie faktycznie miało miejsce, czy popełniono czyn zabroniony oraz czy czyn ten wyczerpuje znamiona określonego w prawie karnym przestępstwa. Ma on ścisły związek z przepisem art. 303 k.p.k. (postępowanie wszczyna się w przypadku istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, a więc w oparciu o uzasadnione posiadanymi danymi wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa).

### **2. Wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy**

Cel ten należy uznać za zrealizowany po zebraniu dowodów, które dają podstawę do przedstawienia zarzutu, a następnie postawienia podejrzanego przed sądem. Ujęcie sprawcy nie jest czynnością obligatoryjną. Niewypełnienie tego celu wpływa na dalszy bieg postępowania - w razie niewykrycia sprawcy popełnionego przestępstwa postępowanie należy umorzyć (wobec niewykrycia sprawcy), w przypadku ustalenia sprawcy przestępstwa, lecz niemożności jego ujęcia postępowanie ulega zawieszeniu, a czynności poszukiwawcze będą kontynuowane<sup>4</sup>.

---

<sup>4</sup> Ustawa z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw ustanawia poszukiwanie jako zadanie Policji - art. 14. ust. 1 (Dz. U. z 2014 r. poz. 1199) - wchodzi w życie z dniem 8 października 2014 r.

### **3. Zebranie danych stosownie do art. 213 i 214**

Zgodnie z przepisem art. 213 k.p.k. w postępowaniu należy ustalić tożsamość oskarżonego, jego numer PESEL, a w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, numer i nazwę dokumentu stwierdzającego tożsamość oraz nazwę organu, który wydał dokument, a także wiek oskarżonego, jego stosunki rodzinne i majątkowe, wykształcenie, zawód i źródła dochodu oraz dane o jego karalności, a w miarę możliwości również NIP. Jeżeli podejrzany był już prawomocnie skazany oraz w sprawach o zbrodnie dołącza się do akt postępowania odpis lub wyciąg wyroku oraz dane dotyczące odbycia kary. Art. 214 k.p.k. przewiduje możliwość zarządzenia przeprowadzenia wywiadu środowiskowego<sup>5</sup>.

Reasumując, należy stwierdzić, że zachowują aktualność wszelkie reguły (wskaźniki praktyczne) odnoszące się do tych celów postępowania. Natomiast zmiany dotyczą celów kolejnych.

### **4. Wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody**

Wyjaśnienie okoliczności sprawy ma pozwolić na pełną ocenę okoliczności zdarzenia, jak też zachowania sprawcy. Są to okoliczności dotyczące: czasu, miejsca, sposobu i formy popełnienia przestępstwa oraz jego skutków, a także okoliczności decydujące o rodzaju winy (umyślność lub nieumyślność), ewentualnie wyłączające odpowiedzialność karną (np. obrona konieczna, stan wyższej konieczności, niepoczytalność lub poczytalność), stopnia społecznej szkodliwości czynu a także okoliczności stanowiące podstawę wymiaru kary, jej rodzaju i formy oraz środków związa-

nych z jej wymiarem. W zakres wyjaśnienia okoliczności sprawy wchodzi ustalenie, na czyją szkodę popełniono przestępstwo, a także rozmiarów szkody.

Biorąc pod uwagę możliwość ograniczenia czynności dowodowych, zarówno w śledztwie, jak i w dochodzeniu do ustalenia, czy zachodzą wystarczające podstawy do wniesienia aktu oskarżenia lub innego zakończenia postępowania (art. 297 i 325h k.p.k.), koncentrować należy się na starannym, dokładnym wyjaśnianiu kwestii dających odpowiedź na pytanie: czy należy wnieść akt oskarżenia, czy też umorzyć postępowanie przygotowawcze. Zakres wyjaśnienia okoliczności zależeć będzie od rodzaju sprawy, a czynności zmierzające do tego muszą pozostawać w związku z konkretnymi okolicznościami, które należy wyjaśnić.

### **5. Zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów w zakresie niezbędnym do stwierdzenia zasadności wniesienia aktu oskarżenia albo innego zakończenia postępowania, jak również do przedstawienia wniosku o dopuszczenie tych dowodów i przeprowadzenie ich przed sądem.**

Należy zauważyć, że wszystkie wyżej wymienione cele postępowania przygotowawczego są realizowane w drodze przeprowadzanego postępowania dowodowego i to odpowiednio dokumentowanego.

Przepis art. 297 § 1 pkt. 5 k.p.k. - w okresie od uchwalenia k.p.k. z 1997 r. zmieniany był kilka razy. Kolejna jego zmiana ma przełożyć się z dniem 1 lipca 2015 roku na prowadzenie postępowań przygotowawczych i wpłynąć na wykształconą w oparciu o dotychczasowe przepisy, praktykę w tym zakresie, przy uwzględnieniu założenia, że informacje zebrane w ich toku, co do zasady, będą materiałem uzasadniającym i wspierającym oskarżenie.

Zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów w zakresie niezbędnym - to czynności, które mają zapewnić prokuratorowi możliwość posłużenia się nimi przed sądem, gdyby wcześniej nie przemawiałyby

<sup>5</sup> W Sejmie RP trwają prace nad kolejnymi zmianami w procedurze karnej (druk sejmowy nr 2393), planuje się dodanie w art. 213 k.p.k. nowego § 1a w brzmieniu: „§ 1a. W postępowaniu należy także uzyskać informacje z systemu teleinformatycznego ministra właściwego do spraw finansów publicznych, dotyczące stosunków majątkowych i źródeł dochodu oskarżonego, w tym prowadzonych i zakończonych postępowań podatkowych, na podstawie aktualnych danych znajdujących się w tym systemie. Informację uzyskuje się drogą elektroniczną.”

za umorzeniem postępowania. Przywołane wyżej znowelizowane brzmienie tego celu, zgodnie z uzasadnieniem rządowego projektu ustawy, powinno być rozumiane jako „dyrektywa zbierania i utrwalania dowodów w takim zakresie, jaki jawi się niezbędny dla wsparcia skargi oskarżycielskiej i możliwości realizacji roli, jaką oskarżycielowi przyjdzie pełnić po wniesieniu aktu oskarżenia”<sup>6</sup>. W praktyce oznaczać to ma przeprowadzenie w postępowaniu przygotowawczym jedynie tych dowodów, których przeprowadzenie przed sądem nie będzie możliwe, a także tych, które mają fundamentalne znaczenie dla podjęcia decyzji o zasadności i dopuszczalności wniesienia w sprawie oskarżenia.

**Zebranie dowodów** - to ich ujawnienie, np. śladów linii papilarnych poprzez wykorzystanie odpowiedniej metody, zgromadzenie, np. odebranie dowodów (art. 217 § 2).

**Zabezpieczenie** - zapewnienie dowodom bezpiecznych warunków, pozwalających na przetrwanie do czasu, gdy konieczne będzie skorzystanie z nich, m.in. na rozprawie sądowej, np. złożenie dowodów rzeczowych w odpowiednim miejscu.

**Utrwalenie** - nadanie dowodom trwałości, następuje głównie poprzez spisanie protokołów ze składanych wyjaśnień i zeznań, dołączenie opinii biegłych, odnalezienie i zabezpieczenie rzeczy, przedmiotów, dokonanie oględzin miejsc, osób lub rzeczy, dołączenie do akt innych dokumentów urzędowych i prywatnych (art. 143 § 1 pkt 2, 3 i 5).

Należy jednak pamiętać, że w postępowaniu przygotowawczym niezmiennie obowiązują i będą obowiązywały - zasada prawdy i zasada obiektywizmu, które nie zwalniają od gromadzenia w tym postępowaniu wszelkich dowodów pozwalających na stwierdzenie słuszności decyzji o sposobie jego zakończenia. Prowadzący to postępowanie policjant ma obowiązek poszukiwania wszystkich źródeł dowodu, które ewentualnie mogą być wykorzystane przez prokuratora przed sądem. Przepis art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k. jedynie umożliwia ograni-

czenie do pewnego minimum zakresu czynności dowodowych wykonywanych na etapie postępowania przygotowawczego. To minimum, w każdej sprawie może być inne, a wyznaczać je będą takie efekty czynności wykrywczych i taki stan wyjaśnienia okoliczności sprawy, które przede wszystkim pozwolą na wniesienie oskarżenia lub na zakończenie postępowania w inny sposób, tj. przez jego umorzenie, np. gdy znajdą się dowody, na podstawie których będzie można stwierdzić, że podejrzany nie popełnił zarzucanego mu czynu.

**Konkludując**, od 1 lipca 2015 roku odmienny od obecnego będzie cel wykonywania czynności dowodowych na etapie postępowania przygotowawczego:

- dowody mają być zbierane, zabezpieczane i utrwalane nie dla sądu, lecz dla prokuratora,
- uzyskanie dowodów niezbędnych dla prokuratora do podjęcia decyzji o sposobie zakończenia tego stadium postępowania przygotowawczego,
- podjęcie wszelkich czynności dowodowych o charakterze niepowtarzalnym oraz tych, w stosunku do których istnieje ryzyko, że na etapie sądowym nie będzie możliwe ich przeprowadzenie.

Trzeba będzie zerwać z tradycyjnym sposobem myślenia, sprowadzającym się do przeświadczenia o konieczności ustalania i utrwalania wszystkiego, co jest możliwe w danej sprawie. Trzeba będzie odrzucić zakorzeniony w praktyce policjantów i prokuratorów nawyk „gromadzenia” na etapie przedsądowym postępowania karnego pełnego i wyczerpującego materiału dowodowego oraz nawyk sędziów sprowadzający się do oczekiwania, że postępowanie przygotowawcze było przeprowadzone w możliwie najszerszym zakresie.

### **III. Zakres postępowania przygotowawczego.**

Niezbędny zakres postępowania przygotowawczego tworzą czynności procesowe, bez których nie może dojść do wszczęcia postępowania sądowego i rozpoznania oraz rozstrzygnięcia sprawy przez sąd

<sup>6</sup> Uzasadnienie projektu ustawy, druk sejmowy nr 870, s. 9.



w toku posiedzenia wyrokowego<sup>7</sup> lub na rozprawie głównej. Chodzi tutaj o „czynności najbardziej niezbędne z punktu widzenia przygotowania od strony faktycznej i prawnej możliwości powstania procesu karnego”<sup>8</sup>. Inaczej mówiąc zakres postępowania przygotowawczego to suma okoliczności badanych w tym stadium procesu karnego.

Niewątpliwie w „**niezbędny zakres postępowania przygotowawczego**” wchodzi grupa czynności związanych z realizacją jego ustawowych celów (art. 297 k.p.k.), do których należy zaliczyć:

- ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo,
- wykrycie i w razie potrzeby ujęcie osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa
- oraz zgromadzenie informacji dotyczących podejrzanego, jego właściwości i warunków osobistych oraz trybu życia.

Ustawa z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. z 2013 r. poz. 1247) w sposób jednoznaczny rozstrzyga, że:

- postępowanie przygotowawcze nie powinno (nie może) polegać na wszechstronnym wyjaśnieniu okoliczności sprawy i utrwaleniu wszystkich dowodów, lecz
- powinno być zawężone do sprawdzenia czy zachodzą podstawy do wniesienia aktu oskarżenia albo innego zakończenia postępowania (ograniczać się do najbardziej niezbędnych czynności dowodowych), jak również do sprawdzenia czy zachodzą podstawy przedstawienia wniosku o dopuszczenie tych dowodów i przeprowadzenie ich przed sądem.

Odnosnie przemodelowanego nowelą lipcową zakresu postępowania przygotowawczego, dla praktyki policyjnej i prokuratorskiej wynikają następujące wnioski:

- zakres ma być wyznaczany wyłącznie przez cele postępowania,
- działania dowodowe mają być racjonalne.

Reasumując, postępowanie przygotowawcze w nowej formule ma mieć ograniczony zakres osiągany w drodze minimalizowania postępowania dowodowego. Chodzi w niej o wyjaśnienie sprawy umożliwiające sprawdzenie tego, co stanowi o sensie dalszego postępowania - czy można się spodziewać udowodnienia winy oskarżonego w toku postępowania sądowego. Prokurator wnosząc akt oskarżenia musi być przekonany o winie oskarżonego. Należy podzielić pogląd wyrażony przez R. Kmiecika, że „*stan dowodów zebranych w stadium przygotowawczym procesu karnego powinien uzasadniać przekonanie prokuratora jako oskarżyciela publicznego, że dowody te wystarczają do obalenia domniemania niewinności oskarżonego obywatela*”<sup>9</sup>. Mówiąc inaczej, do podjęcia decyzji o wniesieniu aktu oskarżenia konieczne jest dysponowanie przez organ postępowania przygotowawczego dowodami eliminującymi niepewność co do popełnienia przez podejrzanego przestępstwa. Podobne przekonanie winien mieć policjant prowadzący postępowanie przygotowawcze na etapie wnioskowania do prokuratora o jego zakończenie aktem oskarżenia.

Od 1 lipca 2015 roku w kontradukcyjnym procesie karnym nie będzie instytucji zwrotu sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego, określonej dzisiaj w art. 345 k.p.k., który wraz z art. 346 k.p.k. zostaje z tym dniem uchylony<sup>10</sup>. Oznacza to, że prokurator (także policjant) będzie musiał dokonywać rzetelnej oceny, czy dowody zaplanowane do przedstawienia w sądzie będą wystarczające do skazania oskarżonego. Należy bowiem pamiętać, że w nowym modelu, sąd po przeprowadzeniu dowodów oskarżenia i obrony na rozprawie

<sup>7</sup> „posiedzenia wyrokowe” - posiedzenia sądowe, w trakcie których dochodzi do wydania wyroku, tj. warunkowo umarzającego postępowanie karne (art. 341 k.p.k.), skazującego na zgodny wniosek prokuratora i oskarżonego (art. 343 k.p.k.) i wyroku nakazowego (art. 500 § 1 k.p.k.).

<sup>8</sup> L. Schaff, „Zakres i formy postępowania przygotowawczego”

<sup>9</sup> R. Kmiecik, Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego, Prok. i Pr. 2010, Nr 1-2.

<sup>10</sup> Z dniem 1 lipca 2015 roku przestaje obowiązywać także art. 397 k.p.k. (ujawnienie i usunięcie istotnych braków postępowania w trakcie rozprawy).

w wypadku stwierdzenia, że dowody są niewystarczające, do uznania winy będzie musiał postąpić w myśl art. 5 § 2 k.p.k. i stwierdzić w wyroku niewinniającym, że domniemania niewinności nie udało się oskarżycielowi obalić<sup>11</sup>. W tym kontekście należy zauważyć, że w świetle aktualnego stanu prawnego oraz orzecznictwa za istotne braki postępowania przygotowawczego uznaje się:

- 1) **braki dowodowe** w postaci pominięcia lub nieprawidłowego przeprowadzenia określonego dowodu w ramach prowadzonego postępowania przygotowawczego, które w konsekwencji uniemożliwiają wydanie w sprawie prawidłowego rozstrzygnięcia przez sąd, w związku z tym, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze nie wywiązały się z nałożonego na nie obowiązku i zebrały materiał dowodowy w sposób niekompletny,
- 2) **uchybień proceduralne organu prowadzącego postępowanie**, dotyczące ważniejszych i skomplikowanych czynności procesowych, których wadliwość mogła spowodować, że sąd nie będzie w stanie wydać prawidłowego rozstrzygnięcia (np. przedstawienie zarzutów; działania lub zaniechania organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze, które ograniczają prawo do obrony).

#### **IV. Zakres postępowania przygotowawczego w kontekście zakończenia konsensualnego.**

Nowela lipcowa wprowadza zmiany w przepisach procesowych związanych z przeprowadzaniem dowodów na etapie postępowania przygotowawczego w sytuacji, gdy możliwe jest konsensualne rozstrzygnięcie sprawy.

Aktualnie w Sejmie trwają prace nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy 2393), który ma dokonać kolejnych zmian m. in. w zakresie art. 335 k.p.k. i art. 59a k.k. Niemniej niezależnie od finalnego efektu prac nie budzi wątpliwości teza, że praktyka kon-

sensualnego kończenia spraw będzie się utrzymywać, a nowa regulacja będzie jej sprzyjać. Zastosowanie tych instytucji będzie nadal pozostawać w gestii prokuratora, jednak istotną rolę w praktycznym stosowaniu tych trybów nadal odgrywać będzie Policja. To właśnie policjant najczęściej pierwszy prowadzi czynności z udziałem podejrzanego i zgodnie z art. 16 § 2 k.p.k. może wystąpić wobec niego z propozycją rozważenia możliwości skorzystania z takiego trybu, jeszcze przed wystąpieniem do prokuratora.

Problematyce konsensualnych sposobów kończenia postępowania przygotowawczego będzie poświęcony odrębny materiał. Sygnalnie należy wskazać, że w przypadku gdy zaistnieją przesłanki do zastosowania konsensualnego rozstrzygnięcia sprawy, prowadzący postępowanie przygotowawcze policjant będzie mógł zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności dowodowych. Policjant niewątpliwie będzie dokonywał oceny prawdziwości złożonych wyjaśnień, ustalał, czy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina sprawcy nie budzą wątpliwości oraz czy oświadczenia dowodowe złożone przez podejrzanego nie są sprzeczne z dokonanyymi w postępowaniu przygotowawczym ustaleniami, a czynności dowodowych dokonywał jedynie w niezbędnym do tego zakresie. W każdym jednak wypadku trzeba będzie dokonać czynności określonych w art. 308 k.p.k., jeżeli zachodzą będą okoliczności przewidziane w tym przepisie a także czynności niepowtarzalnych (art. 316 k.p.k.).

Zatem zakres zebranego materiału dowodowego powinien niezbicie stanowić o popełnieniu przez podejrzanego zarzucanego mu czynu oraz o istotnych okolicznościach określonych w art. 335 k.p.k. Jest to o tyle ważne, że sąd na posiedzeniu dokonywał będzie rozstrzygnięcia sprawy wyłącznie na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym bez przeprowadzania własnego postępowania dowodowego.

<sup>11</sup> Piotr Hofmański „Wielka reforma Kodeksu postępowania karnego 2013. Zagadnienia modelowe.”.

# Współpraca Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z jednostkami krajowymi w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

*Opracowanie Departamentu Informacji Finansowej Ministerstwa Finansów*

Artykuł stanowi uzupełnienie publikacji, która ukazała się w Kwartalniku Prawno-Kryminalistycznym nr 2 (19) 2014<sup>12</sup>. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zakresu współpracy, dotyczącej wymiany informacji z jednostkami krajowymi, kierowanymi w trybie art. 14 ust. 2 oraz art. 32 i 33 *ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*<sup>13</sup> (dalej: *ustawa*). Analizy dokonano na podstawie Sprawozdań Generalnego Inspektora Informacji Finansowej (dalej: GIIF) z lat 2009-2013 z realizacji *ustawy*, opublikowanych na stronie internetowej Ministerstwa Finansów<sup>14</sup>.

## Zakres współpracy GIIF z jednostkami krajowymi

Zgodnie z przepisami *ustawy* GIIF bada przebieg transakcji, które mogą mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu, przekazuje do prokuratury zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, wymienia informacje z uprawnionymi organami, a także sprawuje kontrolę przestrzegania przepisów przez instytucje obowiązane, dotyczących prania pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu. Bardzo istotnym elementem działalności GIIF jest współpraca z jednostkami krajowymi, której tryb i zasady zostały określone w art. 14 ust. 2 oraz art. 32 i 33 *ustawy*.

<sup>12</sup> Wojciech Ryżowski. *Rola Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w zwalczaniu przestępczości, dotyczącej naruszeń prawa własności intelektualnej*.

<sup>13</sup> Dz. U. 2014, poz. 455

<sup>14</sup> strona: [www.mf.gov.pl](http://www.mf.gov.pl); zakładka: Ministerstwo Finansów/Działalność/Generalny Inspektor Informacji Finansowej/Publikacje

Uprawnione podmioty – przede wszystkim prokuratura i organy ścigania – korzystają z danych o transakcjach, posiadanych przez GIIF. Informacje, gromadzone w trybie i zakresie przewidzianym przepisami *ustawy*, są udostępniane przez GIIF na wniosek sądów i prokuratorów na potrzeby prowadzonych postępowań karnych (art. 32 *ustawy*). W myśl art. 33 ust. 1 *ustawy* informacje o transakcjach są przekazywane przez GIIF także na wnioski ministra właściwego do spraw wewnętrznych (oraz jednostek podległych ww. ministrowi, m.in. Policji, Straży Granicznej), Szefów Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (dalej: ABW), Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego (dalej: CBA). Organami uprawnionymi do pozyskiwania informacji o transakcjach są też m.in. Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, dyrektorzy izb skarbowych oraz urzędy kontroli skarbowej i in. organy (art. 33 ust. 2 i 4 *ustawy*).

Istotnym elementem współpracy z organami ścigania w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępstw jest także wymiana informacji, przekazywanych przez GIIF na podstawie art. 33 ust. 3 *ustawy*. Dotyczy ona zarówno przypadków podejrzenia prania pieniędzy, gdzie pożądanym jest przeprowadzenie odpowiednich czynności będących w zakresie kompetencji tych organów, do których informacje są adresowane, jak i uzasadnionego podejrzenia innych przestępstw, których zwalczaniem zajmują się te organy. Jednym ze skutków takiej współpracy jest m.in. większa wartość środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach zablokowanych na podstawie przepisów *ustawy*, czy też będących

przedmiotem transakcji, które zostały wstrzymane przez GIFF.

Należy także zwrócić uwagę na ważny aspekt współpracy, jakim jest wymiana informacji z jednostkami krajowymi na podstawie art. 14 ust. 2 *ustawy*. Zgodnie z tym przepisem prokuratura oraz organy ścigania informują każdorazowo GIFF o uzyskaniu informacji wskazujących na podejrzenie prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, wszczęciu i zakończeniu postępowania w sprawie o przestępstwo prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, przedstawieniu zarzutu popełnienia któregośkolwiek z ww. przestępstw (również w przypadku, gdy postępowanie zostało wszczęte na podstawie informacji z innych źródeł niż GIFF).

Wymiana informacji GIFF z prokuraturą oraz organami ścigania w znaczący sposób przyspiesza i ułatwia identyfikację miejsca ukrycia wartości majątkowych, mogących pochodzić z przestępstwa, ale także pomaga w rozpoznaniu dodatkowych podmiotów lub osób wchodzących w skład grup przestępczych.

### Skala współpracy GIFF z jednostkami krajowymi

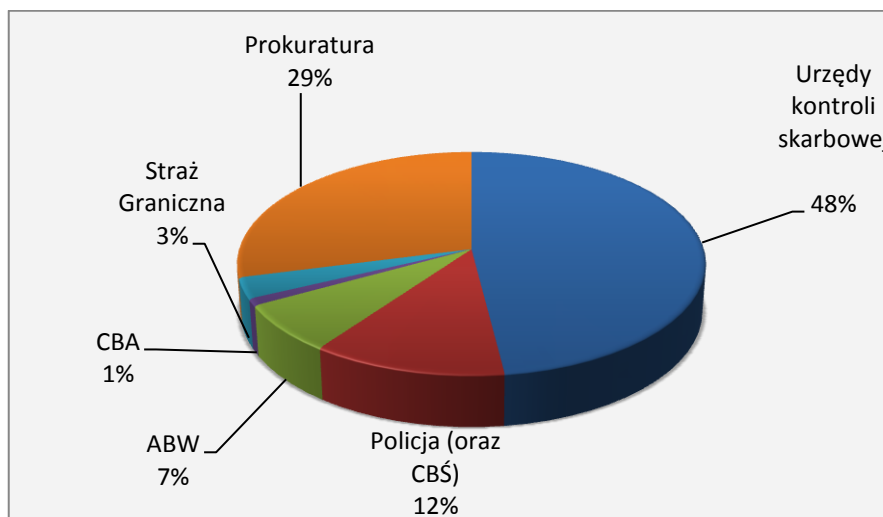
#### Współpraca na podstawie art. 32 i 33 *ustawy*

W latach 2009-2013 systematycznie poszerzała się współpraca GIFF z uprawnionymi jednostkami w trybie i na zasadach określonych w art. 32 i 33 *ustawy*. Analiza ilościowa danych, dotyczących realizowania obowiązków w zakresie wymiany informacji z jednostkami krajowymi, wskazuje na systematyczny wzrost współpracy GIFF zarówno z prokuraturą, urzędami kontroli skarbowej, Policją, Strażą Graniczną, jak i ABW oraz CBA. W latach 2009-2013 (Z wyjątkiem Straży Granicznej, wobec której analiza objęła lata 2010-2013) z ww. jednostek otrzymano łącznie **5421** wniosków, dotyczących **25 479** podmiotów.

Należy zaznaczyć, że największą liczbę wniosków otrzymanych w trybie i na zasadach określonych w art. 33 *ustawy* zanotowano w zakresie współpracy z dyrektorami urzędów kontroli skarbowej – 48% wniosków (por. *wykres nr 1*). Współpraca z ww. organami wykazuje utrzymujący się trend wzrostowy.

Warto także odnotować fakt, że w trybie art. 32 i 33 *ustawy* na wysokim poziomie liczbowym utrzymuje się wymiana informacji z jednostkami organizacyjnymi prokuratury - 29% wniosków oraz Policji – 12% wniosków.

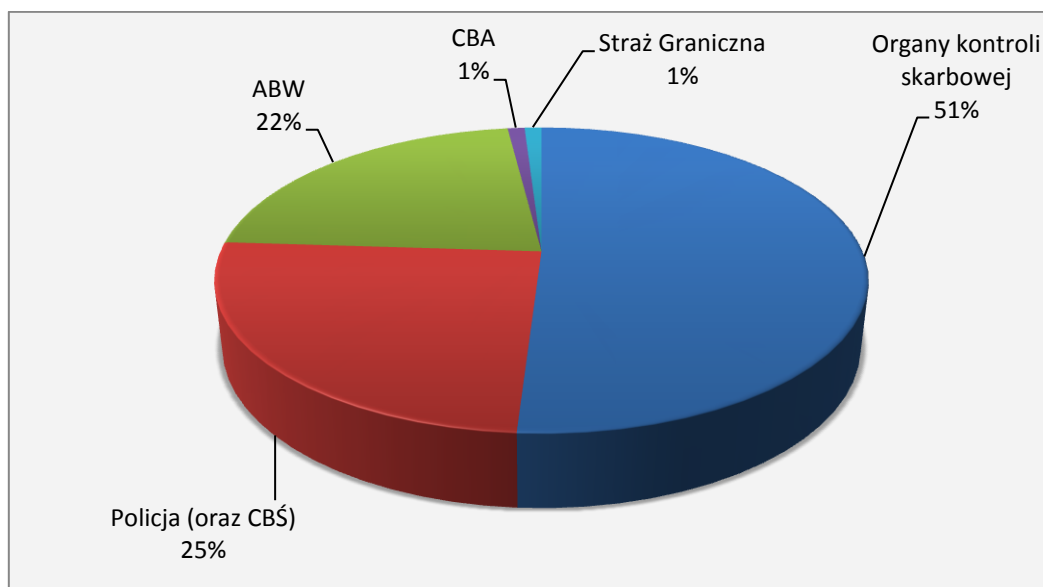
Wykres nr 1. Udział procentowy wniosków instytucji krajowych w trybie art. 32 i 33 *ustawy* w latach 2009-2013



Realizując przepisy art. 33 ust. 3 ustawy w latach 2009-2013 GIIF przekazał organom ścigania i jednostkom współpracującym łącznie **4041** powiadomień o transakcjach z własnej inicjatywy. Analiza danych wskazuje na rosnący trend odnoszący się do liczby udostępnianych informacji.

Warto podkreślić, że największą liczbę powiadomień na mocy art. 33 ust. 3 ustawy GIIF przekazał organom kontroli skarbowej - 51% wszystkich powiadomień (por. wykres nr 2).

Wykres nr 2. Udział procentowy powiadomień GIIF w trybie art. 33 ust 3 ustawy w latach 2009-2013



Współpraca GIIF z organami kontroli skarbowej w wielu przypadkach wpłynęła na efektywniejsze naliczenie oraz odzyskanie przez Skarb Państwa należności. Przekazane przez GIIF powiadomienia do organów kontroli skarbowej wielokrotnie stanowiły podstawę do wszczęcia przez te organy postępowań kontrolnych<sup>15</sup>.

Należy także zwrócić uwagę na poszerzenie współpracy z Komendą Główną Policji oraz CBS (por. wykres nr 2). Powiadomienia przekazane przez GIIF do ww. instytucji stanowią 25% wszystkich powiadomień. Ponadto, dane wskazują na dobrą współpracę GIIF z ABW (22% powiadomień). Z uwagi na kompleksową analizę podejrzanych i nieuzasadnionych przepływów finansowych, przekazywane przez

GIIF powiadomienia mogły być wykorzystane przez ww. instytucje na potrzeby prowadzonych czynności służbowych.

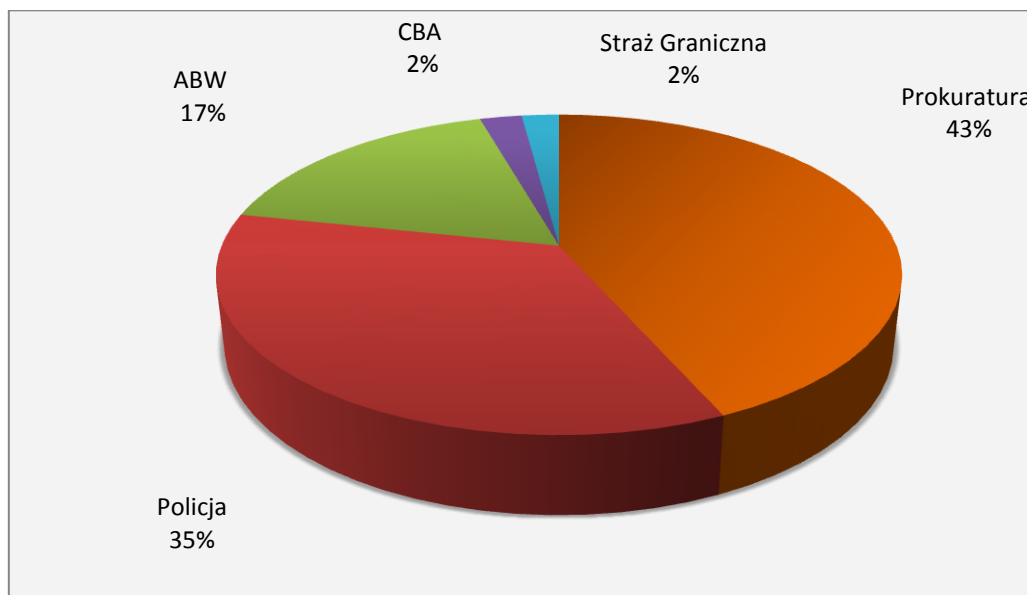
#### **Współpraca na podstawie art. 14 ust. 2 ustawy**

W latach 2011-2013 w trybie art. 14 ust. 2 ustawy jednostki prokuratury, Policji, Straży Granicznej, ABW i CBA przekazały łącznie **383** informacje, dotyczące **3578** podmiotów.

Warto podkreślić, że największą liczbę informacji przekazanych w ww. trybie zanotowano w zakresie współpracy z prokuraturą – 43% informacji oraz policją – 35 % informacji (por. wykres nr 3). Największy wzrost w zakresie współpracy w trybie art. 14 ust. 2 ustawy z jednostkami organizacyjnymi prokuratury odnotowano w latach 2012-2013, a Policji – w latach 2011-2012.

<sup>15</sup> Więcej informacji w: Sprawozdaniu GIIF z realizacji ustawy w 2013 r., str. 14-15

Wykres nr 3. Udział procentowy informacji instytucji krajowych w trybie art.14 ust. 2 ustawy w latach 2011-2013



#### Inne działania GIFF na rzecz współpracy z jednostkami krajowymi

Istotną działalnością GIFF jest upowszechnianie wiedzy z zakresu tematyki przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Przedstawiciele Departamentu Informacji Finansowej uczestniczą w szkoleniach i konferencjach z tego zakresu w charakterze prelegentów lub uczestników, włączających się aktywnie w dyskusje. W 2014 roku przeprowadzono szereg szkoleń m.in. dla pracowników prokuratury, Policji, ABW, Straży Granicznej, Straży Kontrwywiadu Wojskowego, Najwyższej Izby Kontroli, urzędów kontroli skarbowej, a także banków, ubezpieczycieli, firm leasingowych.

Ponadto, GIFF udostępnia nieodpłatnie kurs e-learningowy dotyczący przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu<sup>16</sup>. Jego celem jest przybliżenie

wiedzy z zakresu przeciwdziałania ww. przestępstwom, w szczególności w aspekcie obowiązujących przepisów. Forma e-learningowa kursu oznacza, że jest on dostępny w Internecie, zarówno w zakresie zgłoszenia udziału w kursie, korzystania z lekcji, uczestnictwa w teście weryfikującym wiedzę, jak i uzyskania zaświadczenia o ukończeniu kursu.

Podsumowując, przedstawione w niniejszej analizie dane liczbowe świadczą o szerokiej wymianie informacji GIFF z jednostkami krajowymi w zakresie realizowania przepisów *ustawy* oraz są dostrzegalnym efektem wypracowanych w ostatnich latach przez GIFF działań, m.in. szkoleniowych, mających na celu usprawnienie ww. współpracy. Analiza danych wskazuje na rosnący trend w zakresie wymiany informacji. Rozwój dalszej współpracy ma szansę przyczynić się do zwiększenia efektywności działań zarówno GIFF, jak i innych organów na rzecz walki z praniem pieniędzy oraz finansowaniem terroryzmu.

<sup>16</sup> zakładka: Ministerstwo Finansów/Działalność/Generalny Inspektor Informacji Finansowej/Komunikaty, bezpośredni link: Kurs e-learningowy

## Mariusz Habkowski

Ekspert technicznych badań dokumentów LK KWP w Gdańsku, biegły sądowy, właściciel i wykładowca w Biurze Szkoleniowym GRANT

## HISTORIA PEWNEGO „FALSZERSTWA”

Jak wielki wpływ na ludzkie losy ma czasem czysty przypadek, przekonał się latem 2012 roku mieszkaniec jednej z miejscowości. Ten starszy już człowiek udał się do pobliskiego sklepu na zakupy. Gdy chciał zapłacić, kasjerka zwróciła uwagę na nietypowy wygląd wręczonego jej stułotowego banknotu. Nie będąc pewną jego autentyczności, poprosiła klienta o inny banknot. Mężczyzna nieco zdziwiony wyjął z portfela jeszcze jedną stułotówkę. Gdy okazało się, że i ten banknot nie wygląda jak powinien, wezwano Policję.

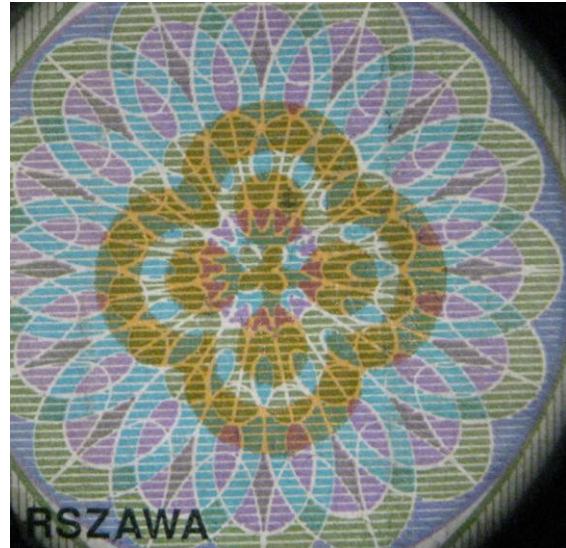
Co jednak wzbudziło w kasjerce podejrzenia? Przynajmniej nie zobaczyła nitki zabezpieczającej, którą posiada każdy polski banknot (zdj. nr 1).



Zdj. nr 1.

Ponadto foliogram, występujący w oryginalnych banknotach w formie złotej błyszczącej rozetki, w otrzymanych od starszego pana banknotach był jasnożółty i transparentny – doskonale widoczne były nadruki umiejscowione pod nim (zdj. nr 2).

Zauważyła wreszcie szary, kwadratowy nadruk w lewym górnym narożniku, ujawniający się zazwyczaj dopiero pod wpływem promieniowania ultrafioletowego (zdj. nr 3).



Zdj. nr 2.



Zdj. nr 3.

Sęk w tym, że nadruk ten był widoczny pomimo, iż stanowisko kasjerskie, gdzie miało miejsce opisywane zdarzenie, nie było wyposażone w lampę emitującą promieniowanie UV.

W mieszkaniu niefortunnego klienta, w ramach wszczętego postępowania przeprowadzono przeszukanie, w wyniku które-

go znaleziono jeszcze kilkadziesiąt banknotów o takich samych cechach jak te, które zakwestionowała kasjerka. Niedługo potem wszystkie zabezpieczone banknoty przesłane zostały do Pracowni Badań Dokumentów Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku w celu przeprowadzenia badań na ich autentyczność.

Oprócz nieprawidłowości zauważonych już przez spostrzegawczą kasjerkę, okazało się, iż w przesłanych do badań banknotach, jeszcze kilka detali odbiega od standardów stosowanych przez Narodowy Bank Polski i Polską Wytwórnę Papierów Wartościowych. Na przykład element, który drukowany jest farbą zmienną optycznie (OVI), na badanych banknotach nie zmieniał barwy, natomiast obszar, w którym znajduje się efekt kątowy sprawiał wrażenie silnie wyeksploatowanego w stopniu nieproporcjonalnym do zużycia pozostałej części banknotu. Ponadto w promieniowaniu UV stwierdzono zwiększoną luminescencję papieru banknotowego a także, w mniejszym lub większym natężeniu, zaplamienia powstałe na skutek działania nieustalonej substancji.



Zdj. nr 4.

Jednocześnie jednak, w wyniku badań mikroskopowych, stwierdzono, iż do sporządzenia kwestionowanych banknotów użyto oryginalnych technik drukarskich – stalorytu (zdj. nr 4), typografii, offsetu. Wszystkie badane banknoty posiadały ponadto autentyczne znaki wodne (zdj. nr 5), a w promieniowaniu podczerwonym stwierdzono występowanie efektu metamerycznego (zdj. nr 6). Cechy te jednoznacznie przemawiały za autentycznością nadesłanych znaków pieniężnych.



Zdj. nr 5.



Zdj. nr 6.

Skąd więc zaobserwowane nieprawidłowości? Odpowiedź tkwi w postępowaniu właściciela zabezpieczonych pieniędzy.



Okazało się, iż kilka tygodni przez opisanymi wydarzeniami, mężczyzna ten, bojąc się włamywania do mieszkania, owinał wszystkie banknoty stanowiące oszczędności jego życia w chustę i schował zawiniątko pod umywalką w łazience. Pech chciał, że instalacja hydrauliczna w jego mieszkaniu nie należała do najszczelniejszych, a ponadto nie stronił on od stosowania substancji do udrażniania rur. I właśnie z taką substancją (choć rozcieńczoną) miały kontakt schowane przed złodziejem banknoty. Roztwór wodny substancji do udrażniania rur wszedł w reakcję z metalicznymi składnikami elementów banknotów i w ten właśnie sposób spowodował np. zmianę wyglądu foliogramu, farby zmiennej optycznie czy nitki zabezpieczającej, której rdzeń nadal znajdował się w masie papierowej (zdj. nr 7).



Zdj. nr 7.

Jedną z podstawowych zasad przy weryfikacji autentyczności banknotów, jest kompleksowa kontrola wielu elementów. W omawianym przypadku zmianie uległo kilka detali, co w sposób znaczący mogło przyczynić się do błędnej wstępnej oceny autentyczności banknotów. Narzuca się w tym miejscu kilka wniosków. Po pierwsze, konieczne jest zwiększanie poziomu wiedzy dotyczącej zabezpieczeń wśród osób pracujących na stanowiskach związanych z obrotem gotówkowym. W opisanym przypadku kasjerka wykazała czujność, choć wnioski, jakie wysnuła okazały się nieprawdziwe. Nie ona jedna – policjanci prowadzący postępowanie przygotowawcze w tej sprawie również byli przekonani, iż zabezpieczyli fałszywe banknoty. Po drugie, oprócz wiedzy, ważna jest też świadomość, iż nigdy nie możemy być pewni, co w przeszłości działo się z otrzymanym znakiem pieniężnym – jakie substancje na niego działały, w jakich warunkach był przechowywany, ani czy nie stał się obiektem celowego działania jakichś domorosłych „eksperymentatorów”. Wreszcie po trzecie, można zaobserwować nieuzasadnione oszczędzanie na przyrządach wspomagających ujawnianie fałszywych znaków pieniężnych. O ile w sporej części stanowisk kasjerskich można znaleźć proste lampy emitujące promieniowanie UV, o tyle ze świecą szukać zwykłych lup, a urządzenie do weryfikacji w promieniowaniu podczerwonym jest prawdziwą rzadkością.



**Adam Pęsko**

Radca w Biurze Służby Kryminalnej KGP

## TYPOLOGIA KIBICÓW

Wśród społeczeństwa – w głównej mierze wykreowanego przez mass media – istnieje przekonanie, że kibice to przede wszystkim kibole. Czy tak jest rzeczywiście? Jaki jest obraz dzisiejszego kibica?

Piśmiennictwo, jak i sami fani, w zasadzie piłki nożnej, stworzyli podział kibiców na „grupy społeczne”, biorąc pod uwagę przede wszystkim kryterium zachowania się podczas meczów.

Dziennikarz Antoni Bohdanowicz<sup>17</sup> podzielił kibiców na:

- kibiców zwykłych – zwanych inaczej „popcornami” lub „piknikami”, którzy przychodzą na mecze w towarzystwie rodzin lub przyjaciół i mogą czasami głośniej dopingować zespół, któremu kibicują;
- fanatyków – dopingują śpiewem i biorą udział w oprawie;
- patologię – chcą brać udział w doping, ale upijają się przed meczami;
- ultrasów – organizują doping, ustalają, jakie piosenki się śpiewa, przygotowują flagi do oprawy, odpalają race;
- chuliganów – uczęszczają na mecze wyjazdowe, zazwyczaj od nich zaczynają się zgody i kosy<sup>18</sup> pomiędzy kibicami.

Albert Jawłowski<sup>19</sup> z Ośrodka Badań Młodzieży Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego

<sup>17</sup> <http://natemat.pl/76613,swiat-kiboli-od-wewnatrz-zgody-kosy-i-uklady-chuliganske>

<sup>18</sup> Ibidem.

<sup>19</sup> A. Jawłowski, *Zabawa na śmierć i życie*, „Gazeta Wyborcza”, 7.04.2003 r., por. <http://swiatowa.republika.pl/psycho1.htm>.

przedstawił typologię kibiców opartą o slangowe określenia funkcjonujące wśród kibiców. Podobnie jak A. Bohdanowicz wyróżnia piknikowców, ultrasów i fanatyków, których sposób zachowania jest zbliżony z ww. opisem. Ponadto wyszczególnia:

- kibiców – posiadają dobrą wiedzę na temat sportu i klubu z mass mediów, na wyjazdy jeżdżą sporadycznie, najczęściej *incognito* i blisko miejsca zamieszkania, są obecni prawie na każdym meczu rozgrywanym w miejscu zamieszkania, podczas meczów posiadają szaliki i flagi, zadymy starają się omijać i w nich nie uczestniczyć;
- szalikowców – są kibicami i miłośnikami sportu, w bójkach uczestniczą sporadycznie, najczęściej wtedy, gdy zaatakowani muszą się bronić, charakteryzuje ich duży szacunek dla barw klubowych, przejawiający się odpowiednim wyglądem w postaci używania szalików, flag, koszulek. Zachowują dystans do wymienionych wyżej grup;
- animalsów – grupę najbardziej agresywnych kibiców, dla których mecz jest okazją do udziału w bijatyce. Uważają, że mecze na miejscowym stadionie są wystarczającą okazją do konfrontacji siłowych, więc przeważnie nie uczestniczą w wyjazdach na mecze poza miejsce zamieszkania;
- zadymiarzy – zachowanie podobne do ww. grupy, częściej uczestniczą w meczach wyjazdowych;
- hoolsów – inaczej chuliganów, pseudo-kibiców czy official hooligan, którzy traktują mecz wyłącznie jako okazję do walki z innymi chuliganami i Policją, tworzą kibicowskie bojówki znanych

polskich klubów, np.: Wisły Kraków – „Armia Białej Gwiazdy”, Cracovii – „Łowcy psów”, Lecha Poznań – „Boys to Fight”.

D. Morgała z kolei, biorąc pod uwagę metody i formy działania niezgodnego z prawem, wyróżnia:

- chuligana, dla którego najważniejszą rzeczą jest rywalizacja poprzez walkę z innymi chuliganami. „Motywami działania takiej osoby jest zarówno zamiłowanie do walki, chęć poczucia adrenalin i przeżycia niezapomnianych wrażeń, ale także, co szczególnie istotne, przywiązanie emocjonalne do klubu sportowego oraz walka w obronie dobrego imienia klubu i jego kibiców”<sup>20</sup>;
- pseudokibica, jako osobę niezwiązaną emocjonalnie z klubem sportowym, zainteresowaną tylko i wyłącznie samą walką i dokonywaniem aktów wandalizmu, nie przestrzegającą zasad tzw. kodeksu honorowego, podejmującą działania często pod wpływem alkoholu.<sup>21</sup>

Przy klasyfikacji kibiców nie należy zapominać, iż piłka nożna jak żaden inny sport została tak spopularyzowana przez media, że od najmłodszych lat jest integralną częścią życia pewnej grupy mężczyzn, którzy śledzą relacje z meczów i wiadomości o klubach i piłkarzach w telewizji i w Internecie. Typ kibica, który mieszka w miejscowości, gdzie swoją siedzibę ma klub, któremu kibicuje, zamiłowanie to odziedziczył po ojcu lub starszym bracie zmienia się na typ pasjonata futbolu zafascynowanego klubem z drugiego końca Europy lub też innego kontynentu, z myśką w dłoni i oczami stale przyklejonymi do ekranu monitora komputerowego czy TV<sup>22</sup>.

Jaki jest więc obraz dzisiejszego kibica? Na to pytanie próbował znaleźć odpo-

wieź Tomasz Janus<sup>23</sup>. Stworzył on wizerunek kibica:

- zwykły, rzeczywisty – czyli taki, jak kibiców widzą Polacy;
- wizerunek lustrzany – postrzeganie kibiców przez samych siebie;
- wizerunek pożądaný – wizerunek oczekiwanego typowego kibica.

W ocenie Polaków, typowy kibic piłkarski to młody mężczyzna, silny fizycznie, agresywny, wierny klubowi i zaangażowany w jego życie, lojalny wobec drużyny. W ocenie przeważają oceny negatywne ze względu na przemoc i wykorzystywanie siły fizycznej. Jak podkreśla autor, wpływ na taką ocenę może mieć niepełna znajomość świata kibiców i siła przekazu medialnego kreującego właśnie taki typ kibica.

Sami kibice postrzegają siebie również jako młodego mężczyznę, lojalnego wobec drużyny i zaangażowanego w życie klubu. Ale odmiennie od ogółu społeczeństwa uważają, że są odważni, pomagają słabszym i potrzebującym, odnoszą sukcesy w życiu zawodowym, są patriotami i lokalnymi patriotami, nieszkodliwi dla społeczeństwa. Patriotyczne walory kibiców dostrzega także część społeczeństwa, jednakże w mniejszym stopniu niż oni sami. Pytania o patriotyzm kibiców stawiają także polskie media zastanawiając się, czy kibice to bandyci, wandale i chuligani czy także patrioci zdolni do oddania za ojczyznę życia? Kim są polscy kibice? Mitycznymi „kibolami” czy jednymi z niewielu, dla których Polska to nie tylko pusty frazes? Odpowiedź nie jest jednoznaczna. Ale pomimo wielu niechlubnych czynów w historii kibiców nie sposób nie wspomnieć o czynach patriotycznych. Kibice Lecha Poznań upamiętniają ofiary powstania wielkopolskiego, kibice Legii Warszawa – powstania warszawskiego. Kibice zajmują się sprzątaniem grobów powstańców, produkują i palą na grobach znicze w barwach klubowych swoich ulubionych zespołów. Szanują historię Polski i historię piłki nożnej, wspomagają najstar-

<sup>20</sup> D. Morgała, *Definicja i zakres pojęcia „chuliganstwo stadionowe”* Prokuratura i Prawo 7–8, 2012, s. 79,

<sup>21</sup> Ibidem, s. 79.

<sup>22</sup> [http://manusite.pl/publicystyka/25074/kim-jest-dobry-kibic\\_.html](http://manusite.pl/publicystyka/25074/kim-jest-dobry-kibic_.html)

<sup>23</sup> T. Janus, *„Sport naukowo. Zjawisko agresji w widowiskach sportowych. Charakterystyka i ocena”* – Warszawa 2014, s. 96-109.

szy polski klub piłkarski stojący na skraju bankructwa – Pogoń Lwów. Jedynym źródłem dofinansowania klubu jest polska komitywa kibicowska, która organizuje składki pieniężne wspierające jego egzystencję. Kibice potrafią się ze sobą jednoczyć i nie tylko widzieć w fanatykach innego klubu wroga, czego przykładem są coroczne pielgrzymki na Jasną Górę, w których uczestniczą kibice z całej Polski często zwaśnionych ze sobą klubów, którzy ten dzień traktują jak swoje święto, zrzeszające tysiące młodych ludzi, kochających piłkę nożną.<sup>24</sup>

Badania T. Janusa wskazują, iż kibice są krytyczni dla samych siebie, dostrzegają negatywne aspekty swojej grupy. Doszli do wniosku, że nie zawsze wyznawane przez nich zasady są powszechnie akceptowane przez społeczeństwo i przede wszystkim przestrzegane przez środowisko kibiców. Stworzony przez ich samych kodeks kibica zawiera punkty zbieżne z wizerunkiem kibica pożądanego („Czy przegrywasz czy też nie, ja i tak Kocham Cię, w moim sercu jest KSZO i na dobre i na złe”). Czy więc pora na zmianę w zachowaniu kibiców i ich wizerunku w kierunku wizerunku pożądanego? Obecnie zarówno społeczeństwo, jak i sami kibice są zdania, iż aktualny wizerunek kibica odbiega od jego oczekiwanego wizerunku. Polacy są zdania, iż „idealny kibic” powinien być bardziej kulturalny i w większym stopniu przestrzegać zasad moralnych.

Ponadto powinien:

- identyfikować się ze swoją drużyną i przestrzegać zasady: „dumny po zwycięstwie, wierny po porażce”;
- orientować się w historii i sprawach bieżących klubu;
- śledzić każdy mecz ukochanej drużyny;
- chociaż raz zasiąść na stadionie drużyny, której kibicuje i wraz z innymi kibicami obejrzyć poczynania piłkarzy, mieć ze sobą koszulkę, szalik czy znać przyśpiewki kibica;
- być kibicem w sercu a nie na pokaz;

- nie okazywać swojej miłości do klubu przez nienawiść do innych klubów;
- umieć docenić rywali oraz mieć szacunek dla innego kibica.<sup>25</sup>

Pomimo częściowo pozytywnej oceny kibiców przez społeczeństwo i pozytywnej samooceny kibiców, istnieje ciągle grupa kibiców dopuszczająca się chuligaństwa stadionowego, psująca ogólny wizerunek kibica. To popularnie zwani pseudokibice, młodzi ludzie w wieku od 15 do 25 lat, wywodzący się głównie ze środowisk o niskim standardzie społecznym i kulturowym. Najczęściej są to osoby bez wykształcenia lub z niskim poziomem wykształcenia, bez aspiracji i ambicji życiowych, silni wyłącznie w grupie. Mecze są dla nich pretekstem do wywołania awantury, mają swoją własną „Ligę Chuliganów”, w której na najwyższym miejscu stoją grupy najbardziej awanturujące się. Kierują się chuligańskim kodeksem, ale w praktyce nagminnie nie przestrzegają ustalonych przez siebie reguł. Charakteryzuje ich popełnianie przestępczości związanej ze sportem, emocje i narastanie agresji są wzmacniane przez picie alkoholu oraz zażywanie narkotyków.<sup>26</sup>

### Przestępczość stadionowa

Czym są zachowania określane jako chuligaństwo stadionowe czy też inaczej przestępczość stadionowa?

Chuligaństwo stadionowe jest przedmiotem wielu rozważań i regulacji prawnych, nie posiada jednak swojej definicji. Brak jest definicji legalnej, a co więcej nie udało się również wypracować jednej, powszechnie obowiązującej na gruncie takich nauk, jak socjologia czy kryminologia. Jako przeszkody w skonstruowaniu jednej, powszechnie obowiązującej definicji powoływane są m.in. dynamiczny charakter i złożona budowa ww. zjawiska. W literaturze można spotkać propozycje definicji

<sup>24</sup> <http://czasnasport.wordpress.com/2013/05/11/wspolczesni-kibice-agresywni-wandale-czy-patriotyczni-rycerze/>

<sup>25</sup> [http://manusite.pl/publicystyka/25074/kim-jest-dobry-kibic\\_.html](http://manusite.pl/publicystyka/25074/kim-jest-dobry-kibic_.html)

<sup>26</sup> T. Łatak, *Polscy kibice-chuligani*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach 2011, s.7 i 21.

odnoszących się do pojęcia chuligaństwa piłkarskiego. Zdaniem D. Morgała, pojęcie to jest równoważne z terminem „chuligaństwo stadionowe”.<sup>27</sup>

Definiując przestępczość w ujęciu ogólnym, należy brać pod uwagę zbiór czynów, stanowiących zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego, zabronionych ustawowo pod groźbą kary.<sup>28</sup>

Termin chuligaństwo i chuligan wywodzą się z Wielkiej Brytanii, gdzie określenie *hooligan* jest znane od 1885 r., o czym była mowa w pierwszej części artykułu. Zgodnie ze słownikiem języka polskiego chuligan to osoba, która lekceważy normy współżycia społecznego.<sup>29</sup> Chuligaństwo to zachowanie charakteryzujące się lekceważeniem norm życia społecznego oraz obowiązującego porządku prawnego najczęściej o charakterze przestępczym, przejawiające się agresywnym naruszeniem zasad bezpieczeństwa, godności i nietykalności cielesnej osób, a także nieposzanowaniu własności prywatnej i dobra społecznego poprzez akty wandalizmu i napady bandyckie niemające na celu osiągnięcia bezpośredniej korzyści materialnej, lecz wynikające z aspołecznej motywacji sprawców.<sup>30</sup>

W polskim prawie karnym instytucja chuligaństwa pojawiła się w ustawie z dnia 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo, a następnie w art. 120 § 14 k.k. z 1969 r.<sup>31</sup> Art. 115 § 21 obecnego k.k. definiuje występki o charakterze chuligańskim jest występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu nie-

zdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego.<sup>32</sup>

Dodany do ww. zachowań przymiotnik „stadionowy” jednoznacznie wskazuje, iż miejscem wystąpienia chuligańskich zachowań jest teren obiektu sportowego, w tym przypadku stadion, na którym odbywa się rywalizacja sportowa, gdzie wszelkie patologiczne formy zachowań części kibiców mają miejsce na stadionie lub w jego bezpośredniej okolicy i w ścisłym związku czasowym oraz terytorialnym z odbywającą się imprezą sportową.

Oczywiście istnieje cała gama czynów karalnych, związanych z subkulturą kibiców i mających swoje miejsce zarówno w drodze na mecz i podczas powrotów czy z ustawkami.<sup>33</sup> Często powiązania chuligańskie przenoszą się na pola aktywności *stricte* przestępczej i przeobrażają się w przestępczość zorganizowaną, zorganizowane grupy przestępcze werbują swoich członków w środowiskach pseudokibiców „doceniając” ich lojalność, niechęć do współpracy z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz przygotowanie fizyczne. W wielu przypadkach całe grupy powiązane ze środowiskami kibicowskimi przenoszą swoją aktywność na działalność przestępczą, zajmując się m.in. handlem narkotykami, przestępczością samochodową, wymuszeniami.<sup>34</sup> Jednakże w ocenie

<sup>27</sup> D. Morgała, *Definicja ...*, s. 85,

<sup>28</sup> <http://pl.wikipedia.org/wiki/Przestepczosc>

<sup>29</sup> M. Bańko, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2007, s. 233.

<sup>30</sup> <http://pl.wikipedia.org/wiki/Chuliganstwo>

<sup>31</sup> A. Szczękała, *Chuligański charakter czynu*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 6, s. 76.

<sup>32</sup> Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

<sup>33</sup> Ustawka – starcie fizyczne dwóch grup ludzi bądź dwóch osób, zazwyczaj deklarujących przynależność do innych grup kibicowskich identyfikujących się głównie z klubami piłkarskimi, a także innych dyscyplin sportowych. Starcie zwykle oparte jest na określonych zasadach i odbywa się o ustalonej porze i w ustalonym miejscu. Pierwsza *ustawka* miała miejsce pomiędzy kibicami AJAX Amsterdam a Feyenoord Rotterdam 23 marca 1989 r.; w Polsce pierwsza *ustawka* odbyła się pomiędzy kibicami ARKI Gdynia i LECHII Gdańsk w 1998 r., <http://pl.wikipedia.org/wiki/Ustawka>

<sup>34</sup> P. Siejczuk, *Instytucja tzw. zakazu stadionowego w polskim systemie bezpieczeństwa imprez ma-*

policjantów zajmujących się zwalczaniem tego typu przestępczości czyny te nie powinny być traktowane jako przestępczość stadionowa i być kwalifikowane jako inne przestępstwa, w zależności od okoliczności popełnienia także o podłożu chuligańskim.<sup>35</sup>

M. Jurczewski uważa, iż „Za przestępczość stadionową uważa się zbiór czynów zabronionych (głównie wykroczeń oraz występów) ustawowo pod groźbą kary, popełnionych na obszarze obiektów sportowych bądź też w bezpośrednim ich sąsiedztwie. Przestępczość stadionowa jest zjawiskiem społecznym o stopniu agresywności większym niż znikomy.”<sup>36</sup>

Podobnie P. Siejczuk twierdzi, że „...fakt naruszeń porządku publicznego podczas meczów piłkarskich” w postaci wzajemnej rywalizacji przejawiającej się m.in. agresją werbalną, aktami wandalizmu i wszczynaniem bójek „...jest wynaturzeniem pojęcia kibicowania określane powszechnie mianem chuligaństwa stadionowego lub przestępczości stadionowej, przy czym jest to zjawisko niejednorodne, skomplikowane i dynamiczne, zarówno pod względem kryminologicznym, prawnokarnym jak i socjologicznym.”<sup>37</sup>

Natomiast D. Morgała „poprzez chuligaństwo stadionowe (pojmowane tutaj równoważnie z chuligaństwem piłkarskim) (...) rozumie dwa rodzaje zachowań:

- 1) naruszenia porządku publicznego mające miejsce w związku z odbywającym się meczem, niezależnie od miejsca ich występowania,
- 2) naruszenia porządku publicznego dokonywane na tle przynależności klubowej, bez związku z konkretnym wydarzeniem sportowym.<sup>38</sup>

Jednakże, jak wykazano wcześniej, drugi człon proponowanej definicji przez D. Morgałę należałoby kwalifikować jako inne czyny o podłożu chuligańskim.

Z powyższych rozważań wynika, że można mówić o *stricte* stadionowym chuligaństwie tylko wtedy, gdy zjawisko to ma miejsce na obiektach sportowych lub na terenach bezpośrednio do nich przylegających, a jednym z ważniejszych wyznaczników przestępczości stadionowej są niewątpliwie zachowania kwalifikowane jako przestępstwa lub wykroczenia, które popełniane są w przeważającej większości z użyciem przemocy, bez motywu ekonomicznego, przez co przestępczość stadionowa staje się jedną z form przestępczości agresywnej.

### Działalność przestępcza pseudokibiców

Brak definicji legalnej przestępczości stadionowej, ani nawet powszechnie akceptowanej na gruncie nauk socjologicznych i kryminologii, spowodował przesunięcie procesu definiowania w ręce organów stosujących prawo i tym samym stał się elementem polityki w zakresie przeciwdziałania zjawisku. Lista zachowań podlegających kontroli ze strony państwa obejmuje zachowania – wyróżnione ze względu na kryterium podmiotowe jako patologiczne formy zachowań pseudokibiców, mające miejsce na samym stadionie lub w jego bezpośredniej okolicy i w ścisłym związku czasowym oraz terytorialnym z imprezą sportową – stanowiące przestępstwa i wykroczenia. Pseudokibice dopuszczają się również zachowań z pogranicza zachowań patologicznych i konformistycznych podlegających etykietowaniu oraz kontroli z powodu ich *futbolowego* kontekstu. Dlatego też – biorąc pod uwagę obecny charakter przestępczości stadionowej jako zjawiska o charakterze ogólnym i nieokreślonym w odniesieniu do szeregu obserwowanych zjawisk społecznych, których opisanie w kategorii czynów zabronionych przez prawo znalazło się w szeregu aktów normatywnych – należy uznać, iż będzie to każde zachowanie polegające na zakłóceniu porządku publicznego i naruszenia norm

sowych Pozamilitarne aspekty bezpieczeństwa Bezpieczeństwo Narodowe II – 2011 / 18 s. 182

<sup>35</sup> M. Jurczewski, *Prawno-kryminalistyczna problematyka przestępczości stadionowej* Białystok 2013, s. 27

<sup>36</sup> Ibidem, s. 32-33.

<sup>37</sup> P. Siejczuk, *Instytucja ...*, s. 180

<sup>38</sup> D. Morgała, *Definicja ...*, *op. cit.* s. 86

prawnych, łącznie z naruszeniem regulaminu imprezy masowej opracowanego przez organizatora.<sup>39</sup> D. Morgała cytując P. Chlebowicza wymienia następujące rodzaje zachowań:

- przebywanie osób pod wpływem alkoholu, a także spożywanie alkoholu;
- wulgarne okrzyki,
- propagowanie poglądów rasistowskich;
- bójki z Policją i ochroną;
- bójki dwóch przeciwnych grup chuliganów i pseudokibiców, bądź to na trybunach, bądź na płycie boiska;
- odpalanie środków pirotechnicznych i ewentualne rzucanie nimi;
- palenie szalików i flag;
- wtargnięcia kibiców na stadion (tzw. wjazd z bramą)<sup>40</sup>

Głównym aktem normatywnym zawierającym przepisy karne za naruszenie porządku prawnego w trakcie trwania imprezy masowej jest ustawa *o bezpieczeństwie imprez masowych (dalej b.i.m.)* z 20 marca 2009 r., która w rozdziale 9 wskazuje penalizowane zachowania mogące zaistnieć podczas sportowych imprez masowych. Katalog przedstawiony w ww. ustawie nie jest wyczerpujący, ponieważ istnieje grupa czynów, które *de facto* mogą mieć miejsce wszędzie, również na stadionie i przepisy prawno karne tych zachowań zawarte są w kodeksie karnym oraz w kodeksie wykroczeń. M. Jurczewki, przedstawiając w swej pracy doktorskiej problematykę prawną przestępczości stadionowej i sposoby popełniania przestępstw stadionowych biorąc pod uwagę przepisy karne k.k. i k.w. oraz ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych wyróżnia m.in.:

- art. 50 k.w. – *nie opuszczenie zbiegowiska publicznego pomimo wezwania właściwego organu*, za co grozi kara aresztu albo grzywny;

- art. 254 §1 k.k. – *branie czynnego udziału w zbiegowisku wiedząc, że jego uczestnicy wspólnymi siłami dopuszczają się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie* – kara pozbawienia wolności do lat 3;
- art. 255 §1 k.k. – *publicznie nawoływanie do popełnienia występku lub przestępstwa skarbowego* – kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2;
- art. 256 k.k. – *publiczne propagowanie faszystowskich lub innych totalitarnych ustrojów państw lub nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość* – kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2;
- art. 257 k.k. – *publiczne znieważanie grupy ludności albo poszczególnej osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów naruszenie nietykalności cielesnej innej osoby* – kara pozbawienia wolności do lat 3;
- art. 222 § 1 k.k. – *naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych* – kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3;
- art. 226 §1 k.k. – *znieważenie funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych* – kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.<sup>41</sup>

Postępowanie w sprawach o wykroczenia stypizowane w art. 54-57a b.i.m. (nie wykonanie polecenia porządkowego, przebywanie w miejscu nieprzeznaczonym dla publiczności, przebywanie w sektorze innym niż wskazany na bilecie wstępu lub innym dokumencie uprawniającym do

<sup>39</sup> J. Sochacka, *Chuligaństwo stadionowe jako samodzielne zjawisko społeczne i przedmiot regulacji prawnych. Zarys problematyki*. Archiwum Kryminologii, t. XXXII/2010, 233 – 234.

<sup>40</sup> D. Morgała, *Definicja ...*, *op.cit.* s. 80.

<sup>41</sup> M. Jurczewski, *Prawno-kryminalistyczna ...*, s. 34-94.

przebywania na imprezie masowej i nie opuszczanie tego sektora mimo wezwania osoby uprawnionej, wnoszenie lub posiadanie na imprezie masowej napojów alkoholowych, używanie elementu odzieży lub przedmiotu w celu uniemożliwienia lub istotnego utrudnienia rozpoznania osób) prowadzi się na podstawie przepisów o postępowaniu przyspieszonym i grozi za ich popełnienie kara ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 2.000 zł.

Za wnoszenie lub posiadanie na imprezie masowej broni, wyrobów pirotechnicznych, materiałów pożarowo niebezpiecznych lub innych niebezpiecznych przedmiotów lub materiałów wybuchowych (art. 59 b.i.m) grozi kara grzywny nie mniejszej niż 180 stawek dziennych, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Za wdzieranie się w czasie trwania masowej imprezy sportowej, w tym meczu piłki nożnej na teren, na którym rozgrywane są zawody sportowe, albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej nie opuszczenie

takiego miejsca grozi kara grzywny nie mniejszej niż 180 stawek dziennych, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

Prowokowanie kibiców, w miejscu i w czasie trwania masowej imprezy sportowej, do działań zagrażających bezpieczeństwu tej imprezy, podlega grzywnie nie mniejszej niż 180 stawek dziennych albo karze ograniczenia wolności.

Szczegółowy opis wykroczeń i przestępstw możliwych do popełnienia podczas trwania sportowych imprez masowych został przedstawiony w wielu publikacjach, m.in. w cytowanej rozprawie doktorskiej „*Prawno-kryminalistyczna problematyka przestępczości stadionowej*” M. Jurczewskiego, do których zainteresowanych odsyłam.

Regulacje prawne dotyczące karania kiboli na tle innych krajów europejskich oraz zapobieganie zjawisku przestępczości stadionowej będą tematem czwartej części artykułu.





**Krzysztof Rudnicki**

Starszy wykładowca Zakładu Służby Prewencyjnej Szkoły Policji w Pile

## **KOMUNIKACJA NIEWERBALNA W KONTEKŚCIE OCENY WIARYGODNOŚCI WYPOWIEDZI**

Kłamstwo jako powszechna i naturalna cecha człowieka, charakteryzuje jego zachowanie od niepamiętnych czasów. Towarzyszy nam od momentu organizowania się pierwszych społeczeństw i jest rezultatem nawiązywania oraz podtrzymywania interakcji międzyludzkich. Brak szczerości stanowi nieodłączny element naszego życia do tego stopnia, że przechodzimy obok niego obojętnie. Tolerancja dla kłamstwa jest wynikiem czerpania z niego szeregu korzyści, które w wielu przypadkach pozwalają na chwilowe uspokojenie sumienia. Długotrwałość tego procesu spowodowała, że zaciera się nam obraz jego naganności, jak również destrukcyjny wpływ na prawidłowe relacje z drugim człowiekiem.

Większość z nas nie miałaby najmniejszego problemu z udzieleniem odpowiedzi na pytanie: „Kiedy ostatni raz posłużyłeś się kłamstwem?”. Usprawiedliwiamy się jego powszechnością, dobrym wychowaniem, chęcią nie wyrządzenia przykrości innej osobie – wszystko w zależności od sytuacji lub potrzeb. Nazywamy je drobnym, niewinnym, koniecznym, zapominając, że mamy do czynienia ze zwykłym kłamstwem. Nasze postępowanie nie musi wynikać ze złych intencji, determinowanych chęcią uniknięcia odpowiedzialności karnej, wyrządzenia krzywdy lub wprowadzenia kogokolwiek w błąd. Potrafimy przecież prawić nienależne komplementy, zwiększać własną atrakcyjność czy też poprawiać samopoczucie innych.

Analiza wiarygodności wypowiedzi stawia przed nami nowe wyzwania, zwłaszcza w sytuacji, kiedy ocena szczerości osoby ma niebagatelne znaczenie dla wyboru taktyki postępowania. Stwarza ona szansę na zmianę jakościową przyjętego sposobu

działania, sprzyjając procesowi kształtowania takich umiejętności policjantów, które zmierzają do osiągnięcia konkretnych rezultatów. Oczywiście podejmowane próby nie zawsze zakończą się pełnym sukcesem, uwzględniając specyfikę zdarzenia oraz stopień skomplikowania reguł rządzących komunikacją interpersonalną.

Widoczna staje się zatem potrzeba stworzenia narzędzi, pozwalających efektywnie wykorzystać wiedzę z tego zakresu. Nie ma na to gotowej recepty w materiałach źródłowych, ponieważ wiele dziedzin nauki w specyficzny sposób dotyka zagadnienia. Dają one funkcjonariuszowi szereg cennych wskazówek, jak wykonywać daną czynność, pozostawiając jednocześnie zbyt wiele niejasnych obszarów. Wyłaniający się szybko aspekt interdyscyplinarności oraz obszerności potencjalnego materiału powoduje, że skazany jest on często na eksperymentowanie i wyciąganie wniosków z własnych błędów.

Policjant rozpoczynający swoją przygodę z analizą behawioralną musi pamiętać, że zachowanie kłamcy może się różnić w zależności od sytuacji, istniejących okoliczności oraz cech osób uczestniczących w interakcji. Żaden gest, słowo, reakcja anatomiczna nie są jednoznacznym wskaźnikiem mijania się z prawdą. Warto o tym pamiętać, ponieważ część z nas wpada w pułapkę zachłystnięcia się nowo poznanymi faktami. Profesjonaliści sugerują bowiem orzeczenie kłamstwa dopiero wtedy, kiedy wykluczy się wszystkie inne wyjaśnienia.

Rozpoczęcie treningu identyfikowania oznak nieszczerości należy rozpocząć od zaakceptowania faktu, że nie ma w pełni niezawodnej techniki jej rozpoznawania. Żaden gest, ekspresja twarzy czy skurcz

któregokolwiek z mięśni same w sobie nie znaczą, że ktoś kłamie. Pojawiające się wskazówki świadczą tylko o słabym przygotowaniu oraz doświadczeniu emocji, które nie pasują do określonej wypowiedzi. Podstawowym problemem jest nadmiar informacji, przekazywanych jednocześnie lub sekwencyjnie. Zmusza nas to do natychmiastowej analizy słów, pauz, brzmienia głosu, ruchów, gestów, pozycji ciała, oddechu itd., co samo w sobie nie jest prostym zadaniem. Finalnie większość z nas okłamuje się niezbyt trudno, ponieważ zbyt mocno skupiamy się na dwóch, niekoniecznie wiarygodnych źródłach – słowach i mimice. Koncentrujemy swoją uwagę na tych elementach ze względu na ich dostępność, zróżnicowanie oraz ilość przekazanych informacji.

Głównym powodem uważnego kontrolowania słów oraz częstego wykorzystywania ich do maskowania się jest łatwość, z jaką przychodzi nam zafałszowanie konkretnej sytuacji. To, co ma być powiedziane można przecież wcześniej zapisać, ocenić pod kątem spójności i zgodności z kontekstem otoczenia, a w konsekwencji odpowiednio zmodyfikować lub przeredagować. Z drugiej strony tylko bardzo dobrze przeszkolony aktor mógłby precyzyjnie zaplanować każdą ekspresję twarzy, gest, załamanie głosu etc.

### **Głos**

Najbardziej popularną, pojawiającą się w głosie, wskazówką kłamstwa są pauzy, które mogą być zbyt długie lub zbyt częste. Dla policjanta ważną informacją jest niezdecydowanie osoby poprzedzające rozpoczęcie wypowiedzi, w szczególności gdy ma ono związek z udzieleniem odpowiedzi na konkretne pytanie. Podobną rolę pełnią błędy językowe, które obejmują: dźwięki nie będące słowami – „aaa”, „uuu”; powtórzenia – „ja,ja,ja naprawdę; błędne słowa – „Na-naprawdę podobało mi się”.

Dobrze udokumentowaną wokalną oznaką emocji jest ton głosu, który w trakcie zdenerwowania podnosi się u około 70 procent osób. Zjawisko to występuje najsil-

niej, kiedy przejawiane emocje związane są ze strachem lub złością. Niektóre wyniki badań wskazują, że wysokość tonu spada w przypadku smutku oraz zmartwienia, jednak ryzyko popełnienia błędu jest całkiem duże. Ocenie podlegają także głośność i szybkość mowy, barwa głosu, jego spektrum energetyczne w różnych zakresach częstotliwości, akcent oraz zmiany oddechu. Zauważone zmiany są rezultatem narastających emocji i związanych z tym zmian w fizjonomii człowieka. Zmodyfikowany głos jako objaw nieszczerości ma swoje podłoże w napięciu okolic strun głosowych, spłyceciu oddechu, utrudnionej pracy przepony, jak również wysuszeniu błon śluzowych gardła.

Badania nad tym zagadnieniem dały teoretyczne podstawy do skonstruowania urządzeń typu Truster. Ich twórcy wychodzą z założenia, że źródłem zmian w głosie jest występujący u badanego stres lub stan zdenerwowania. Wyróżniają oni sześć komponentów naszego głosu, na których opierają swoje badania:

- 1) wypowiedź tekstowa – używane słowa,
- 2) unikalne elementy identyfikujące,
- 3) poziom intonacji, związany z wyrażaniem ekspresji,
- 4) emocje,
- 5) komponenty poznawcze (percepcyjne) – elementy wskazujące na konflikt lub zgodność z treścią wypowiedzianych zdań,
- 6) sfera psychologiczna – przede wszystkim stres.<sup>42</sup>

Metodyka badań na tych urządzeniach jest bardzo zbliżona do technik stosowanych w badaniach wariograficznych. Po nawiązaniu kontaktu psychicznego i zrelaksowaniu osoby, zadaje się jej około 15 pytań i prosi o udzielenie odpowiedzi „tak” lub „nie”. Pierwotnie przebieg badania był rejestrowany na taśmie magnetofonowej. Następnie zapis poddawano analizie przy pomocy PSE (Psychological Stress Evaluator), zdolnego wykrywać odpowiednie

<sup>42</sup> E. Gruza, op. cit., s. 364.

częstotliwości w głosie. Te ostatnie traktowano jako symptomy stresu, czasami nawet kłamstwa. W chwili obecnej analiza odbywa się automatycznie, niektóre firmy oferują tzw. telefony prawdy (VSA – Voice Stress Evaluator). Według autorów tej metody, psychologiczna analiza stresu wykrywanego w ludzkim głosie ma wartość zbliżoną do badania wariograficznego. Możliwości stosowania tego typu urządzeń w Policji są jednak mocno ograniczone lub wręcz zabronione przez przepisy prawa (art. 171 § 5 k.p.k.).

### **Twarz**

Twarz dla wykrywającego kłamstwo ma szczególne znaczenie, ponieważ przekazuje dwa rodzaje komunikatów: to, co chcemy ukryć oraz to, co chcemy ujawnić. Prawdziwe ekspresje emocjonalne, które się na niej pojawiają, są wynikiem mimowolnego uruchamiania mięśni. Twarz jest podwójnym systemem, obejmującym ekspresje generowane zarówno intencjonalnie, jak i spontanicznie – bez udziału naszej świadomości.

Z jej wyrazu można odczytać:

- rodzaj doświadczanej emocji – złość, strach, smutek, wstręt, rozpacz, szczęście, zadowolenie, zaskoczenie, podniecenie itd.;
- występowanie więcej niż jednej emocji – wzbudzone mogą być np. dwie i elementy każdej z nich pojawiają się w danym momencie na twarzy;
- siłę przeżywanej emocji – może zmieniać się ona pod względem intensywności, od poirytowania do wściekłości, od obawy do przerażenia itd.

Jednym z ciekawszych źródeł przecieków mimicznych są mikroekspresje, które zdradzają pełny obraz ukrywanej emocji. Trudno je jednak zauważyć, ponieważ trwają zbyt krótko - w praktyce pojawiają się na twarzy i znikają w czasie krótszym niż 25 setnych sekundy. Problem ten można rozwiązać przez wielokrotną projekcję w zwolnionym tempie, co w istotny sposób ułatwia ich zidentyfikowanie. Wię-

szość ludzi jest w stanie nauczyć się je wychwytywać podczas jednogodzinnego treningu, oczywiście w podstawowym zakresie. Wiele eksperymentów wskazuje również na duże prawdopodobieństwo wystąpienia ekspresji stłumionych, które są rezultatem podejmowanych przez osobę działań maskujących. Ich szybkość utrudnia czasami odczytanie pierwotnego komunikatu emocjonalnego, jednak samo pojawienie się świadczy o chęci ukrycia emocji. Stłumiona ekspresja zwykle trwa dłużej, ale nie jest tak kompletna jak mikroekspresja, która ujawnia pełny obraz w bardzo krótkim czasie.

Autonomiczny układ nerwowy generuje na twarzy widoczne zmiany: zarumienienie, zblednięcie oraz pocenie się. Są one bardzo charakterystyczne, ze względu na trudności w ich ukrywaniu oraz przebieg poszczególnych faz. Rumieniec może być przeciekiem świadczącym o tym, że kłamca jest zakłopotany lub zawstydzony faktem ukrywanie prawdy (twarz ulega także zaczerwienieniu w złości). Zjawisko to jest wynikiem rozszerzenia obwodowych naczyń krwionośnych w skórze, z tym że oba te stany mogą różnić się nasileniem, konkretnym umiejscowieniem oraz czasem trwania. Powierzchnia głowy zawiera bowiem wiele obszarów o naturalnie zróżnicowanym rozkładzie temperatury, natomiast sama twarz jest bardzo podatna na jej najmniejsze wahania. Typowy rozkład temperatury na powierzchni głowy zdrowej osoby wg H. Koleckiego: 29-30°C - wierzchnie kosmyki włosów i listwa małżowiny usznej; 31°C - część policzka pokrywająca kość policzkową; 32°C – otoczenie części policzka pokrywające kość policzkową oraz mostek nosa; 33°C – obszar centrum policzka, zewnętrzna powierzchnia nosa, brwi i powieki; 34°C – podstawa i trzon nosa, otoczenie otworów nosowych, podbródek, grdyka, obszar między oczami oraz oczy; 35°C – rejon bruzdy nosowowargowej, czoło, skronie, szyja; 36°C – bezpośrednio otoczenie ust, oczu, centrum skroni, najbliższe otoczenie otworu usznego; 37°C – okolice zmarszczek przyocz-

nych, wewnętrzne otwory uszne, styk miększu ucha z policzkiem, wargi.<sup>43</sup> Zaczernienie twarzy najczęściej przypisuje się niekontrolowanej złości lub, przy jej dłuższym trwaniu, sytuacji graniczącej z wybuchem.

W ekspresji asymetrycznej te same ruchy pojawiają się na obu stronach twarzy, ale są silniejsze po jednej z nich. Nie można jej jednak mylić z tzw. ekspresją jednostronną, która związana jest przede wszystkim z emblematami (np. mruganie okiem), a nie oznaką przeżywanej emocji. Asymetria pojawia się natomiast w przypadku ekspresji intencjonalnej, dowolnej, pozowanej oraz przybranej na życzenie. Ich „krzywy” charakter, wynikający z silniejszych ruchów określonej części twarzy, uważa się za wskazówkę braku autentyczności prezentowanej emocji.

Podobne znaczenie przypisuje się pojęciu przebiegu (timing) ekspresji, który obejmuje całkowity czas trwania danej ekspresji na twarzy, jak również to, ile czasu upływa do momentu jej pełnego objawienia się oraz zniknięcia. Jeżeli osoba nie ma doświadczeń szczytowych, nie znajduje się w stanie maksymalnej ekstazy, skrajnej wściekłości lub głębokiej depresji, to prawdziwe ekspresje emocjonalne nie pozostają na twarzy dłużej niż kilka sekund. Nawet w tych ekstremalnych przypadkach rzadko trwają one tak długo, w większości mają charakter ciągu krótszych ekspresji. Nie ma żadnej wyraźnej i łatwej do zastosowania reguły, dotyczącej wskazówek fałszu związanych z czasem pojawiania się i znikania mimiki, z jednym wyjątkiem – zaskoczenie. W przypadku jego autentyczności, wszystkie trzy fazy (pojawianie się, trwanie, znikanie) muszą być krótkie, najczęściej mniej niż jednosekundowe. Wszystkie pozostałe ekspresje emocjonalne mogą dotyczyć podobnych odcinków czasowych, trwać dłużej (kilka sekund), jak również objawiać się i znikać nagle lub stopniowo.

Kolejnym źródłem wskazówek fałszywej ekspresji jest jej dokładne osadzenie

w stosunku do mowy, zmian w głosie oraz ruchów ciała. W trakcie udawania np. złości podczas wypowiadania słów „Mam dość twojego postępowania”, ekspresja nie występuje na początku wypowiedzi. Dzieje się tak natomiast w prawdziwej sytuacji, czasami występuje ona tuż przed samą wypowiedzią. Istnieje także mała swoboda w zakresie umiejscowienia ekspresji twarzy względem ruchu ciała. Nawiązując do powyższego przykładu, kłamca nie zsynchronizowałby uderzenia pięścią w stół z wypowiadanymi słowami – nastąpiłoby ono za szybko lub zbyt późno.

Wiele wyrazów mimicznych nie ma nic wspólnego z emocjami, spora liczba ekspresji to tzw. sygnały konwersacyjne (np. mimiczny wyraz znaku zapytania lub wykrzyknik). Podobnie jak ruchy ilustracyjne, podkreślają one tylko mowę lub są elementami składni. Nie można także zapominać o emblematkach mimicznych (np. bezradność wyrażona podniesieniem brwi, sceptycyzm – jedna brew) oraz pojawiających ruchach manipulacyjnych, takich jak: przygryzanie lub ssanie wargi, nadymanie policzków.

### **Uśmiech**

Jest on jednym z podstawowych elementów komunikacji interpersonalnej, sprzyjających nawiązywaniu prawidłowych relacji międzyludzkich. Uśmiechy są najbardziej niedocenianymi wyrazami twarzy, dużo bardziej złożonymi niż nam się wydaje. Liczbę ich odmian znaczeniowych ocenia się na kilkadziesiąt, co wywołuje szereg problemów interpretacyjnych. Większość z nas łatwo wprowadzić w błąd za pomocą fałszywego uśmiechu, który ma niewiele wspólnego z okazywaniem radości. Jego celem jest przekonanie innej osoby, że doświadczamy pozytywnej emocji, co tak naprawdę nie ma odzwierciedlenia w rzeczywistości.

W fałszywym uśmiechu nie są zaangażowane mięśnie okrężne oczu i dlatego nie zauważymy wtedy podniesionych policzków, „kurzych łapek”, lekko obniżonych brwi. Ma on także bardziej asymetryczny

<sup>43</sup> H. KołECKI, Kryminalistyczne zastosowania termografii, PWN, Warszawa 1979, s. 153

charakter oraz nieodpowiedni czas znikania. Przyjmowany jako maska, ukrywa najczęściej tylko dolne części twarzy i dolne powieki. Ruchy mięśni wiarygodnych, które pojawiając się na czole sygnalizują strach lub zakłopotanie, będą nadal dobrze widoczne (podobnie jak oznaka lekceważenia – napięte kąciki ust). Nieskuteczność technik maskujących, w połączeniu z przeciekami prawdziwych emocji, spowoduje powstanie „śladu” – swego rodzaju mieszaniny sprzecznych sygnałów. Trzeba jednak pamiętać, że wspólnym elementem większości uśmiechów jest zmiana wyglądu twarzy, wynikająca z pracy mięśnia jarzmowego. Interpretacja każdego z nich nie może ograniczać się do analizy strefy witalnej, ponieważ najbardziej wiarygodne informacje pochodzą z części emocjonalnej (powierzchnia między brwiami a górną wargą). Fałszywe zaangażowanie wspomnianego obszaru jest niezmiernie trudne, w praktyce umiejętność tę opanowało tylko 10% populacji. Fakt ten umożliwia policjantowi dokonanie wstępnej oceny szczerości osoby, oczywiście przy zachowaniu ogólnych zasad pracy nad sygnałami niewerbalnymi. W praktyce wystarczy przemieścić wzrok ponad usta mówiącego, udzielając sobie odpowiedzi na proste pytanie: „Co tak naprawdę czuje ten człowiek?”. Opierając się na doświadczeniach można uznać, że rezultaty przychodzą bardzo szybko i co najważniejsze - odzwierciedlają rzeczywiste emocje osoby.

### Oczy

Pierwszym źródłem informacji są zmiany w wyglądzie oczu, będące wynikiem pracy mięśni otaczających gałki oczne. Modyfikują one kształt powiek, decydują o stopniu widoczności białkówki i tęczęwki oraz wrażeniu obserwatora analizującego ten obszar. Można je jednak w miarę łatwo modyfikować lub zablokować intencjonalnie, stąd też ich mała wiarygodność jako wskazówek pobudzenia towarzyszącemu kłamstwu. Wyjątek stanowią sytuacje, w których wchodzi one w skład mikroekspresji lub ekspresji stłumionych.

Bardziej obiecującym zagadnieniem jest kierunek patrzenia, w szczególności gdy jest on związany z przeżywanymi emocjami. Niebagatelną rolę odgrywa wtedy znajomość przez policjanta kanałów zmysłowych (wizualny, audytywny, kinestyczny, olfaktoryczny, gustatoryczny) oraz najczęściej spotykanych słów procesowych.<sup>44</sup> Trzeba także pamiętać o podstawowych zasadach związanych z nawiązywaniem, utrzymywaniem i zrywaniem kontaktu wzrokowego. Należałoby poddać analizie próby unikania takiego kontaktu, przesadne utrzymywanie go (słuchający robi to dwa razy dłużej niż mówiący), marszczenie lub podnoszenie brwi, pocieranie oczu itd. Osoby tej samej płci: a) strefa społeczna → do 70% czasu kontaktu, b) strefa indywidualna → ok. 60 %, c) strefa intymna → do 50%. Osoby różnej płci: a) strefa społeczna → do 50% czasu kontaktu, b) strefa indywidualna → ok. 40 %, c) strefa intymna → do 30%.

Wykonujący czynność powinien zwrócić uwagę na następstwa aktywności autonomicznego układu nerwowego. Można skupić się na mruganiu powiekami, które czasami jest reakcją mimowolną (zjawisko transpiracji), nasilającą się podczas doświadczania napięcia emocjonalnego. Rozszerzają się także źrenice, zakres od 2 do 8 mm, niektórzy badacze akcentują jaśniejącą tęczęwkę. Obie te wskazówki wskazują na pobudzenie emocjonalne, ale nie rozstrzygają o źródle jego pochodzenia. Mruganie powiekami (częściej niż 7-12 razy na minutę) oraz rozszerzenie źrenic mogą być traktowane jako „dowody” przecieków tylko wtedy, gdy oznaka świadcząca o emocji

<sup>44</sup> A. J. Bierach, *Mowa ciała kluczem do sukcesu*, Wydawnictwo ASTRUM, Wrocław 2001, s. 172

Trzy główne kanały: a) wizualny – widzieć, pokazywać, patrzeć, zauważać, spojrzeć, błyszczeć, jasny obraz, niewyraźna sytuacja, mieć przed oczami itp.; b) audytywny słyszeć, mówić, krzyżeć, brzmieć, powiedzieć, szeptać, śpiewać, grzmieć, wysłuchać, dźwięk, ton, huk, cicho, za głośno itp.; c) czuć, dotykać, łapać, chwytać, wzruszać się, przeżywać, być szczęśliwym, marzyć, gniewać się, wściekać się, miękki, ciepły smaczny, zdrowy, nieprzyjemny, spięty itp.

zdradza kłamstwo i wykonujący czynność policjant wyklucza możliwość popełnienia błędu Otella.

### **Usta**

Ruchy występujące w rejonie ust często mają związek z pracą mięśni, które określane są mianem wiarygodnych. Jako przykład można podać zwięźenie warg, będące jedną z najlepszych wskazówek złości. Czerwona powierzchnia staje się mniej widoczna, ale wargi nie są wciągane do środka i nie muszą być uciskane. Tego typu fałszywy ruch mięśni jest bardzo trudny do wykonania dla większości ludzi. Wynika to z faktu, że pojawia się on w momencie rozpoczęcia reakcji, zanim ktoś uświadomi sobie to uczucie.

Formą aktywnej obrony przed czynnikami stresującymi jest przyjmowanie tzw. kwaśnej miny. W czasie jej trwania zęby są zaciśnięte, wargi tworzą natomiast szczelinę, co jest rezultatem ich rozciągnięcia na boki. Pozostawiona przestrzeń pomiędzy zębami wywołuje reakcje akustyczne, najczęściej ostre syczenie. Podobnie jak przy twarzy „gorzkiej”, również w tym przypadku oczy mogą pozostać zamknięte.

Ważną wskazówką świadczącą o niechęci względem danej osoby jest wystawianie języka. W zależności od stopnia odrzucenia może ono sięgać od pokazania koniuszka (przy zaciśniętych wargach) aż do całkowitego wysunięcia. Jeśli zamknięte wokół języka wargi są dodatkowo skierowane do przodu, wzmacnia to postawę obronną.

W sytuacjach stresowych, kiedy działanie współczulnego układu nerwowego oraz znajdującej we krwi adrenaliny zmniejsza wydzielanie się śliny, wysychają nam usta. Ma to związek z zatrzymywaniem płynów potrzebnych do potencjalnej transpiracji (chłodzenie organizmu w trakcie walki). Zewnętrznymi symptomami tego procesu jest oblizywanie warg, silne uczucie pragnienia, częste przelykanie śliny. Połączone jest to niekiedy z objawem zenerwowania – przygryzaniem warg (najczęściej dolną, bez pokazania zębów).

W trakcie prób kłamania zauważalnie na sile przybiera gest polegający na dotykaniu dłonią twarzy. Jego genezę utożsamia się z okresem dzieciństwa, kiedy to przyłapani na kłamstwie zakrywaliśmy usta, reagując zbyt późno na wypowiedzane słowa. U ludzi dorosłych ten element komunikacji niewerbalnej przeszedł swego rodzaju ewolucję. Nieświadomy odruch maskujemy przez pocieranie podbródka, karku, oka, drapanie się po nosie, gładzenie włosów itp.

### **Ręce i dłonie**

Ręce i dłonie traktowane są przez większość z nas jako właściwe narzędzia działania. W naturalnej pozycji spoczynkowej u osoby stojącej są one luźno opuszczone w dół, natomiast w pozycji siedzącej leżą swobodnie na kolanach lub oparciu. Zachowanie dłoni dostarcza dodatkowych informacji na temat znaczenia pozycji lub ruchów rąk. Jako najczęściej używane narzędzie mowy ciała spełniają one różnego rodzaju funkcje: dotykanie, czucie, chwytanie, sięganie, głaskanie. Wszystkie te ruchy ukazują, jak wielostronnie mogą być wykorzystywane ręce i dłonie do działań oraz ekspresji symbolicznych.

Policjant powinien zwrócić uwagę na odległość od ciała wykonywanych ruchów – im bliżej, tym mniejsza chęć oddziaływania. Ludzie szczerzy pokazują zazwyczaj obie dłonie, nie chowają ich za plecami, w kieszeniach, między nogami lub pod stołem. Gestykulują także otwartą dłonią oraz powierzchnią skierowaną do góry, nie wyciągając ich zbyt mocno do przodu (niski stopień apelacyjności). Palce przylegają do siebie, nie są zaciśnięte, osoba nie wykorzystuje ich do ruchów manipulacyjnych. Szczególną uwagę należy zwrócić na dotykanie dłońmi następujących części ciała: twarz, ucho, nos, usta, oczy. Ludzie zenerwowani lub zakłopotani znacznie częściej wykonują ww. ruchy w porównaniu do tych, którzy są pewni siebie.

Omawiane części ciała przekazują dużo informacji na temat emocji interesującego nas człowieka. Przykładem może być krzyżowanie rąk na klatce piersiowej, które

jako ruch skierowany do wewnątrz oznaczają „wycofanie się”. Osoba taka hamuje własne działanie, tworzy barierę i czeka. Mocne skrzyżowanie rąk oraz trzymanie ich wysoko na klatce piersiowej oznacza niechęć do współpracy lub stanowi formę buntu. Sygnałem niepewności jest także przekręcanie nadgarstków, które podczas samego kłamania zastępuje wzruszanie ramionami. Wzajemne dotykanie się dłoni (manipulowanie nimi) powinno być odbierane przez policjanta jako przejaw zdenerwowania, zakłopotania lub zmieszania. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku zabawiania się palcami (patrz strefy „Ja” i „Ty”), ich wykręcania, bębnienia nimi, jak również wykonywania gestów zaciśniętą lub mocno rozwartą dłonią. Dla prawidłowej interpretacji ruchów rąk i dłoni niezbędna jest także wiedza dotycząca form przekazu ich konkretnych stron, pracy półkul mózgowych (prawo-, lewostronność) oraz funkcji i znaczenia poszczególnych palców.

### **Nogi i stopy**

Podobnie, jak w przypadku wcześniej omówionych części ciała, ich pozycje wynikają z charakterystycznego dla danej chwili stanu psychicznego. Zmiana naszego nastawienia wpływa na sposób chodzenia, stania, siedzenia, objawiając się w pewnych sytuacjach szeregiem odstępstw od przyjętej normy. Wprawny obserwator zwróci uwagę na nienaturalnie szeroko lub wąsko rozstawione nogi, zaciśnięte kolana, kierunek ustawienia stóp, wychylenie linii bioder itp. Warto pamiętać o tym, że ludzkie nogi są jedną z najlepszych wskazówek nie-szczerości, ponieważ większość z nas nie docenia znaczenia płynących z nich sygnałów. W praktyce dnia codziennego kontrolujemy przede wszystkim górne partie ciała, ze szczególnym zwróceniem uwagi na okolice głowy. Zjawisko to jest bardzo widoczne w sytuacji, kiedy cechuje nas 100% pewność, że pozostają one niewidoczne dla naszego rozmówcy. Do jej wykreowania wystarczy czasami stół, zwykły blat, nie do końca zabudowane biurko.

Brak potrzeby sprawowania ciągłej kontroli (skoro ja nie widzę to inni też nie widzą) powoduje, że szereg informacji przekazywanych jest w obrębie pracy nóg. Prezentowane wtedy pozycje „do wyjścia” łączą się z podkurczaniem nóg, opieraniem stopy na jej krawędzi, pocieraniem podłoża, przesuwaniem się w stronę brzegu siedziska. Wymykają się one świadomej kontroli, dlatego też zdradza nas przeciwny do rozmówcy kierunek ustawienia nóg, częstsze przenoszenie ciężaru ciała, poruszanie stopami tam i z powrotem. Napięcie mięśniowe próbujemy zniwelować ruchami w okolicach kostek, naprzemianstronnym wysuwaniem lub chowaniem jednej nogi, wykonywaniem szeregu czynności dyslokacyjnych. Wspomina się wówczas o tzw. siedzeniu „na wezwanie”, kiedy to powierzchnia krzesła zajęta jest tylko częściowo. Takie ułożenie ciała umożliwia szybkie wstanie i najczęściej oznacza gotowość do szybkiego opuszczenia niewygodnego miejsca.

Osobiste doświadczenia pozwalają na zaakcentowanie jednego z ciekawszych sygnałów, polegających na zwięźnieniu się stopy w trakcie konstruowania wypowiedzi. Wywołane jest to reakcją „wbijania” się palcami u stóp w znajdujące się pod nią podłoże, która w konsekwencji powoduje wzniesienie się śródstopia. Zewnętrznym objawem takiego stanu rzeczy jest wygładzenie się powierzchni buta, szczególnie łatwe do zauważenia w przypadku produktów skórzanych. Wartość tej wskazówki polega również na tym, że nie spotkałem osoby, która przywiązywałaby do tego jakąkolwiek wagę. Wysoce prawdopodobne jest zignorowanie ww. faktu nawet przez wytrawnego kłamcę, co niewątpliwie zwiększa szansę właściwej interpretacji całości lub części wypowiedzi.

### **Pozycja i ruchy ciała**

Analiza tego obszaru dostarcza wielu cennych informacji, szczególnie gdy mamy do dyspozycji obraz całej sylwetki osoby. Ta ostatnia w trakcie podejmowania prób wprowadzenia policjanta w błąd, mimo-

wolnie będzie wykazywała objawy inkongruencji (brak spójności między komunikatem werbalnym i niewerbalnym) lub nienaturalności. W takim przypadku nie można mówić o powstaniu raportu, w szczególności tych elementów, które związane są z efektem Carpentera (tzw. zarażanie ruchem).<sup>45</sup> Zauważalny jest brak synchronizacji pomiędzy linią barkową, zwiększanie dystansu psychologicznego oraz akcentowanie lewej części ciała. Gestykulacja, przede wszystkim ilustratory, odbywa się w strefie negatywnej (poniżej linii pasa) i charakteryzuje się ugięciem dłoni w nadgarstkach. Stopień napięcia wykonywanych ruchów odbiega od przeciętnego, natomiast ich korelacja z poszczególnymi częściami składowymi wypowiedzi pozostawia wiele do życzenia. Chęć zdystansowania się do konkretnego miejsca powoduje zwracanie się do niego bokiem, opuszczanie głowy, kierowanie się w stronę wyjścia. Zwiększone napięcie mięśniowe, połączone z gorszą wymianą gazową (przepona) i częstym „wyrzucaniem” z siebie słów powodują zaburzenia funkcji oddechowej. W wyniku takiego stanu rzeczy mamy do czynienia z wahadłowymi ruchami ciała, wznoszeniem ramion oraz krótkotrwałymi objawami hiperwentylacji. Dodatkowo można zaobserwować kołysanie się, zmianę tempa chodu i długości kroku, czasami problemy z koordynacją ruchową.

Oczywiście wszystkie te elementy nie są ściśle powiązane z konstruowaniem wypowiedzi, ponieważ całkiem prawdopodobne jest wyzywające zachowanie się osoby. Jednak również w tym przypadku jej błąd polega na reakcji nieadekwatnej do bodźca i braku umiejętności skorelowania własnego postępowania z zaistniałą sytuacją. Sygnałem dla policjanta powinno być zbyt szerokie rozstawienie nóg (ponad 15 cm), wysokie krzyżowanie rąk, trzymanie jednej lub obu rąk w kieszeni, zablokowanie stawów kolanowych itd.

Przez cały czas trzeba pamiętać, że kłamstwo kosztuje nas dużo wysiłku

i z tego powodu nie potrafimy dłużej znosić doznawanego obciążenia. Wydolność organizmu człowieka jest ograniczona, dlatego należy zwracać szczególną uwagę na zachowanie się osoby pod koniec wykonywanej czynności. Owszem przyjęta rola może być odegrana przez nią z dużym powodzeniem, jednak niewielu z nas potrafi rozwinąć potrzebne do tego talenty i zdolności. Tak naprawdę oznacza ona bowiem chęć bycia innym, przynajmniej przez określony czas, co wiązałoby się wymuszaniem na organizmie dowolnych zmian reakcji anatomicznych. Nie jest to do końca możliwe, zwłaszcza w sytuacji skupiania się na przekazie werbalnym oraz towarzyszącym mu okolicznościom. Fakt, że stanowi on tylko część szerszego procesu, pozwala policjantowi na uzyskanie przewagi dzięki wykorzystaniu przedmiotowej wiedzy.

Błędne opinie na temat sygnałów nieszczerości są mocno zakorzenione w świadomości powszechnej, implikując dodatkowe problemy dotyczące oceny wiarygodności wypowiedzi. W dużym stopniu zawdzięczamy to ignorowaniu strony niewerbalnej, jak również mylnemu przekonaniu o dobrych intencjach rozmówcy. Przywiązujemy zbyt dużą wagę do słów, niezależnie od cech nadawcy oraz przekazu płynącego z otoczenia. Dodatkowo część populacji charakteryzuje niechęć do wzniesienia ponad przyjęte schematy, połączoną z unikaniem sytuacji wymagających nadmiernego wysiłku umysłowego. Postawa taka, niejednokrotnie wzmacniana rutyną, prowadzić może do szeregu błędów interpretacyjnych oraz akceptacji niezgodnej z rzeczywistością wersji zdarzenia. Zagrożeń należy upatrywać nie tylko w zaakceptowaniu wersji podawanej przez kłamcę, ale również przypisywaniu takiego zachowania osobie prawdopodobnej. Na początkowym etapie może wydawać się to mało prawdopodobne, jednak trzeba brać pod uwagę taką ewentualność oraz wynikające z niej konsekwencje.

Pozostaje do rozstrzygnięcia jeszcze jedna kwestia: „Czy można wykształcić umiejętności pozwalające trafnie ocenić

<sup>45</sup> H. Rückle, *Mowa ciała dla menedżerów*, Wydawnictwo ASTRUM, Wrocław 2001, s. 348



szczerść rozmówcy?”. Na tak postawione pytanie należy odpowiedzieć twierdząco, przytaczając szereg czynności przeprowadzanych w toczących się postępowaniach karnych. Z oczywistych względów praktyczne zastosowanie zdobytej wiedzy wymagać będzie czasu, jak również procesu ciągłego doskonalenia własnych umiejętności. Różniak podpowiada stopniowanie stawianych sobie wyzwań, zwłaszcza w sytuacjach wyjątkowo trudnych i wymagających dużego nakładu prac. W początkowej fazie wskazane jest izolowanie fragmentów zdarzenia, pozwalające uniknąć przeciążenia płynącymi sygnałami oraz dokonać właściwej analizy otrzymywanych informacji.

Reasumując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, że analiza wiarygodności wypowiedzi stawia przed nami nowe wyzwania. Z jednej strony generuje konieczność dokonania zmian w istniejących planach doskonalenia zawodowego, z drugiej stwarza szanse na zmianę jakościową akceptowanego sposobu postępowania. Wymusza jednocześnie długofalowe podejście do procesu kształtowania umiejętności policjantów, determinowanego bardziej osiąganymi rezultatami niż kosztami. Dopiero takie potraktowanie zagadnienia gwarantuje wzrost ich skuteczności, niezależnie od specjalizacji oraz zajmowanego stanowiska.



**Sławomir Banach**

Wykładowca Zakładu Służby Prewencyjnej Szkoły Policji w Pile

## **PRZEMOC W RODZINIE – PROCEDURA „NIEBIESKIE KARTY”**

W dzisiejszych czasach coraz częściej mamy do czynienia z różnego rodzaju formami dezorganizacji życia społecznego. Procesy te nie omijają również najmniejszej komórki społecznej jaką jest rodzina. Jest to zresztą zależność dwukierunkowa: całość kształt uwarunkowań społecznych wpływa na rodzinę; funkcjonowanie rodziny kształtuje z kolei społeczeństwo.

Zmiany zachodzące w otaczającej nas rzeczywistości wpływają w znacznym stopniu na zmniejszenie więzi rodzinnych, co spowodowane jest szeregiem różnorodnych czynników. Znikają domy wielopokoleniowe, które poprzez przykład rodziców czy dziadków kształtowały postawy moralne i społeczne. Rynek pracy powoduje konieczność rozłąki z rodziną i funkcjonowanie wśród obcych ludzi. Wypoczynek czy rozrywka coraz częściej nie są związane z domem rodzinnym czy kręgiem przyjaciół. Wzorce czerpane są z różnego rodzaju mediów: telewizji, prasy czy głównie w przypadku ludzi młodych - z Internetu. Czynniki te mogą powodować stres, obawy, czy poczucie bezradności w stosunku do otaczającej rzeczywistości. Niestety mogą również kształtować postawy i zachowania postrzegane jako patologie społeczne.

Jako jedno z najgroźniejszych zjawisk patologii mających destrukcyjny wpływ na funkcjonowanie społeczeństwa należy uznać szeroko pojętą przemoc w rodzinie. Przemoc jest zjawiskiem, które niszczy wszystkich jej uczestników. Nie ważne, po jakiej ze stron się znajdują. Oczywiście największe straty ponosi osoba, która jej doznaje, co spowodowane jest głównie tym, że jest ona słaba i nie potrafi się bronić.

Często jednak również krzywdzący ponosi konsekwencje psychologiczne, społeczne, moralne czy w końcu po ujawnieniu przemocy, także prawne. Przemoc jest bowiem sytuacją społeczną, w której nie ma zwycięzców są tylko skrzywdzeni.<sup>46</sup>

Przemoc dostrzegana jako zjawisko negatywne jest wielokrotnie mylona z pojęciem agresji. Agresja to wrodzony element zachowań człowieka, co związane jest z rozwojem rodzaju ludzkiego. Stopniowo ewoluowała ona od uznawanych jako typowe zachowań, to jest ataków fizycznych, do agresji słownej czy niewerbalnej. Agresję wyrażamy obrażając innych poprzez słowa, zwroty czy gesty postrzegane w danym społeczeństwie jako obraźliwe. Człowiek w przeciwieństwie do zwierząt potrafi atakować innych poprzez szantaż emocjonalny, ignorowanie czy ataki słowne.

Tak więc możemy powiedzieć, że agresja jest jedną z naszych cech jako gatunku. Człowiek przestał jej używać tylko w sytuacji zagrożenia czy potrzeby zapewnienia bytu sobie oraz rodzinie. Agresja stała się w naszych rękach narzędziem, które pozwala nam manipulować innymi.

Agresję możemy uznać jako podstawę zjawiska nazywanego przemocą. Musimy jednak pamiętać, że nie każda forma agresji, będzie jednoznaczna z przemocą. Natomiast każda forma przemocy zawiera w sobie różnego rodzaju zachowania agresywne.

---

<sup>46</sup> Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”: „Godne życie bez przemocy – poradnik dla osób stosujących przemoc”, Warszawa 2010.

Poprzez przemoc w rodzinie rozumiemy jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste najbliższych lub innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób nią dotkniętych.

Jako cechy charakteryzujące przemoc w rodzinie wskazuje się:

- intencjonalność sprawcy,
- bilans sił pomiędzy osobami konfliktu na korzyść sprawcy przemocy,
- naruszenie praw lub dóbr drugiego człowieka powodujące u ofiary cierpienie i ból.

Polskie społeczeństwo, poczynając od pojedynczych obywateli, a kończąc na władzach, dostrzegło wagę problemu, jakim jest przemoc w rodzinie. W związku z tym podejmowano szereg działań mających na celu jej zwalczanie, a przede wszystkim jej zapobieganie. Jednym z takich rozwiązań jest procedura „Niebieskie karty”.

Prace nad procedurą „Niebieskie Karty” rozpoczęto w 1994 roku z inicjatywy Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Miała ona doskonalić pomoc jaką oferowały różnego rodzaju instytucje osobom dotkniętym przemocą. Jednak głównym celem było tworzenie warunków do systemowego, interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną, w której występuje przemoc. We wcześniejszym okresie przemoc w rodzinie nie była traktowana jako odrębny problem, w związku z czym nie było kompleksowych rozwiązań jej zwalczania oraz prewencji.

Policja pierwsza podjęła działania w tym kierunku, przeprowadzając interwencję w najbardziej drastycznych przypadkach przemocy w rodzinie. Jako kolejne podjęły działania jednostki pomocy społecznej. Stopniowo liczba instytucji biorą-

cych udział w pracach nad procedurą „Niebieskie karty” powiększała się, w miarę dostrzegania coraz większej liczby jej aspektów. Na różnych etapach nad tworzeniem i doskonaleniem „Niebieskich Kart” na poszczególnych szczeblach pracowały zespoły interdyscyplinarne, składające się z przedstawicieli różnych służb; od przedstawicieli resortów na szczeblu ministerstw: Kancelarii Prezydenta RP, gdzie toczono dyskusje, przeprowadzano konsultacje i zapadały decyzje, poprzez szefów poszczególnych jednostek organizacyjnych tych resortów. Opiniowano, poprawiano i rekomendowano procedurę korzystając z doświadczeń policjantów służb patrolowych i dzielnicowych, pracowników socjalnych, przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz wielu przedstawicieli organizacji pozarządowych pomagających ofiarom przemocy w rodzinie. Proces doskonalenia procedury „Niebieskie Karty” został zapisany jako zadanie w Narodowym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.<sup>47</sup>

W pierwszych pracach nad procedurą „Niebieskie karty” brał udział Ośrodek Pomocy Społecznej z warszawskiej dzielnicy Ochota oraz przedstawiciele Departamentu Pomocy Społecznej Ministerstwa Polityki Społecznej. Procedura „Niebieskie Karty” przetestowana została w 1997 roku przez policjantów z Kompanii Patrolowo Interwencyjnej Wydziału Prewencji i dzielnicowych komisariatu Warszawa Ochota oraz policjantów Wydziału Zabezpieczania Miasta Komendy Stołecznej Policji. Nie było to działanie proste, ponieważ początkowo ich wprowadzenie budziło opór. Policjanci komórek patrolowych i dzielnicowi uznali, że jest to kolejny, zbędny element biurokratyzacji ich pracy. Stopniowo jednak dostrzegli, że procedury wyodrębniające problem przemocy z całości zagadnień pracy poli-

<sup>47</sup> H. D. Sasal: „Procedura " Niebieskie Karty" jako przykład łączenia kompetencji różnych służb: Aneta Zdunek, przewodnik do realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”, Warszawa 2005.

cyjnej, pozwala na zapobieganie wielu innym zjawiskom patologii.

Pierwszym etapem pilotażu były wspólne interwencje policjantów oraz obserwatorów z zespołu, do którego kandydatów wytypowała i przeszkoliła Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Poza wspólnym udziałem w interwencjach oceniano stopień przydatności dokumentacji jaka została wprowadzona w ramach programu oraz sprawność w jej stosowaniu. Policjanci i obserwatorzy oceniali także zachowania i postawy osób objętych procedurą: zarówno sprawców, jak i ofiar przemocy.

Drugim etapem programu pilotażowego była kontynuacja współpracy służb patrolowych i obserwatorów. W swoich działaniach wykorzystywali oni zweryfikowane, na podstawie praktycznych doświadczeń, pierwotne formularze. Jako kolejny element wprowadzono wizyty dzielnicowych w domach niektórych poszkodowanych. Odbywały się one w towarzystwie pracownika pomocy społecznej. Na tym etapie włączyła się do wspólnej pracy gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych.<sup>48</sup>

Podczas pilotażu „Niebieskich Kart” stwierdzono, iż ponad 30% wszystkich interwencji domowych przeprowadzonych w tym czasie dotyczyła przemocy domowej. Oceniono, że od wejścia policjantów do mieszkania, w którym mamy do czynienia z przemocą w rodzinie do zakończenia interwencji mija nie więcej jak 10 minut. Oczywiście był to czas uśredniony, dotyczący sytuacji, gdzie zarówno sprawca, jak i ofiara współpracowali z policjantami. Podczas samej interwencji oraz w działaniach późniejszych, współpraca policjantów i przedstawicieli innych służb okazała się niezwykle efektywna. Podczas interwencji ofiary chętnie rozmawiały z osobą towarzyszącą policjantom.

Sprawdzona i wypracowana podczas pilotażu procedura „Niebieskie Karty” została zaakceptowana przez Komendę

Główną Policji do stosowania w jednostkach policyjnych na terenie całego kraju w 1998 r.

Po kilku latach, tj. od 2004 r. procedura „Niebieskie Karty” została wprowadzona jako obowiązująca w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, a dokumentacja jest częścią wywiadu środowiskowego przeprowadzanego przez pracownika socjalnego.

Na podstawie doświadczeń przedstawicieli Policji oraz opieki społecznej, oczywiście stała się konieczność wprowadzenia procedury „Niebieskie Karty” do działań Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Wynikało to ze względu na duży procent nietrzeźwych sprawców przemocy, a także częste różne rodzaje przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym.

Wyżej wymienione procedury na przestrzeni lat podlegały mniejszym lub większym zmianom. Aktualnie podstawowe regulacje prawne dotyczące procedury „Niebieskie karty” zawarte są w następujących aktach prawnych:

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie,
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie,
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska karta”.

Poszczególne instytucje zajmujące się problematyką przemocy w rodzinie wprowadzają szczegółowe przepisy wykonaw-

<sup>48</sup> J. Polanowski: „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Prawo i praktyka”, Warszawa 2008.

cze mające ułatwić prace ich przedstawicielom, na przykład:

- Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 18 grudnia 2013 r. dotyczące postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- Wytyczne nr 2 KGP z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie karty”.

Znowelizowana ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zobowiązuje do realizacji procedury „Niebieskie karty” pięć instytucji:

- 1) Policję,
- 2) jednostki pomocy społecznej (pracownik socjalny),
- 3) gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych,
- 4) instytucje oświaty (pedagog, nauczyciel, psycholog szkolny),
- 5) instytucje ochrony zdrowia (pielęgniarka, lekarz, ratownik).

Procedura uruchamiana jest w przypadku podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny, osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących. Podejmuje się ją w wyniku zgłoszenia dokonanego przez osobę pokrzywdzoną, członków rodziny czy innych świadków. Zgodnie z prawem podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą nie wymaga zgody osoby pokrzywdzonej.

O pozytywnych rezultatach procedury „Niebieskie karty” decyduje niewątpliwie łączenie działań wszystkich instytucji skierowanych ustawowo do tych działań. Podnosi to skuteczność udzielanej pomocy, ale także daje możliwość szybkiego zareagowania i objęcia rodziny kompleksową pomocą i ochroną, do czasu rozwiązania problemu.

Natomiast procedura prowadzona w nieodpowiedni sposób może zaszkodzić takiej rodzinie i to znacznie. Może dojść do zaognienia sytuacji. Osoby będące spraw-

cami przemocy, które poczują się osaczone mogą podjąć drastyczne działania skierowane przeciwko swoim ofiarom lub też działania autodestrukcyjne. W sprawach związanych z psychologią, a tak naprawdę z psychologicznymi problemami takich osób, które mogą stanowić zagrożenie dla innych powinno się działać bardzo ostrożnie. Zadania takiego rodzaju powinni wykonywać tylko bardzo doświadczeni funkcjonariusze wszelkich instytucji pod stałą kontrolą psychologiczną, dotyczącą zarówno samych sprawców, jak i ich ofiar.

Ważkość procedury „Niebieskie karty” powoduje, że jest na nią kładziony duży nacisk we wszystkich instytucjach ustawowo wyznaczonych do działań w jej ramach. W tym roku w Policji weszła w życie Decyzja Nr 244 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 lipca 2014 r. zmieniająca decyzję w sprawie programu szkolenia zawodowego podstawowego. W jej myśl dokonano zmian w programie nauczania policjantów na kursach zawodowych podstawowych zwiększając ilość godzin poświęconych tej problematyce. Wprowadzono, jako zagadnienia narzędzia szacowania ryzyka, dokonując w nich podziału na przemoc wobec osób dorosłych oraz przemoc wobec dzieci. Narzędzia te oraz algorytmy postępowania w wyżej wymienionych przypadkach przemocy mają ułatwić policjantom przeprowadzającym interwencje domowe w ocenie czy przemoc w danej rodzinie faktycznie ma miejsce. Podobnie w innych instytucjach wprowadzane są nowe elementy mające ułatwiać prace osobom zajmującym się procedurą „Niebieskie karty”.<sup>49</sup>

Mimo wieloletnich doświadczeń oraz nieustannych modyfikacji, jakim poddawana jest procedura „Niebieskie karty” cały czas pojawiają się krytyczne uwagi pod jej adresem. W 2013 roku została opublikowana „Informacja o wynikach kontroli: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez

<sup>49</sup> M. Kordaczuk - Wąs, W. Mende: „Praktyczny podręcznik dla policjantów, Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie”, Warszawa 2013.

administrację publiczną” opracowana przez Najwyższą Izbę Kontroli. Kontrola obejmowała lata 2010-2011 oraz pierwsze półrocze 2012 i objęła ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz komendy powiatowe Policji.

W opinii NIK zmiany, jakie zostały wprowadzone przez znowelizowane 1 sierpnia 2010 r. przepisy znacznie pogorszyły sytuację osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Ponadto doprowadziły do spadku liczby ujawnianych przypadków przemocy w rodzinie. Zdaniem kontrolerów spowodowane to zostało przez zbiurokratyzowanie procedury, a także odebranie policji i przekazanie zespołom interdyscyplinarnym kluczowych zadań bez wsparcia poprzez przyznanie niezbędnych uprawnień oraz środków umożliwiających wykonanie ww. zadań. Wzrost liczba wytwarzanej dokumentacji, przewlekły tryb postępowania oraz dublowanie dokumentacji przez poszczególne instytucje zajmujące się problemami tej samej rodziny spowodowały ww. skutki.<sup>50</sup>

Podsumowując można być pewnym, że prace nad procedurą „Niebieskie karty” nie uległy jeszcze zakończeniu. Będą one ewoluowały wraz ze zmieniającą się wokół nas rzeczywistością. Poszczególne elementy aktualnie obowiązujących przepisów faktycznie mogą budzić szereg wątpliwości. Przewlekłe i zbiurokratyzowane procedury działają demotywująco zarówno na ofiary, jak i na tych, którzy chcą im pomóc. Dokumentacja, chociażby nadmiernie rozszerzone druki „Niebieskie karty” powodują zniechęcenie osób, które mają je wypełniać (choćby policjantów ogniw patrolowo-interwencyjnych). Funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych angażujących czasowo uczestniczących w nich przedstawicieli również jest szeroko krytykowane. Z tego powodu możemy spodziewać się dalszych prac i zmian w zarówno w przepisach jak i praktyce działań wszystkich in-

stytucji zajmujących się omawianą problematyką.

#### Bibliografia:

- Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”: „Godne życie bez przemocy – poradnik dla osób stosujących przemoc”, Warszawa 2010.
- H. D. Sasal: „Procedura " Niebieskie Karty" jako przykład łączenia kompetencji różnych służb: Aneta Zdunek, przewodnik do realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”, Warszawa 2005.
- J. Polanowski: „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Prawo i praktyka”, Warszawa 2008.
- M. Kordaczuk - Wąs, W. Mende: „Praktyczny podręcznik dla policjantów, Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie”, Warszawa 2013.
- Najwyższa Izba Kontroli „Informacja o wynikach kontroli: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną”, Warszawa 2013.
- M. Zając, „Procedura „Niebieskie karty” realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie”, Warszawa 2012.
- Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”: „Procedura „Niebieskie karty” – odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania”, Warszawa 2013.

<sup>50</sup> Najwyższa Izba Kontroli „Informacja o wynikach kontroli: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną”, Warszawa 2013.



**Alina Dowejko**

Starszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile

## **POJĘCIE WYPADKU W ZWIĄZKU Z PEŁNIENIEM SŁUŻBY W POLICJI**

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie związane z wypadkami w związku z pełnieniem służby w Policji jest ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadku i choroby pozostających w związku ze służbą,<sup>51</sup> która weszła w życie w dniu 1 lipca 2014 r. W tej ustawie znajdują się: definicja legalna wypadku pozostającego w związku ze służbą, definicja legalna choroby pozostającej w związku ze służbą, definicja legalna uszczerbku na zdrowiu doznanego w związku z wypadkiem lub chorobą, zasady przyznawania świadczeń odszkodowawczych, procedura ustalania okoliczności i przyczyn wypadku, ustalanie związku choroby ze szczególnymi warunkami lub właściwościami służby, orzekanie o uszczerbku na zdrowiu, postępowanie w sprawie przyznania świadczeń odszkodowawczych. W art. 28 ust. 2 ustawy zawarta jest delegacja ustawowa dla Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania rozporządzenia regulującego sposób i tryb ustalania okoliczności i przyczyn wypadków, w szczególności:

- tryb postępowania komisji powypadkowej,
- tryb zgłaszania i rozpatrywania uwag i zastrzeżeń do ustaleń komisji powypadkowej oraz zatwierdzania tych ustaleń,
- wzory rejestru wypadków pozostających w związku z pełnieniem służby, protokołu powypadkowego oraz innych dokumentów sporządzanych w toku postępowania wyjaśniającego.

<sup>51</sup> Dz. U.2014.616

Powyższe zagadnienia reguluje wydane na podstawie art. 28 ust.2 „nowej” ustawy rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie sposobu i trybu ustalania okoliczności i przyczyn wypadków w Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Biurze Ochrony Rządu<sup>52</sup>, które weszło w życie w dniu 1 lipca 2014 r.

Kluczowym dla omawianych kwestii jest pojęcie wypadku w związku z pełnieniem służby w Policji. Jak wspomniano wyżej, definicję legalną tego pojęcia wprowadza art. 3 ust.1 ustawy o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadku i choroby pozostających w związku ze służbą.

Za wypadek pozostający w związku z pełnieniem służby uważa się nagle zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło podczas:

- wykonywania lub w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych albo poleceń przełożonych;
- wykonywania lub w związku z wykonywaniem czynności w interesie służby, nawet bez polecenia przełożonych;
- uczestniczenia lub w związku z uczestniczeniem w obowiązkowych zajęciach związanych z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i sprawności fizycznej funkcjonariuszy;
- wykonywania lub w związku z wykonywaniem funkcji lub zadań zleconych przez działający w służbie związek zawodowy funkcjonariuszy albo organizacje zawodowe lub społeczne;

<sup>52</sup> Dz.U. 2014.863

- ratowania lub w związku z ratowaniem ludzi z grożącego niebezpieczeństwa lub ratowaniem mienia Skarbu Państwa przed zniszczeniem lub zagarnięciem;
- udzielania lub w związku z udzielaniem przedstawicielowi organu państwowego pomocy przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych.

Z powyższej definicji wynika, że wypadek pozostający w związku z pełnieniem służby w Policji jest „pojęciem normatywnym”, wyznaczonym przez cztery czynniki:

- 1) nagłość zdarzenia;
- 2) zewnętrżność przyczyny;
- 3) związek:
  - z wykonywaniem obowiązków służbowych albo poleceń przełożonych;
  - z wykonywaniem czynności w interesie służby, nawet bez polecenia przełożonych;
  - z uczestniczeniem w obowiązkowych zajęciach związanych z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i sprawności fizycznej funkcjonariuszy;
  - z wykonywaniem funkcji lub zadań zleconych przez działający w służbie związek zawodowy funkcjonariuszy albo organizacje zawodowe lub społeczne;
  - z ratowaniem ludzi z grożącego niebezpieczeństwa lub ratowaniem mienia Skarbu Państwa przed zniszczeniem lub zagarnięciem;
  - z udzielaniem przedstawicielowi organu państwowego pomocy przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych.
- 4) spowodowanie urazu lub śmierci.

**Nagłości zdarzenia** nie można pojmować sztywno i potocznie, bowiem nie oznacza natychmiastowości, lecz zachodzi również wtedy, gdy nie trwa dłużej niż wynosi czas jednej zmiany roboczej z uwzględnieniem drogi do i z pracy<sup>53</sup>. Pogląd ten jest zgodny z orzecznictwem Sądu

<sup>53</sup> M. Jachimowicz „Ustalanie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy”. Prokuratura i Prawo 2008, nr 5 s. 98.

Najwyższego, którego przykłady zacytowano poniżej.

*Nagłości zdarzenia nie należy łączyć z czasem wystąpienia jego skutku, lecz oddziaływania zewnętrznej przyczyny na organizm pracownika. Może być tak, że ujemne następstwa wypadku ujawnią się natychmiast po oddziaływaniu przyczyny zewnętrznej. Mogą one jednak wystąpić po pewnym, krótszym lub dłuższym, czasie. Może się zdarzyć także i tak, że wypadek przy pracy nie pozostawi żadnych ujemnych skutków w postaci uszczerbku na zdrowiu. Uszczerbek na zdrowiu nie stanowi wszak pojęciowej cechy wypadku przy pracy. Jest natomiast przesłanką nabycia prawa do świadczeń „wypadkowych”. Skutkiem zdarzenia zewnętrznego, wbrew odmiennemu twierdzeniu Sądu, nie musi więc być ani „nagle” wystąpienie istotnego pogorszenia się stanu zdrowia pracownika, ani nasilenie dolegliwości „najpóźniej dnia następnego”. Wyrok SN z dnia 27 września 2000 r. II UKN 734/99*

*Dla uznania zdarzenia za wypadek przy pracy nie wymaga się jednoczesnego wystąpienia przyczyny i skutku. Cecha nagłości odnosi się do czasu trwania zdarzenia, a zewnętrżność oraz bezpośredniość dotyczą jego przyczyny. Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2006 r. II UKN 40/2006 OSNP 2007/19-20/291*

*Zdarzenie będące istotnym zewnętrżnym czynnikiem wywołującym negatywną reakcję organizmu i stanowiące przyczynę wypadku przy pracy, posiada cechę nagłości tylko wtedy, gdy przebiega w czasie nie dłuższym niż trwanie dnia pracy. Wyrok SN z dnia 30 czerwca 1999r. II UKN 24/99 OSNP 2000/18/697*

Zewnętrżność przyczyny jest rozumiana szeroko jako konieczność, aby w zespole przyczyn rozstrzygających o szkodliwości skutku wystąpiła również przyczyna zewnętrżna<sup>54</sup>. Pogląd ten jest zgodny

<sup>54</sup> Ibidem.



z orzecnictwem Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych, którego przykłady zacytowano poniżej.

*Nadmierny wysiłek pracownika przy dźwiganiu ciężarów może być uznany za zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy, także wtedy, gdy przestrzegane były normy określone w rozporządzeniu Ministrów Pracy i Opieki Społecznej oraz Zdrowia z dnia 1 kwietnia 1953 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników zatrudnionych przy ręcznym dźwiganiu i przenoszeniu ciężarów (Dz. U. Nr 22, poz. 89). Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2002r. II UKN 419/00 OSNP 2003/5/136.*

*W sytuacji, gdy podczas pracy pracownika cierpiącego na chorobę niedokrwienną serca wystąpiły dwa zdarzenia o charakterze przyczyny zewnętrznej, tj. stres psychiczny i wysiłek fizyczny, które ocenione osobno nie mogłyby stanowić przyczyny zewnętrznej wypadku przy pracy - zawału serca, wymaga oceny związek zachodzący między tymi zdarzeniami w takim sensie, czy stres psychiczny, który spowodował skurcz mięśni wieńcowych i niedokrwienie mięśnia serca, nie przyczynił się do powstania zawału wtedy, gdy pod wpływem wysiłku fizycznego może pogłębić się niedokrwienie mięśnia serca, a w jego wyniku nastąpił zawał. Wyrok SN z dnia 22 listopada 2000 r. II UKN 63/00 OSNP 2002/13/316.*

*Stres związany z wykonywaniem pracy pracowników zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych jest cechą tych obowiązków i jako taki nie może być uznany za przyczynę zewnętrzną wypadku przy pracy w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 30 z 1983 r., poz. 144 z późn. zm.), chyba że jest nadmierny i został spowodowany nadzwyczajnymi okolicznościami zaistniałymi w czasie i miejscu pracy. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie*

*z dnia 22 lutego 2000 r. III AUa 864/99 OSA 2001/10/37.*

*Dopuszczenie pracownika do wykonywania pracy na podstawie aktualnego okresowego zaświadczenia lekarskiego, zawierającego obiektywnie błędną ocenę jego zdolności do pracy, stanowi zewnętrzną przyczynę wypadku w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 z późn. zm.). Wyrok SN z dnia 23 listopada 1999 r. II UKN 208/99 OSNP 2001/5/172.*

*Stres może być uznany za współistotną przyczynę zewnętrzną zawału mięśnia sercowego jako wypadku związanego ze służbą policyjną tylko przy uwzględnieniu podwyższonych standardów dotyczących napięcia wynikającego z charakteru służby i warunków jej pełnienia. Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2000 r. II UKN 347/99.*

*Zewnętrzną przyczyną sprawczą wypadku przy pracy może być każdy czynnik pochodzący spoza organizmu poszkodowanego, zdolny - w istniejących warunkach - wywołać szkodliwe skutki, w tym także pogorszyć stan zdrowia pracownika dotkniętego już schorzeniem samoistnym.- Wyrok SN z dnia 18 sierpnia 1999 r. II UKN 87/99 OSNP 2000/20/760.*

*Dla uznania za udowodnioną zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy nie jest wystarczające stwierdzenie, że pracownik wykonywał czynności ze szczególnym przeciążeniem fizycznym lub psychicznym, ale konieczne jest także powiązanie tego faktu ze skutkiem w postaci uszczerbku jego zdrowia. Wyrok SN z dnia 5 sierpnia 1999r. II UKN 74/99 OSNP 2000/19/731.*

**Związek ze służbą w Policji** może polegać na związku nagłego zdarzenia wywołanego przyczyną zewnętrzną z:

- 1) wykonywaniem obowiązków służbowych albo poleceń przełożonych,
- 2) wykonywaniem czynności w interesie służby, nawet bez polecenia przełożonych,
- 3) wykonywaniem funkcji lub zadań zleconych przez działające w resorcie spraw wewnętrznych organizacje polityczne, zawodowe albo społeczne,
- 4) ratowaniem ludzi lub ich mienia z grożącego niebezpieczeństwa albo ratowaniem mienia społecznego przed zniszczeniem lub zagarnięciem,
- 5) udzielaniem przedstawicielowi organu państwowego pomocy przy spełnianiu przez niego czynności urzędowych,
- 6) udziałem w pościgu lub ujęciu osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa albo ochroną innych obywateli przed napadami,
- 7) udziałem w czynach społecznych organizowanych w resorcie spraw wewnętrznych,
- 8) odbywaniem bezpośredniej drogi do miejsca i z miejsca wykonywania czynności określonych w pkt 1-7.

Powyższe okoliczności nie budzą większych wątpliwości interpretacyjnych aczkolwiek były również przedmiotem rozważań sądów, oto przykładowe sentencje wyroków:

*Związek wypadku ze służbą w Policji zachodzi tylko wówczas, gdy uszkodzony działa jako funkcjonariusz, a nie jako osoba prywatna, obywatel ratujący najbliższe osoby z niebezpieczeństwa zaistniałego w czasie kolizji drogowej (art. 2 ust. 1 pkt 1-7 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Policji, Dz.U. Nr 53, poz. 345 ze zm.). Wyrok SN z dnia 2 grudnia 2003 r. II UK 172/03.*

*Wypadek, jakiemu funkcjonariusz Straży Granicznej uległ podczas przebywania w strażnicy po zakończeniu służby (poza godzinami służby) i bez związku z nią, nie jest wypadkiem w służbie w rozumieniu przepisu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Milicji Obywatelskiej (Dz. U. Nr 53, poz. 345 ze zm.). Wyrok SN z dnia 19 września 1996 r. II URN 26/96.*

*Generalnie za czynności wykonywane w interesie służby można uznać te działania wykonywane nawet bez polecenia, jak również w czasie wolnym od służby, które należą do obowiązków policjanta i wynikają z istoty pełnionej przez niego funkcji. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 lutego 1994r. III Aur 16/94.*

*Wypadek funkcjonariusza policji, który uzyskał kilkugodzinne zwolnienie ze służby w celu udania się do domu i w drodze do domu uległ wypadkowi- jest wypadkiem w związku ze służbą w Policji w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Policji (Dz.U. Nr 53, poz.345 ze zm.) o ile tylko droga ta była nieprzerwana, najkrótsza lub najkorzystniejsza w układzie komunikacyjnym. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 3 lutego 1994 r. III AUr 862/93.*

Ostatni element definicji wypadku to **spowodowanie urazu lub śmierci**. Zgodnie z treścią art. 3 ust. 2 ustawy przez uraz należy rozumieć uszkodzenie tkanek ciała lub narządów wskutek działania czynnika zewnętrznego. Warto zwrócić uwagę na fakt, że tego elementu nie przewidywała ustawa z dnia 16 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Policji i nowe przepisy uzupełniły ten brak zgodnie z oczekiwaniami pracowników służby bhp.

Odrębną kategorię zdarzeń stanowią zdarzenia kwalifikowane jako wypadki ze względu na wysokość świadczenia chorobowego, które przysługuje osobie poszkodowanej; są to tzw. wypadki w drodze do i z pracy. Najważniejszym elementem w ocenie czy dane zdarzenie może być kwalifikowane jako powyższe jest jego zaistnienie w czasie pokonywania drogi do/z pracy.

Na drogę do/z pracy składają się dwa elementy:

- 1) droga w znaczeniu fizycznym (faktycznym) i oznacza trasę do pracy lub z pracy, jest to np.: jezdnia, chodnik, aleja;
- 2) droga w ujęciu prawnym (formalnym) i oznacza ogół czynności pracownika potrzebnych w celu udania się do lub z pracy.<sup>55</sup>

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 stycznia 1980 r., III URN 59/79, OSNCP 180, Nr 7-8, poz. 142, stwierdził między innymi, że ochroną ubezpieczeniową objęta jest droga do pracy. Pracownik rozpoczyna drogę do pracy po wyjściu z mieszkania, choćby znajdował się jeszcze w budynku (np. na schodach). W sytuacji, gdy dom obejmuje jeden lokal mieszkalny, początkiem drogi do pracy będzie przekroczenie progu tego domu. W uzasadnionych przypadkach za dom może być uznane również miejsce inne niż miejsce zameldowania, jeżeli było ono aktualnym miejscem pobytu pracownika, np. hotel, mieszkanie wynajęte itp. Droga do pracy kończy się z chwilą przekroczenia bramy zakładu lub po wejściu do budynku, w którym znajduje się miejsce pracy pracownika. Nie można jednak zawsze utożsamiać pracy z siedzibą zakładu pracy, gdyż w praktyce, co potwierdziło orzecznictwo sądowe, bardziej chodzi o drogę do miejsca świadczenia pracy. Tak będzie np. w przypadku drogi, jaką pokonuje kasjer udając się do banku po pieniądze, skąd dopiero potem udaje się do stałego miejsca pracy. Zdarzenie, któremu uległby pracownik po wejściu na teren zakładu będzie wypadkiem przy pracy.

<sup>55</sup> <http://www.bhp-inaczej.pl>, data dostępu do strony 02.01.2013.

W drodze powrotnej początek drogi będzie miał miejsce z chwilą opuszczenia terenu zakładu pracy, a koniec w momencie wejścia do mieszkania<sup>56</sup>.

*Dla oceny, czy wypadek zdarzył się w drodze z pracy, nie jest przesądzające to, że pracownik odbywa drogę w kierunku przeciwnym do miejsca zamieszkania, lecz to, czy droga ta jest drogą najkrótszą lub wyjątkowo drogą najdogodniejszą komunikacyjnie. W przypadku bowiem ustalenia, że wypadek zdarzył się w drodze z pracy, która nie była drogą najkrótszą lub najdogodniejszą komunikacyjnie, wypadek taki nie może być uznany za wypadek w drodze z pracy w rozumieniu § 14 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 17 października 1975 r. w sprawie zasad i trybu orzekania o uszczerbku na zdrowiu oraz wypłacania świadczeń z tytułu wypadku przy pracy, w drodze do pracy i z pracy oraz z tytułu chorób zawodowych (Dz.U. Nr 36, poz. 199). Wyrok SN z dnia 20 kwietnia 2001r. II UKN 351/00.*

*Drogę z miejsca służby do domu, w której nastąpiła przerwa z przyczyn życiowo uzasadnionych, a czas jej nie przekroczył granic potrzeby, należy uznać za drogę bezpośrednią, o jakiej mowa w art.2 ust. 1 ustawy z dnia 26 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Policji (Dz.U. Nr 53, poz.345 ze zm.). Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 12 maja 1994 r. III AUr 209/94.*

*Pracownik odbywający drogę do pracy lub z pracy własnym samochodem nie przerwa tej drogi, jeśli usuwa usterkę samochodu i w trakcie tej czynności ulega wy-*

<sup>56</sup>M. Jachimowicz „Ustalanie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy, wypadków w drodze do pracy oraz w drodze z pracy.” *Prace Instytutu Prawa i Administracji PWSZ w Sulechowie s. 40*, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl>, data dostępu do strony 03.01.2013.

padkowi. Zdarzenie jest wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy, niezależnie od tego, do kogo należał teren, na którym to nastąpiło. Wyrok SN z dnia 22 stycznia 1996 r., II UKN 462/97, OSNAP 1999, nr 1, poz. 23.

Przerwa w odbywaniu przez pracownika drogi z pracy do domu związana z udziałem w spotkaniu towarzyskim wyłącza możliwość uznania zdarzenia za wypadek w drodze z pracy. Wyrok SN z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 383/97, OSNAP 1998, nr 20, poz. 611.

Pracownik rozpoczyna drogę do pracy po przekroczeniu progu swego mieszkania, co w przypadku zamieszkania w budynku jedno mieszkaniowym oznacza przekroczenie progu domu - Wyrok SN z dnia 25 stycznia 1980 r., III URN 59/79, OSNCP 1980, nr 78, poz. 147.

Wypadek, jakiemu uległ pracownik w drodze na zajęcia przewidziane programem studiów podyplomowych, na które

został skierowany przez zakład pracy, jest wypadkiem w drodze do pracy. Uchwała SN z dnia 23 stycznia 1979 r., III PZP 15/78, OSNC 1979, nr 7-8, poz. 140.

Wypadek pracownika wykonującego społeczną funkcję związkową, który zdarzył się w drodze z miejsca wykonywania tej funkcji do swego miejsca zamieszkania, jest wypadkiem w drodze z pracy do domu. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29 sierpnia 1996 r., III Aur 253/96, OSA 1997, z. 7-8, poz. 32.

Wypadek, któremu wracający z pracy pracownik uległ na klatce schodowej budynku wielomieszkaniowego przed wejściem do własnego mieszkania, jest wypadkiem w drodze z pracy do domu. Wyrok SN z dnia 24 stycznia 1997 r., II UKN 57/96, OSNAP 1997, nr 18, poz. 347.

Te kilka uwag na temat wypadku w związku ze służbą miały na celu przybliżenie tematyki w świetle ostatnich zmian ustawodawstwa w tym zakresie.



**Krzysztof Sawicki**

Wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile

## **PRAWO DO ŻYCIA JEDNOSTKI I JEGO OCHRONA W ŚWIETLE WYBRANYCH AKTÓW PRAWNYCH**

### **Prawo do życia w świetle art. 38 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku .**

Życie ludzkie jest najwyższym dobrem, dlatego też jest wartością nadrzędną w hierarchii dóbr chronionych przez prawo karne<sup>57</sup>.

Zabójstwo stanowi zamach na życie drugiej jednostki ludzkiej i niesie za sobą nieodwracalne skutki, w postaci utraty życia. Niemniej jednak, pomimo bezspornej oczywistości tego faktu, w systemach prawnych całego świata istnieją różne uregulowania, które stoją na straży tego najbardziej fundamentalnego ze wszystkich praw człowieka. Ten stan rzeczy uzasadniony jest faktem, iż dopiero wówczas, gdy prawo do życia zostanie uznane i zagwarantowane prawnie, będzie można mówić o realności gwarantowania innych praw. W przeciwnym wypadku istnieje słuszna obawa, że mogłyby one pozostać jedynie w sferze abstrakcyjnych haseł<sup>58</sup>.

Oczywiste jest, że państwo nie jest w stanie być gwarantem samego życia, ale wykorzystując wiele instrumentów normatywno-ustrojowych, jakimi władza, może ustanowić pewne rozwiązania prawne, które pozwolą na właściwą jego ochronę<sup>59</sup>.

W katalogu praw człowieka znalazły się prawa o różnym charakterze: osobistym, majątkowym, politycznym, czy kulturalnym. Jednak podstawą korzystania z nich jest zapewnienie człowiekowi prawa do życia, gdyż funkcjonowanie katalogu praw człowieka i jego stałe rozszerzanie traci sens, jeśli mająca z nich korzystać jednostka nie posiada gwarancji niezakłóconej egzystencji. Życie jest wartością, bez której wykluczona jest wszelka podmiotowość prawna<sup>60</sup>.

Aby w pełni zrozumieć znaczenie prawa do życia, warto prześledzić rozwój praw człowieka, których jest ono integralnym elementem. Samo sformułowanie „prawo do życia” pojawiło się stosunkowo późno, ale idea ochrony ludzkiego życia znana była już w starożytności<sup>61</sup>. Stopniowe precyzowanie pojęć zaliczanych aktualnie do katalogu praw człowieka związane było z ewolucją poglądów filozoficznych i politycznych oraz z historycznym rozwojem ustrojów państwowych. We współczesnej literaturze występują dwa nurty rozumienia praw naturalnych, będących źródłem praw człowieka. Pierwsze, to rozumienie tradycyjne, bliskie prawu moralnemu. Rozumienie drugie polega na rozdzieleniu pojęć prawo i wolność<sup>62</sup>.

Chociaż wielu autorów podkreśla, że wszelkiego rodzaju zamachy skierowane na życie ludzkie są przede wszystkim sferą

<sup>57</sup> P. Bogdalski, W. Pływaczewski, I. Nowicka, J. Bryk, Przepięstwo zabójstwa pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, *Szczytno* 2008, s. 179.

<sup>58</sup> J. Hołda, Z. Hołda, D. Ostrowska i In., *Prawa człowieka. Zarys wykładu*, Kraków 2004, s. 96.

<sup>59</sup> P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 58

<sup>60</sup> Trybunał Konstytucyjny, orzeczenie z dnia 28 maja 1997, sygn. K. 26/96, uzasadnienie s. 10.

<sup>61</sup> R.A. Tokarczyk, *Filozofia prawna w perspektywie prawa natury*, Białystok 1996, s. 66.

<sup>62</sup> R. Grabowski, *Konstytucyjna ochrona życia w Polsce*, tom II, Rzeszów 2001, s. 93.

prawa karnego<sup>63</sup>, to jednak stwierdzenie to nie wydaje się być do końca słuszne.

Pierwszym polskim przepisem prawnym gwarantującym prawo do życia był artykuł 95 Konstytucji Rzeczypospolitej polskiej z dnia 17 marca 1921 r. W rozdziale V Konstytucji zatytułowanym „Powszechne obowiązki i prawa obywatelskie” umieszczono przepis o następującej treści: Rzeczpospolita Polska zapewnia na swoim obszarze zupełną ochronę życia, wolności i mienia wszystkich bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religii<sup>64</sup>. Regulacja ta odnosiła się nie tylko do obywateli polskich, ale także na zasadzie wzajemności, do cudzoziemców. Używanie takiego sformułowania świadczy o uznaniu prawa do życia za powszechne. Wskazuje na to zapewnienie jego ochrony wszystkim, bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religii.

Bezpośrednio po II wojnie światowej prawa człowieka w Polsce unormowano w Deklaracji Sejmu Ustawodawczego z dnia 22 lutego 1947 r. w przedmiocie realizacji praw i wolności obywatelskich. Dokument ten nie był aktem konstytucyjnym, nie miał nawet formy ustawy i mimo wagi zagadnień nigdy nie został opublikowany w Dzienniku Ustaw. Jednak jego znaczenie było duże, z uwagi na to, iż regulował kwestie zastrzeżone zazwyczaj dla ustawy zasadniczej. Obowiązywał od roku 1947, aż do wejścia w życie Konstytucji z 1952 r. W deklaracji umieszczono katalog praw podobny jak w rozdziale piątym Konstytucji marcowej. Wśród praw obywateli wymienionych w deklaracji umieszczono także przepis o ochronie życia: Sejm ustawodawczy (...) deklaruje uroczyste, iż (...) będzie kontynuować realizację podstawowych praw i wolności obywatelskich, jak: (...), b) nietykalność osobistą, ochronę życia i mienia obywateli<sup>65</sup>. W ten sposób

ustawodawca zapewnił prawo do życia w minimalnym zakresie, obejmującym jedynie jego ochronę ze strony państwa i to tylko w odniesieniu do obywateli polskich.

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona 22 lipca 1952 r. była w zakresie praw i wolności – z wyjątkiem bardzo rozbudowanego katalogu praw socjalnych – aktem bardzo ogólnym. Pod względem realizacji praw obywatelskich okres obowiązywania Konstytucji z 1952 r. można podzielić na dwa etapy. Pierwszy etap obejmuje okres od uchwalenia do końca lat 70., kiedy to w niewielkim stopniu realizowano prawa podstawowe. Ze wszystkich obowiązujących wówczas praw, tylko prawa socjalne były respektowane przez państwo, natomiast pozostałe prawa ekonomiczne i polityczne, a także wszelkie wolności obywatelskie występowały jedynie formalnie. Drugi etap trwał od początku lat 80. do roku 1997. W tym czasie istotne zmiany przyniosły regulacje ustawowe. W tym samym okresie powołano do życia szereg instytucji, których zadaniem jest kontrola i zagwarantowanie realizacji i przestrzegania praw jednostki, między innymi Trybunał Konstytucyjny, urząd Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Naczelny Sąd Administracyjny<sup>66</sup>.

Zmiana ustroju jaka dokonała się w Polsce po roku 1989 wymagała zmiany przepisów konstytucyjnych, które zastąpiłyby niedostosowane do nowej rzeczywistości i nienowoczesne przepisy Konstytucji 1952 r. Rozpoczęcie prac nad nową konstytucją umożliwiło uchwalenie 23 kwietnia 1992 r. ustawy konstytucyjnej o trybie postępowania i uchwalenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej<sup>67</sup>. Było to szczególnie ważne w przypadku międzynarodowych standardów praw człowieka, do których przestrzegania Polska zobowiązała się ratyfikując szereg aktów prawa międzynarodowego

<sup>63</sup> S. Pławski, *Przestępstwa przeciwko życiu*, Warszawa 1963, s. 5.

<sup>64</sup> Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.21.44267).

<sup>65</sup> Deklaracja Sejmu Ustawodawczego z dnia 22 lutego 1947 roku

<sup>66</sup> R. Grabowski, *Konstytucyjna ochrona życia w Polsce*, Tom II, Rzeszów 2001, s. 97.

<sup>67</sup> Ustawa z dnia 23 kwietnia 1992 r. o trybie postępowania i uchwalenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, (Dz.U.92.67.336).

wego i europejskiego<sup>68</sup>. Wynikiem kilkuletnich prac komisji było uchwalenie przez Zgromadzenie Narodowe jednolitego projektu konstytucji. Po rozpatrzeniu poprawek zgłoszonych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 2 kwietnia 1997 r. Zgromadzenie Narodowe uchwaliło Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej. Dnia 2 maja 1997 r. odbyło się referendum konstytucyjne, w którym Naród zatwierdził nową Konstytucję. Weszła ona w życie trzy miesiące po podpisaniu i ogłoszeniu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, co miało miejsce 16 lipca 1997 r. Nowa ustawa zasadnicza zagwarantowała ochronę życia w rozdziale II, zatytułowanym „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”<sup>69</sup>, w art. 38 stwierdza się, że: „Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia”<sup>70</sup>. W przepisie tym wskazano przede wszystkim na fakt objęcia życia ludzkiego ochroną państwa, zaznaczono też wyraźnie, że ochrona ta dotyczy każdego człowieka<sup>71</sup>. W artykule tym nie ma formuły typowej dla wypowiedzenia podmiotowego prawa do życia<sup>72</sup>. Zawarty jest jedynie nakaz skierowany do władz publicznych. Na podstawie samej formuły zawartej w art. 38 Konstytucji RP nie można mówić o prawie podmiotowym w pełni tego słowa znaczeniu, ale jedynie o, skorelowanym z nakazem skierowanym do państwa, uprawnieniu do prawnej ochrony życia. Współczesna teoria prawa traktuje prawo podmiotowe jako konstrukcję normatywnie bardzo złożoną; w jej centrum stoi dobro prawnie doniosłe i ze względu na to dobro pojawia się cały zespół

sytuacji prawnych i skorelowanych z nimi norm, mających na celu ochronę tego dobra; wśród tych sytuacji z pewnością bardzo ważną, ale jednak jedną z wielu będzie uprawnienie do ochrony prawnej skorelowane z odpowiednim nakazem skierowanym do władzy publicznej<sup>73</sup>.

Prawo do życia w polskiej konstytucji ujęte jest bardzo ogólnie. Analizowany art. 38 Konstytucji RP nie rozstrzyga początkowego momentu ochrony, jak i nie wprowadza wyraźnego zakazu ustanowienia kary śmierci. Jednak nie możemy mieć jakichkolwiek wątpliwości, że ochrona życia jako biologicznej egzystencji każdego człowieka jest oczywistą i niepodważalną podwaliną już nie tylko państwa demokratycznego i praworządnego, ale wręcz cywilizowanego<sup>74</sup>. Oczywiście musimy też pamiętać, iż wymóg ochrony życia, mieści się nie tylko w treści art. 38 Konstytucji RP, ale i w szerszych zasadach konstytucyjnych<sup>75</sup>. Przepis ten bez wątpienia posiada kluczowe znaczenie dla właściwego rozumienia prawa do życia obowiązującego w polskim systemie prawnym, ale nie jest jedynym. W procesie wykładni należy również wziąć pod uwagę wiele innych przepisów. W obrębie samej Konstytucji będą to przede wszystkim: zasada demokratycznego państwa prawnego (art. 2), godność jako źródło praw i wolności (art. 30) oraz ograniczenia praw człowieka w stanach nadzwyczajnych (art. 233).

Analizując w polskim systemie prawa regulacje związane z prawem do życia, nie można pominąć przepisów prawa międzynarodowego i prawa europejskiego, do których przestrzegania zobowiązał się nasz kraj ratyfikując traktaty, konwencje i umowy międzynarodowe. Podstawowe traktaty międzynarodowe chroniące prawa człowieka, w postanowieniach dotyczących ochro-

<sup>68</sup> R. Grabowski, *Konstytucyjna ochrona życia w Polsce*, Tom II, Rzeszów 2001, s. 104.

<sup>69</sup> P. Bogdalski, W. Pływaczewski, I. Nowicka, J. Bryk, *Przestępstwo zabójstwa pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami*, Szczytno 2008, s. 179.

<sup>70</sup> Art. 38 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997.78.483).

<sup>71</sup> R. Grabowski, *Konstytucyjna ochrona życia w Polsce*, Tom II, Rzeszów 2001, s. 111.

<sup>72</sup> B. Banaszak, *Co wynika z wprowadzenia do konstytucji zasady ochrony życia od momentu poczęcia* Rzeczpospolita z 10 stycznia 2000 r.

<sup>73</sup> A. Redelbch, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1992, s.153.

<sup>74</sup> P. Sarnecki, *Komentarz do art. 38 Konstytucji RP*, red. L. Garlicki, Tom III, Warszawa 2003, s. 2.

<sup>75</sup> S. Bułajewski, *Prawo do życia w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, *Studia Elckie* nr 13, 2011, s. 273.

ny życia zawierają formuły jednoznacznie wskazujące na to, że człowiek ma podmiotowe prawo do życia,<sup>76</sup> np. art. 6 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 16 grudnia 1966 roku oraz świetle art. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.

### **Prawo do życia w świetle art. 6 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 16 grudnia 1966 roku.**

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 16 grudnia 1966 roku, a wszedł w życie 23 marca 1976 roku. Polska ratyfikowała Pakt bez zastrzeżeń 3 marca 1977 r. i wiąże ją od 18 czerwca 1977 roku. Obszerny i dość szczegółowy katalog praw człowieka zawarty w części Paktu otwiera „przyrodzone prawo do życia”, z którym łączą się ograniczenia w orzekaniu i wykonywaniu kary śmierci oraz prawo ubiegania się o ułaskawienie (art. 6)<sup>77</sup>.

#### **Art. 6**

1. Każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia. Prawo to jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być arbitralnie pozbawiony życia.
2. W krajach, w których kara śmierci nie została zniesiona, wyrok śmierci może być wydany jedynie za najcięższe zbrodnie, na podstawie ustawy, która obowiązywała w chwili popełnienia zbrodni i nie jest sprzeczna z postanowieniami niniejszego Paktu i Konwencji o Zapobieganiu i Karaniu Zbrodni Ludobójstwa. Kara ta może być wykonana tylko na podstawie prawomocnego wyroku wydanego przez właściwy sąd.
3. W przypadku, gdy pozbawienie życia stanowi zbrodnie ludobójstwa, jest zro-

zumiałe, że postanowienia niniejszego artykułu nie upoważniają żadnego państwa-strony Paktu do uchylenia, jakkolwiek sposób, zobowiązań przyjętych przez nie na podstawie Konwencji o Zapobieganiu i Karaniu Zbrodni Ludobójstwa.

4. Każdy skazany na śmierć ma prawo ubiegać się o ułaskawienie lub zmianę kary. Amnestia, ułaskawienie lub zmiana kary mogą być zastosowane we wszystkich przypadkach.
5. Wyrok śmierci nie będzie wydany w odniesieniu do przestępstw popełnionych przez osoby w wieku poniżej 18 lat i nie będzie wykonywany w stosunku do kobiet ciężarnych.
6. Żadne postanowienie niniejszego artykułu nie może być powołane w celu opóźnienia lub zapobieżenia zniesieniu kary śmierci przez jakiegokolwiek państwo-stronę niniejszego Paktu<sup>78</sup>.

Zapis art. 6, że prawo do życia ma charakter „przyrodzony”, stawia je w sposób jednoznaczny na szczycie hierarchii praw człowieka. Podmiotem ochrony omawianych przepisów jest „istota ludzka”, a więc zgodnie z literalnym brzmieniem nie odnoszą się one do dziecka poczętego, a jeszcze nienarodzonego. Kwestia prawa do urodzenia, jak również dopuszczalności przerywania ciąży i innych środków regulacji urodzin, były przedmiotem ożywionych dyskusji w toku opracowywania projektu Paktu. Zwolennicy przepisu o prawie do urodzenia argumentowali między innymi, że prosta logika nakazuje, by prawo do życia chronione było od momentu, w którym rozpoczyna się życie. Stanowisko przeciwników powyższego rozwiązania nie było bynajmniej równoznaczne z generalną akceptacją zabiegów przerywania ciąży. Wskazywali oni natomiast, że postanowienie takie nakładałoby na państwa zbyt daleko idące zobowiązania, których egzekwowanie by-

<sup>76</sup> M. Piechowiak, Wokół konstytucyjnej ochrony życia, Przegląd Sejmowy 1/96/2010.

<sup>77</sup> Motyka, Prawa człowieka, Wprowadzenie, Wybór źródeł, Lublin 2004, s. 49.

<sup>78</sup> Art. 6, Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z dnia 16 grudnia 1966 r. (Dz.U. 1977, nr 38, poz. 167).



łoby mało realne. Ostatecznie Pakt przewiduje jedynie ochronę dziecka poczętego, którego matka skazana została na karę śmierci. Prawo do życia jest najwyższym prawem człowieka i bez skutecznego zagwarantowania tego prawa wszystkie inne prawa człowieka straciłyby znaczenie. Z tego szczególnego powodu zostało ono umieszczone w Pakcie na czele praw podmiotowych. Szczególne znaczenie prawa do życia jest podkreślone przez dodanie przymiotnika „przyrodzone”, którego użyto w art. 6.1, oraz przez tryb oznajmujący czasu teraźniejszego – „ma” a nie „powinien mieć”. Komitet Praw Człowieka dokonał następującej wykładni prawa do życia:

To prawo najwyższe, którego nie wolno zawiesić nawet w czasie niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego istnieniu narodu. Jest to prawo, którego nie wolno wąsko interpretować.

Komitet uważa, że państwa mają najwyższy obowiązek zapobiegać wojnom, aktom ludobójstwa oraz innym aktom masowej przemocy powodującym samowolne pozbawienie życia

Ochrona przed samowolnym pozbawieniem życia, której wyraźnie zdanie trzecie art. 6 ust1, ma najwyższe znaczenie. Komitet uważa, że Państwa Strony powinny podjąć działania nie tylko zapobiegające samowolnemu zabijaniu przez ich własne siły bezpieczeństwa. Utrata życia z rąk władz państwowych jest sprawą najwyższej wagi. Zatem prawo musi dokładnie kontrolować i ograniczać okoliczności, w których osoba mogłaby zostać pozbawiona życia przez takie władze

Wyrażenie „przyrodzone prawo do życia” nie może być rozumiane w sposób ograniczający, natomiast ochrona tego prawa wymaga, aby państwa podejmowały pozytywne działania chroniące prawo do życia.

Zatem instytucje porządku prawnego przyznają pierwszeństwo ochronie prawa do życia każdej osoby – i to w pełni zgadza się z tym, co stwierdzono wyżej – starając się zapobiegać świadomemu pozbawianiu życia oraz ściągając z determinacją osoby

odpowiedzialne za spowodowanie śmierci istoty ludzkiej<sup>79</sup>.

Prawo do życia chronione jest przez postanowienia dotyczące zasad wymierzania i wykonywania kary śmierci oraz klauzulę zakazującą arbitralnego pozbawiania życia. Artykuł 6 ustanawia ograniczenia przedmiotowe (tylko za najcięższe zbrodnie) i podmiotowe (młodociani, kobiety ciężarne) w zakresie wymierzania i wykonywania kary śmierci. Ponadto państwa-strona zobowiązane jest do ustanowienia w swym prawie krajowym przepisów, których zastosowanie pozwoli na uniknięcie wykonania kary śmierci (amnestia, prawo łaski, zamiana kary)<sup>80</sup>.

Artykuł 6 Paktu nakłada na państwa-strony obowiązki negatywne, to znaczy obowiązki powstrzymywania się od pewnych działań. Jest to zgodne z klasyczną koncepcją prawa do życia, która znalazła swój wyraz nie tylko w Pakcie, ale i w innych traktatach międzynarodowych. Tymczasem Komitet Praw Człowieka, wbrew liberalnemu brzmieniu omawianego artykułu, stanął na stanowisku, że nakłada on na państwa również obowiązki pozytywne. Tendencja ta znalazła najdobitniejszy wyraz w treści Uwag ogólnych. Pozytywny obowiązek, który postulował Komitet, a związany jest z art. 6 można określić w następujący sposób, że państwo ma obowiązek zabezpieczyć jednostki podległe jego jurysdykcji przed zamachami na życie dokonywanymi przed zamachami osób trzecich. Należy zaznaczyć, że wagę takiego przestępstwa, odzwierciedla dotkliwość kary, jaka może być nałożona na oskarżonego przez sąd, jeśli zostanie on uznany za winnego morderstwa czy zabójstwa.

<sup>79</sup> C. de Rover, Służyć i chronić, Prawa człowieka i prawo humanitarne dla Policji i sił bezpieczeństwa państwa, Legionowo 2002, s. 287.

<sup>80</sup> A. Michalska, Komitet praw człowieka- kompetencje, funkcjonowanie, orzecznictwo, Warszawa 1994, s. 117.

**Prawo do życia w świetle art. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r.**

Najważniejszym dokumentem w dziedzinie praw człowieka w ramach Rady Europy jest Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, zwana popularnie Konwencją Praw Człowieka. Konwencja została przyjęta na posiedzeniu Komitetu Ministrów Rady Europy w Rzymie 4 listopada 1950 roku, a weszła w życie 3 września 1953 roku. Jej stroną są wszystkie państwa członkowskie Rady Europy. Jest regionalnym traktatem międzynarodowym o charakterze ogólnym, ale skoncentrowanym na prawach obywatelskich i politycznych<sup>81</sup>. Polska ratyfikowała ją 15 grudnia 1992 roku, a dokument ratyfikacyjny został złożony Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy 19 stycznia 1993 roku i w tym dniu weszła ona w życie w stosunku do Polski. Zgodnie z Deklaracją z 1 marca, złożoną Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, rząd Polski uznał kompetencje Europejskiej Komisji i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka począwszy od 1 maja 1993 r. w zakresie skarg odnoszących się do faktów mających miejsce po 1 kwietnia 1993 roku<sup>82</sup>.

**Artykuł 2**

1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę.

2. Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia:

a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;

b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem;

c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania<sup>83</sup>.

Prawo do życia jest prawem szczególnym. Jego przestrzeganie jest pierwszym i podstawowym warunkiem istnienia wszystkich innych praw i wolności. Państwa nie mogą uchylić się od obowiązków wynikających z art. 2, nawet w sytuacjach nadzwyczajnych (art. 15 Konwencji). Łącznie z art. 3 Konwencji wyraża jedną z głównych wartości społeczeństw demokratycznych tworzących Radę Europy<sup>84</sup>. Obowiązek ustawowej ochrony życia w rozumieniu art. 2 Konwencji to przede wszystkim obowiązek skonstruowania takich instrumentów w prawie krajowym, które uczyniłyby niemożliwą – poza określonymi wyjątkami w Konwencji – ingerencję w sferę wykonywania prawa do życia ze strony organów państwa. Można w tym miejscu przyjąć, iż art. 2 Konwencji zobowiązuje państwa-strony nie tylko do powstrzymywania się od ingerencji w prawo do życia, ale także do zagwarantowania ustawowej ochrony życia obywateli przed ingerencjami pochodzącymi z innych źródeł, zwłaszcza ze strony współobywateli. Jest to o tyle ważne, iż decyduje o dopuszczalności skargi przeciwko ustawie (państwu), która nie chroni lub chroni nienależnie życie ludzkie<sup>85</sup>. Konwencja nie przesądza tego, jakimi środkami państwo ma chronić życie osób podległych jego jurysdykcji. Z art. 2 Konwencji wynika jedynie ogólny nakaz, aby państwo ukonstytuowało system norm, za pomocą których możliwa jest ochrona życia. Panuje zgodność co do

<sup>81</sup> G. Michałowska, *Ochrona praw człowieka w Radzie Europy i Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 93.

<sup>82</sup> K. Motyka, *Prawa człowieka, wprowadzenie, wybór źródeł*, Lublin 2004, s. 59.

<sup>83</sup> Art. 2, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 wraz z późn. zm.)

<sup>84</sup> M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka-orzecznictwo, Prawo do życia i inne prawa* tom II, Zakamycze 2002, s. 19.

<sup>85</sup> P. Hofmański, *Konwencja europejska a prawo karne*, Toruń 1995, s. 138.

tego, że do podstawowego arsenału środków, za pomocą których państwa-strony Konwencji mają osiągnąć pewien standard w zakresie ochrony życia, należą środki z dziedziny prawa karnego. Prawo karne powinno przy tym kryminalizować nie tylko przypadki rozmyślnego zadania śmierci, ale także wszelkie przypadki zadania śmierci z winy nieumyślnej<sup>86</sup>. Art. 2 składa się z dwóch odrębnych, chociaż związanych ze sobą części. Pierwsze zdanie ust. 1 wprowadza ogólny obowiązek prawnej ochrony życia, natomiast w drugim mowa jest o ograniczonym wyjątkami zakazie umyślnego pozbawienia życia. Wykaz tych wyjątków, a więc sytuacji, w których pozbawienie życia może być uznane za zgodne z omawianym artykułem, jest wyczerpujący i musi być ściśle interpretowany. Pierwsze zdanie ust. 1 art. 2 nakłada na państwo szerszy obowiązek niż drugie. Stwierdzenie „iż prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę” oznacza, że nie chodzi wyłącznie o powstrzymanie się przez państwo od aktów rozmyślnego pozbawienia życia, ma ono również obowiązek podejmowania właściwych kroków w celu ochrony życia, np. zabezpieczenia przed aktami przemocy ze strony innych osób. Trybunał podkreślił, iż ogólnie przyjmuje się, że obowiązek państwa w tej sferze polega na czymś więcej niż na wprowadzeniu przepisów karnych odstrasżających od popełnienia przestępstw przeciwko osobie, wzmocnionych mechanizmem prewencji, zwalczania i karania za ich naruszenie. Art. 2 Konwencji w pewnych okolicznościach obciąża władze obowiązkiem podjęcia prewencyjnych środków operacyjnych dla ochrony osoby, której życie jest zagrożone. Ze względu na trudności związane z kontrolą we współczesnych społeczeństwach, ich nieprzewidywalność oraz wybory, których państwa muszą dokonywać w sferze priorytetów i środków, obowiązek taki należy interpretować w sposób, który nie doprowadzi do nałożenia na władze niemożliwego do udźwignię-

<sup>86</sup> P. Hofmański, *Konwencja europejska a prawo karne*, Toruń 1995, s. 139.

cia lub nieproporcjonalnego ciężaru. Nie każde deklarowane ryzyko dla życia wymaga podjęcia działań operacyjnych. Policja musi zapobiegać i zwalczać przestępczość, przestrzegając przy tym zasad rzetelnego procesu i innych gwarancji<sup>87</sup>. Dlatego ten artykuł 2 Konwencji w sposób szczególny dotyka sposobu stosowania przez policję broni palnej oraz reagowania w trakcie przypadków naruszenia porządku publicznego – niepokoju publicznego. Należy zaznaczyć, że do obowiązków policji należy gwarantowanie i ochrona praw człowieka każdej jednostki. W szczególności do zadań policji należy ochrona życia ludzi i bezpieczeństwa publicznego<sup>88</sup>. W razie niedopełnienia przez władze obowiązku ochrony prawa do życia, należy ustalić, czy wiedziały one lub powinny były wiedzieć o rzeczywistym i bezpośrednim ryzyku, a także, czy nie zaniedbały działań możliwych do podjęcia w ramach swoich uprawnień, których rozsądnie oceniając, można by od nich oczekiwać. Ze względu na fundamentalny charakter prawa chronionego w art. 2, wystarczy wykazać, że władze nie zrobiły wszystkiego, czego można było od nich rozsądnie oczekiwać, dla uniknięcia rzeczywistego bezpośredniego ryzyka dla życia ludzkiego, o którym wiedziały lub powinny były wiedzieć<sup>89</sup>. Jest rzeczą dyskusyjną, czy art. 2 Konwencji zobowiązuje państwa do ochrony życia człowieka wbrew jego woli. Pytanie o tyle istotne, iż ewentualna pozytywna odpowiedź stawia na porządku dziennym sprawę kryminalizacji zamachu samobójczego oraz w pewnych sytuacjach także zabójstw eutanatycznych. W tej kwestii wypowiedzi komentatorów mają charakter fragmentaryczny. Schon uważa, że art. 2 Konwencji wymaga karania samobójców argumentując to skąd inną słusznym stwierdzeniem, iż

<sup>87</sup> M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka-orzecznictwo, Prawo do życia i inne prawa* tom II, Zakamycze 2002, s. 21.

<sup>88</sup> A. Beckley, M. Zacny, P. Filipek, *Prawa człowieka, poradnik dla policjantów*, Kraków 2002, s. 51.

<sup>89</sup> M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka-orzecznictwo, Prawo do życia i inne prawa* tom II, Zakamycze 2002, s. 21.

Konwencja nie gwarantuje człowiekowi wprost prawa do dysponowania własnym życiem. Twierdzenie to nie jest przekonywające, a koronny argument nie może być zaakceptowany. Nie da się bowiem bronić poglądu, iż człowiek nie dysponuje prawem, którego nie gwarantuje mu Konwencja, która określa standard minimalny. Sporną kwestią jest dopuszczalność eutanazji. Jacobs twierdzi kategorycznie, iż każda legalizacja eutanazji stoi w sprzeczności z art. 2 Konwencji. Inni mają wątpliwość, zwłaszcza gdy odebranie życia następuje na wyraźne żądanie<sup>90</sup>.

Konwencja uznaje jednak, że pozbawienie życia nie będzie sprzeczne z jej art. 2, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

- w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą,
- w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem,
- w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania<sup>91</sup>.

Ustęp 2 art. 2 nie określa sytuacji, w których dozwolone jest pozbawienie życia. Wynika z niego natomiast, iż jest ono dopuszczalne w okolicznościach wymienionych w tym ustępie, jeśli doszło do użycia siły powodującej jako niezamierzony efekt śmierć człowieka. Przy ocenie należy brać pod uwagę nie tylko działania funkcjonariuszy bezpośrednio stosujących śmiertelność siłę, ale wszystkie okoliczności, łącznie z planowaniem i kontrolą nad ich przebiegiem. Użycie siły - możliwe do uznania za zgodne z tym artykułem - musi być absolutnie konieczne dla osiągnięcia jednego z celów zapisanych w pkt. a, b i c ust. 2. Test konieczności powinien obejmować ocenę proporcjonalności środka w stosunku do uprawnionego, realizowanego celu. Dodanie do słowa „konieczny” przy-

słówka „absolutnie” podkreśla potrzebę szczególnie rygorystycznej oceny.

Posłuszenie przez funkcjonariuszy śmiertelnością siłą w realizacji jednego z celów wymienionych w ust. 2 może być usprawiedliwione również wtedy, gdy wynika z uczciwego przekonania o absolutnej konieczności jej użycia, uzasadnionego okolicznościami chwili, nawet gdyby później przekonanie to okazało się błędne. Odpowiedzialność państwa nie ogranicza się do okoliczności, w których istnieją poważne dowody, że działania funkcjonariuszy państwa były wymierzone w osoby cywilne i spowodowały ofiary. Wchodzi w grę także wtedy, gdy państwo zaniedba podjęcia wszelkich środków ostrożności przy organizowaniu operacji np. przeciwko terrorystom, które pozwoliłyby uniknąć lub przynajmniej zminimalizować ryzyko przypadkowej utraty życia przez osoby cywilne. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie odpowiedniej procedury kontroli w każdym wypadku pozbawienia życia, zwłaszcza w razie podejrzenia lub przekonania, że śmierć nastąpiła z rąk funkcjonariuszy państwa. Wymagane jest skuteczne, urzędowe śledztwo pozwalające publicznie i w sposób niezależny zbadać okoliczności oraz pociągnąć do odpowiedzialności osoby winne. Bez takiej procedury ogólny zakaz arbitralnego pozbawienia życia przez funkcjonariuszy państwa zawarty w art. 2 w praktyce nie miałby znaczenia. Z tekstu Konwencji ani z orzecznictwa nie wynika jasna definicja pojęć „zamieszki” i „powstanie”. Zgodnie ze zwykłym sposobem rozumienia tego słowa, zamieszki to zakłócanie porządku publicznego, połączone z atakami przemocy na dużą skalę ze strony uczestników zgromadzenia, których działania prowadzą do wyrządzenia szkód materialnych lub uszkodzeń ciała innych ludzi. Obejmuje także stan bezpośredniego zagrożenia takimi działaniami. Komisja w jednej z decyzji uznała, że duże zgromadzenie, którego uczestnicy okazywali wrogość wobec żołnierzy rzucając w nich niebezpiecznymi przedmiotami, odpowiadało pojęciu zamieszek. Powstanie oznacza wzniesienie oporu

<sup>90</sup> P. Hofmański, *Konwencja europejska a prawo karne*, Toruń 1995, s. 139.

<sup>91</sup> R. Rauhut, *Prawo człowieka*, Piła 2007, s. 53.

przeciwko władzy; składa się ono z aktów przemocy wymierzonych przeciwko legalnym władzom państwa z zamiarem spowodowania ich upadku. Użycie siły przy tłumieniu zamieszek lub powstania jest usprawiedliwione przy zachowaniu równowagi między tym celem a użytymi środkami. W sprawie Gulec przeciwko Turcji młody chłopiec zginął od strzałów żandarmów, którzy rozpraszali demonstrację. Trybunał uznał, iż został naruszony art. 2 Konwencji, przede wszystkim z tego powodu, iż żandarmi posłużyli się ciężką bronią, nie mając do dyspozycji pałek, tarcz ochronnych, armatek wodnych, pocisków gumowych ani gazu łzawiącego. Brak takiego wyposażenia był o tyle niezrozumiały i niedopuszczalny, że w regionie, w którym do tego doszło obowiązywał stan wyjątkowy, należało więc liczyć się z próbami zakłócenia porządku. Państwo może ponosić odpowiedzialność na podstawie art. 2 w razie wydalenia lub ekstradycji do innego państwa, jeśli są poważne przesłanki do przekonania, iż osoba wydawana innemu państwu jest narażona na bliskie pewności rzeczywiste ryzyko, że będzie pozbawiona

życia po przybyciu na miejsce. Konwencja nie zawiera definicji „życia”. Poza tym, zarówno sposób stosowania terminu „każda osoba” jak i kontekst jej użycia w art. 2 skłania do poglądu, iż nie obejmuje on dziecka nienarodzonego. W orzeczeniu *Open Door i Dublin Well Woman* przeciwko Irlandii Trybunał stwierdził, że nie ma potrzeby wypowiedzania się, czy Konwencja gwarantuje prawo do aborcji lub czy płód ludzki jest objęty ochroną prawa do życia, bo skargi dotyczyły wyłącznie ograniczenia swobody udzielania i otrzymywania informacji o możliwości zabiegu aborcji za granicą.

Art. 2 Konwencji dopuszcza karę śmierci pod warunkiem, że wymierzona została ona w wyroku sądowym skazującym za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę. Postępowanie karne musi jednak spełniać wymogi rzetelnego procesu sądowego<sup>92</sup>.

---

<sup>92</sup> M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka-orzecznictwo*, Prawo do życia i inne prawa tom II, Zakamycze 2002, s. 24.



**Marek Ratajczak**

Starszy wykładowca Zakładu Interwencji Policyjnych Szkoły Policji w Pile

## **STRETCHING W ĆWICZENIACH OGÓLNOROZWOJOWYCH**

Czym jest stretching? Choć samo słowo wydaje się trudne do wypowiedzenia, to jednak stretching jako metoda rozwoju sprawności psychoruchowej nie jest skomplikowana i daje dobre rezultaty zarówno w poprawianiu sprawności u osób aktywnych, jak i pomaga w szybszym powrocie do pełnej sprawności dla osób kontuzjowanych. W tym artykule postaram się przybliżyć podstawowe zasady stretchingu, pozwalające na uzyskanie optymalnych rezultatów poprzez stosowanie tej metody w ćwiczeniach ogólnorozwojowych.

Stretching znany jest w rehabilitacji jako poizometryczna relaksacja mięśni, służąca do odzyskiwania statycznej równowagi mięśniowej, a pośrednio także stawowej. Stosowana zawsze tam, gdzie zaobserwowano ograniczenie ruchomości. Jej cel to przywracanie normalnego zakresu ruchu we wszystkich stawach, które są narażone na upośledzenie funkcji, lub struktury, w wyniku nieprawidłowej aktywności, urazu lub choroby. Stretching, w treningu sportowym, pozwala na zmniejszenie urazowości oraz podnoszenie ogólnej sprawności ruchowej, zaniedbywanej zarówno przez sportowców, jak i amatorów sportu, skupionych często jedynie na osiągnięciu postępów w zakresie kondycji i siły.

Stretching zastępuje starą metodę profesora Linga, polegającą na gwałtownym naciąganiu mięśni (gwałtowne ruchy wymachowe lub sprężynująco pogłębiane), poprzez oferowanie spokojnych ćwiczeń zwiększających elastyczność mięśni. Podczas gdy metoda Linga mogła czasami być szkodliwa dla zdrowia (np. mikrourazy), stretching pozwala być zdrowym i sprawnym osobom, które są bardzo aktywne fizycznie lub wykonują jednostronną pracę.

Ponadto, metoda ta wpływa pozytywnie na właściwe kształtowanie sylwetki, przygotowuje organizm na lepsze znoszenie intensywnego wysiłku, pozwala odzyskać elastyczność mięśni. Na poziomie psychiki stretching pozwala redukować skutki stresów i napięć psychicznych, które wpływają negatywnie na ogólną sprawność mięśniową.

Stretching jest także metodą przyspieszającą usuwanie metabolitów (powstałych podczas wysiłków), jak również zmniejsza stan napięcia emocjonalnego. Trening jest skupiony na ćwiczeniu zarówno głównych grup mięśniowych, jak i poszczególnych mięśni i stawów, niezależnie od wieku, stanu zdrowia oraz chwilowego samopoczucia. Do pozytywnych rezultatów tego treningu należy także wspomaganie układu oddechowego, w niektórych przypadkach poprzez zapobieganie niewydolności oddechowej.

Jednym z najmocniejszych atutów stretchingu jest łatwość, z jaką można nauczyć się tego rodzaju ćwiczeń. Co więcej, metoda ta nie wymaga dodatkowych przyrządów, ani obiektów, można ją stosować przez cały rok. W zakresie utrzymywania odpowiedniego napięcia mięśniowego i odpowiedniego stanu ścięgien i przyczepów mięśni, stretching jest metodą optymalną.

Stretching, jako metoda rozgrzewki i rozwoju sprawności ruchowej, polega na napinaniu poszczególnych mięśni od 10 do 30 sekund, rozluźnieniu ich przez 2 do 3 sekund, następnie powolne, zrównoważone rozciągnięcie i pozostanie w tej sytuacji przez 10 do 30 sekund. W czasie stretchingu zaleca się koncentrację psychiczną na

właściwym wykonywaniu ćwiczeń oraz miarowym i spokojnym oddechu.

W stretchingu właściwie stosowanym nie ma ryzyka urazów, gdyż powolne rozciąganie mięśni i utrzymywanie tej pozycji skutkuje zanikiem bodźców zwiększających napięcie mięśnia.

Stretching ze wszystkimi swoimi zaleceniami pozostaje jedynie elementem programu rozwojowego. Jest to metoda, która wymaga uzupełnienia poprzez ćwiczenia dynamiczne, jak również regularny trening układu krążenia.

### **Abecadło Stretchingu**

Dla optymalnych rezultatów stretchingu należy pamiętać o kilku podstawowych zasadach:

- zapewnij jak najlepszy komfort ćwiczeń,
- wykonuj ćwiczenia powoli,
- dostosuj zakres ćwiczeń do twoich możliwości,
- nie planuj wygórowanych i nierealnych osiągnięć,
- nie sprężynuj,
- nie wywołuj bólu ćwiczeniami,
- oddychaj płynnie i spokojnie,
- ćwicz w skupieniu,
- ćwiczenie powtarzaj od 2 do 5 razy,
- do ćwiczeń w niskich pozycjach stosuj miękkie stabilne podłoże,
- dopełnij stretching ćwiczeniami uzupełniającymi,
- stosuj rozgrzewkę przed rozciąganiem,
- ćwiczenia asymetryczne wykonuj na dwie strony.

### **Przykłady ćwiczeń**

Ćwiczenie I: Rozciąganie mięśnia czworogłowego uda.

#### **Opis ćwiczenia I:**

1. Napięcie: W leżeniu przodem ręką odpowiadającą nodze mocno uchwycić stopę. Od 20 do 30 sekund trzymając stopę, starać się wyprostować nogę.
2. Rozluźnienie przez 2 do 3 sekund.
3. Rozciąganie: W leżeniu przodem przyciągać stopę, starając się dotknąć piętą do pośladków, aby rozciągnąć mięsień czworogłowy uda. Pozostać w tej pozycji od 20 do 30 sekund.

Ćwiczenie II: Rozciąganie mięśni tylnej powierzchni uda (kulszowo - goleniowych).

#### **Opis ćwiczenia II:**

1. Napięcie: Klęcząc na jednym kolanie wyprostować drugą nogę w skos – w przód, opierając ją na pięcie. Od 20 do 30 sekund mocno naciskać na podłogę wyprostowaną nogą.
2. Rozluźnienie przez 2 do 3 sekund.
3. Rozciąganie: W tej samej pozycji prostując jak najbardziej plecy wykonaj opad tułowia w przód, pozostań w tej pozycji od 20 do 30 sekund.

#### **Bibliografia:**

- Gablankowski A.: Stretching w Szkole, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
- Listkowski M.: Stretching, sprawność i zdrowie, Wydawnictwo M. Listkowski, Łódź 1994.
- Rakowski A.: Kręgosłup w stresie. GWP, Gdańsk 1994.
- Solveborn A.S.: Stretching, Sport i Turystyka, Warszawa 1989.



### **Andrzej Harenda**

Starszy wykładowca Zakładu Interwencji Policyjnych Szkoły Policji w Pile

## **PIERWSZA POMOC W URAZACH UKŁADU RUCHU**

Urazy nazwano największą epidemią XX wieku. W Polsce notuje się 3,5 mln obrażeń rocznie, z tego 300 tys. wymaga specjalistycznego leczenia. Ponad połowa ofiar wypadków przebywa na zwolnieniu lekarskim do 6 miesięcy, a 25 % przechodzi na rentę inwalidzką. Najczęstszą przyczyną obrażeń ciała (ok. 50%) są zwykłe, tzw. poziome upadki. Wypadki komunikacyjne są dopiero na drugim miejscu, a ustępują im skutki agresji i autoagresji oraz wypadki w pracy.

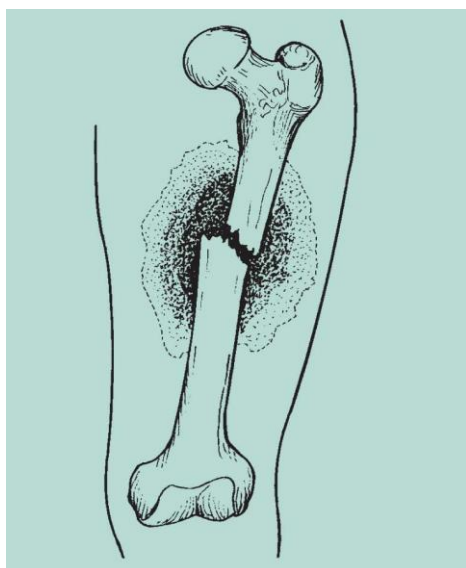
Ze względu na mechanizm powstania, urazy można podzielić na:

- 1) urazy bezpośrednie – wynikają z bezpośredniego zadziałania siły zewnętrznej na jakiś punkt ciała poszkodowanego, np. uderzenie kijem w przedramię może spowodować złamanie bezpośrednio uderzonej kości;
- 2) urazy pośrednie – wynikają z przeniesienia siły z miejsca bezpośredniego urazu

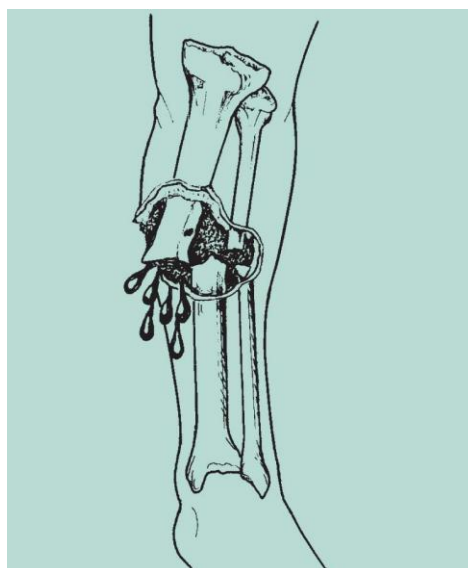
na oddaloną część ciała, np. w wypadku samochodowym uderzenie kolaniem o deskę rozdzielczą powoduje przeniesienie siły poprzez kość udową na staw biodrowy i miednicę i może wywołać zwichnięcie stawu biodrowego lub złamanie miednicy;

- 3) urazy skrętne – wynikają z przeniesienia sił skrętnych na stawy, mięśnie i kości, np. zablokowanie stopy w czasie wykonywania zwrotu powoduje powstanie sił skrętnych w stawie skokowym i kolanowym i może wywołać uszkodzenia w każdym z tych miejsc.

Najistotniejszymi urazami układu ruchu człowieka są złamania, zwichnięcia i skręcenia. Urazy te mogą być zamknięte lub otwarte – zależy to od tego, czy jednocześnie doszło do przerwania ciągłości skóry (jest ono widoczne i zwykle wiąże się z krwawieniem zewnętrznym).



Rys. 1. Złamanie zamknięte.



Rys. 2. Złamanie otwarte.



W przypadku przemieszczenia może dojść do uszkodzenia mięśni, naczyń, nerwów i skóry.

Szacunkową średnią utratę krwi (w ml) przy złamaniu poszczególnych kości przedstawia tabela.

Złamana kość	Utrata krwi (ml)
Jedno żebro	200
Jeden krąg	100
Miednica	4000
Bark i ramię	750
Przedramię	400
Udo	1500
Podudzie	750

Objawami złamania zamkniętego kości kończyn są:

- ból, znacznie nasilający się przy próbie ruchu;
- deformacja i pogrubienie kończyny wskutek wewnętrznego krwotoku;
- nienaturalne ułożenie kończyny;
- nienaturalna ruchomość kończyny;
- wyczuwalne lub słyszalne tarcie odłamów kostnych powodujące silny ból (nie należy szukać celowo tego objawu).

Przy otwartym złamaniu do opisanych objawów dochodzą:

- rany – uszkodzenia skóry w okolicy miejsca złamania, przez które mogą wystawać lub być widoczne odłamy kości;
- krwotoki zewnętrzne.

Złamania to typowe urazy kostne, natomiast układ stawowy narażony jest najczęściej na zwichnięcia lub skręcenia. Przy zwichnięciu stawu siła urazu powoduje rozerwanie torebki stawowej oraz patologiczne przemieszczenie końców kości tworzących staw. Zwichnięcie może być zamknięte lub otwarte a jego charakterystyczne objawy to:

- nienaturalne wygięcie kończyny w stawie;
- bardzo znaczne ograniczenie ruchu;
- silny ból w stawie nawet w spoczynku, nasilający się przy najmniejszej próbie zmiany ułożenia kończyny.

Przy skręceniu dochodzi do uszkodzenia tkanek otaczających staw, w szczególności torebki stawowej, bez zmian wzajemnego fizjologicznego ułożenia kości tworzących powierzchnie stawowe. Objawami są:

- ból nasilający się przy ruchu;
- obrzęk stawu;
- częściowe ograniczenie ruchomości stawu.

Postępowanie na miejscu wypadku w urazach kończyn powinno przebiegać wg algorytmu.

1. Ocenić miejsce zdarzenia pod kątem bezpieczeństwa.
2. Przeprowadzić badanie fizykalne zaczynając od udrożnienia dróg oddechowych i oceny oddychania oraz krążenia. Badanie należy prowadzić ostrożnie, tak by nie spowodować urazów wtórnych. Zastosować postępowanie zabezpieczające kręgosłup szyjny.
3. Zaopatrzyć większe krwawienia.
4. Przy stwierdzeniu uszkodzenia kończyny pozostawić ją w ułożeniu zastanym lub powodującym najmniejsze dolegliwości, w tym ułożeniu ustabilizować.
5. Zastosować profilaktykę przeciw-wstrząsową.

Poniższe zdjęcia przedstawiają środki specjalistyczne stosowane do unieruchomienia, w tym szyny Kramera, szyny próżniowe, oraz dostępne w apteczkach R-0 szyny SAM SPLINT oraz przykłady ich zastosowania.



Zdj. 1. Zestaw szyn Kramera.



Zdj. 2. Unieruchomienie kończyny dolnej z wykorzystaniem szyny Kramera.



Zdj. 3. Szyny próżniowe.



Zdj. 4. Unieruchomienie kończyny dolnej z wykorzystaniem szyny próżniowej.

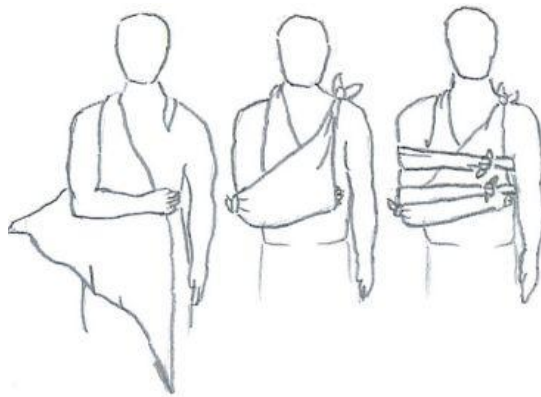


Zdj. 5. Szyny SAM-SPLINT.



Zdj. 6. Unieruchomienie kończyny górnej z wykorzystaniem szyny SAM-SPLINT.

Poniższy rysunek i zdjęcie prezentują unieruchomienia kończyny z wykorzystaniem chusty trójkątnej.



Rys. 7. Unieruchomienie kończyny górnej.



Zdj. 8. Unieruchomienie kończyny dolnej.

Należy pamiętać, że szyna unieruchamiająca złamanie kości długiej powinna jednocześnie obejmować co najmniej dwa sąsiadujące stawy, na przykład przy złamaniu przedramienia szyna powinna sięgać od dłoni aż do ramienia (unieruchamiając staw nadgarstkowy i łokciowy).

W przypadku urazu w obrębie stawu unieruchomienie powinno obejmować uszkodzony staw wraz z tworzącymi go kośćmi na całej ich długości z zabezpieczeniem od ruchów rotacyjnych, na przykład przy uszkodzeniu kolana szyna obejmuje udo, kolano, podudzie, a także stopę.

Celem unieruchomienia jest zabezpieczenie uszkodzonego przed dodatkowymi

obrażeniami, zmniejszenie bólu na czas transportu.

#### Bibliografia:

- Zawadzki A.: Medycyna ratunkowa i katastrof, Warszawa 2011.
- Jakubaszko J.: Ratownik medyczny Wrocław 2010.
- Gaździk T. S.: Ortopedia i traumatologia Warszawa 2008.
- Jędrzejko H., Juniec G., Konstantynowicz-Adamska K.: Pierwsza pomoc Legionowo 2000.



**Jan Klima**

Naczelnik Wydziału do walki z Cyberprzestępczością KWP w Krakowie (w okresie od grudnia 2012 r. do kwietnia 2014 r. Radca Zespołu ds. Odzyskiwania Mienia KWP w Krakowie)

### ZABEZPIECZENIE MIENIA W SPRAWACH PROWADZONYCH PRZEZ POLICJĘ

#### Część II – Taktyczno-techniczne aspekty ustaleń stanu majątkowego podejrzanych

Taktyka prowadzenia śledztwa finansowego obejmuje realizację specyficznych, określonych celów związanych z identyfikacją i ustaleniem aktywów finansowych, powiązań społecznych i biznesowych oraz analizą faktów i informacji, zebranych wcześniej w ramach pracy operacyjnej, a dotyczących stanu majątkowego podejrzanego. Należy wziąć pod uwagę rodzaj przestępstwa, wysokość strat, możliwość orzeczenia grzywny, nawiązki, obowiązku naprawienia szkody czy też zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Oczywiście w przypadku przewidywanych niskich kar i środków karnych można ograniczyć się do podstawowych ustaleń w zakresie stanu majątkowego podejrzanego (zwłaszcza jeśli posiada on stałe źródło dochodu).

Przystępując do opracowywania profilu finansowego podejrzanego, należy określić, co już wiemy, co chcemy ustalić i z jakich źródeł będziemy korzystać. Zaplanowanie czynności pozwoli optymalnie wykorzystać czas i możliwości działania oraz uzyskać odpowiedni efekt w postaci prawie kompletnej wiedzy o stanie majątkowym sprawcy. Już na etapie pracy operacyjnej – na podstawie przepisów ustawy o Policji oraz przepisów wewnętrznych regulujących wykonywanie czynności operacyjno - rozpoznawczych należy mieć na uwadze działania służące do ustalania majątku posiadanego przez figuranta. Wykorzystanie różnorodnych metod pracy operacyjnej może

prowadzić do ustalenia nie tylko przedmiotu przestępstwa, ale też korzyści odnoszonych z działalności przestępczej oraz miejsc i sposobów lokowania i legalizacji zysków. Szczególnie istotne jest ustalenie osobowych i rzeczowych źródeł informacji o majątku figuranta. Informacje uzyskane na tym etapie będą bardzo przydatne zarówno w chwili realizacji sprawy, jak i w późniejszym postępowaniu przygotowawczym. Ze względu na niejawny charakter tych czynności, ich szczegóły nie będą tu omawiane.

Po wszczęciu postępowania przygotowawczego, jednym z jego celów jest ustalenie stosunków rodzinnych i majątkowych podejrzanego oraz jego źródeł dochodu (art. 213 § 1 kpk). Wytoczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z 15 lutego 2012 roku w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo – śledczych przez policjantów<sup>93</sup> w rozdziale 7 „Gromadzenie danych o podejrzanym” precyzują czynności do wykonania w tym zakresie:

*§ 41 ust. 1. Zbieranie danych o podejrzanym, o którym mowa w art. 213 § 1 i 2 kpk należy rozpocząć niezwłocznie po sporządzeniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub przesłuchania w charakterze podejrzanego. (...)*

*ust. 2. W ramach gromadzenia danych o podejrzanym, o którym mowa w art. 213 § 1 kpk, należy ustalić rodzaj majątku ru-*

<sup>93</sup> Dziennik Urzędowy KGP z 16.02.2012 r. poz. 7.

*chomego i nieruchomości podejrzanego, a w razie możliwości rodzaj i wielkość zobowiązań na rzecz innych osób, instytucji lub przedsiębiorców, w szczególności tytuły alimentów, rent, kredytów, pożyczek, należności podatkowych lub ubezpieczeniowych. Informacje należy pozyskiwać od podejrzanego, występować do prokuratora o pomoc w ustaleniach lub korzystać z innych dostępnych dla Policji źródeł informacji.*

Obowiązek ustaleń w wymienionym zakresie ciąży na każdym policjancie prowadzącym postępowanie przygotowawcze.

Rozpocząć należy – co oczywiste – od dokonania sprawdzeń w Krajowym Systemie Informacyjnym Policji, w ramach którego dokonujemy również ustaleń w bazach pozapolicyjnych takich jak Centralna Ewidencja Ludności, Centralna Ewidencja Pojazdów, Krajowy Rejestr Sądowy czy REGON (akronim od nazwy: Rejestr Gospodarki Narodowej). Mając miejsce zamieszkania podejrzanego, należy ustalić stosunki własnościowe lokalu, w którym zamieszkuje. W pierwszym etapie kierujemy zapytanie do Centralnej Bazy Nowych Książek Wieczystych poprzez uprawnione komórki organizacyjne komend wojewódzkich Policji. Sposób dokonywania zapytań i szczegóły możliwych do uzyskania informacji zostaną omówione w dalszej części artykułu. Jeżeli lokal nie posiada założonej nowej księgi wieczystej, należy wystąpić do właściwego urzędu gminy o ujawnienie właścicieli przedmiotowej nieruchomości. Nie należy kończyć ustaleń w sytuacji, gdy właścicielem okaże się inna osoba niż podejrzany – bardzo często się zdarza, że sprawcy przestępstw kupują bądź przepisują posiadane nieruchomości na inne osoby, w celu uniknięcia zabezpieczenia majątkowego na własnym mieniu. Warto sprawdzić, kto jest faktycznym płatnikiem podatku od nieruchomości, dokonać sprawdzeń w spółdzielni mieszkaniowej, kto opłaca czynsz, kto dokonuje opłat za energię elektryczną – w tym przypadku należy zwrócić się do podmiotu dostarczającego energię do lokalu. Często w takich przypadkach uzyskuje się również numery rachunków ban-

kowych, z których dokonywane są płatności, przy czym należy wyraźnie zaznaczyć we wniosku, aby takie dane podmiot również przekazał.

Kierując zapytanie do Centralnej Ewidencji Pojazdów uzyskamy dane o posiadanych przez podejrzanego środkach transportu. Warto zwrócić uwagę, na kogo jest wystawiona polisa OC, dane takie są zawarte w odpowiedzi z bazy. Zdarza się, że polisa jest wystawiona na inną osobę niż właściciel, co może świadczyć, że to ona jest faktycznym właścicielem i użytkownikiem pojazdu, zarejestrowanego na „słupa”. Mając numer rejestracyjny pojazdu możemy sprawdzić, czy samochód posiada aktualną polisę OC w ogólnodostępnej bazie Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego, dostępnej pod adresem : <http://www.ufg.pl/web/guest/home/>. W odpowiedzi nie otrzymamy, co prawda, danych osobowych właściciela polisy, ale ustalimy, że pojazd posiada aktualną polisę oraz wystawiającą firmę ubezpieczeniową. Wiemy już, do kogo należy się zwrócić o szczegóły umowy.

pozytywna odpowiedź z baz KRS i REGON ujawni NIP i REGON firmy (firm) podejrzanego. W wypadku odpowiedzi negatywnej należy dokonać sprawdzeń w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej dostępnej w Internecie ([www.ceidg.gov.pl](http://www.ceidg.gov.pl)). CEIDG jest rejestrem przedsiębiorców, będących osobami fizycznymi, działających na terenie Polski. Rejestr prowadzony jest od 1 lipca 2011 r. w systemie teleinformatycznym przez ministra właściwego do spraw gospodarki na podstawie przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Należy zawsze pamiętać, że w CEIDG ustalimy osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, natomiast w KRS – właścicieli spółek osobowych lub udziałowców spółek kapitałowych. Istnieją rozwiązania komercyjne, z których korzysta również Policja, ułatwiające poszukiwania powiązań osobowo – kapitałowych pomiędzy podmiotami gospodarczymi. Jednym z takich rozwiązań jest Serwis Prawno – Gospodar-

czy LexisNexis, umożliwiające wyszukiwanie powiązań osobowo-kapitałowych w zależności od zadanej „głębokości” wyszukiwania. Wyniki uzyskujemy w formie tabelarycznej bądź graficznego przedstawienia powiązań. Dodatkowo, dla każdego obiektu i powiązania można wyświetlić kartę obiektu z podstawowymi danymi lub rodzajem powiązania.

Posiadając wiedzę o firmach podejrzanego, możemy sprawdzić, czy w Monitorze Sądowym i Gospodarczym ([www.imsig.pl/](http://www.imsig.pl/)) jest opublikowane sprawozdanie finansowe firmy. Obowiązek taki nakłada na podmioty gospodarcze ustawa o rachunkowości (art. 69 i art. 70)<sup>94</sup> oraz ustawa z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców<sup>95</sup>. Niestety, chociaż istnieje prawny obowiązek corocznej publikacji sprawozdań finansowych, to część firm nie wykonuje tego obowiązku. W przypadku opublikowania sprawozdania, może być ono nieocenionym źródłem wiedzy dla prowadzących postępowanie przygotowawcze organów ścigania. W Monitorze Sądowym i Gospodarczym możemy znaleźć również inne ogłoszenia istotne dla postępowania karnego, m.in. postanowienia o ogłoszeniu upadłości, umorzeniu lub zakończeniu postępowania upadłościowego, ogłoszenia o sporządzeniu i przekazaniu sędziemu komisarzowi listy wiarygodności, wpisy do Krajowego Rejestru Sądowego nie tylko spółek kapitałowych, ale również spółdzielni, fundacji i stowarzyszeń.

W niektórych sytuacjach przydatny bywa serwis <http://informa24.pl/>, zawierający dane o aktualnie ogłoszonych przetargach publicznych oraz wyszukiwarkę firm, które choć raz wygrały przetarg. W przypadku pozytywnej odpowiedzi z bazy uzyskujemy listę wygranych przez daną firmę przetargów oraz możemy zobaczyć ich szczegóły: nazwa i adres zamawiającego, rodzaj zamówienia i zakres prac, tryb udzielenia zamówienia, liczba ofert otrzy-

many i odrzuconych, nazwa i adres wykonawcy (zwycięzcy przetargu), wartość zamówienia oraz wartość ofert z najniższą i najwyższą ceną.

W przypadku Urzędów Skarbowych uzyskiwanie informacji jest możliwe na dwa sposoby, różniące się podstawami prawnymi i zakresem uzyskanych danych. Sposób pierwszy, to zwrócenie się przez policjanta do urzędu skarbowego o udzielenie danych z zasobów Centralnego Rejestru Podmiotów – Krajowej Ewidencji Podatników na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników<sup>96</sup>. Ustawa ta, wielokrotnie zmieniana od chwili ogłoszenia, wprowadziła utworzenie bazy informatycznej Centralny Rejestr Podmiotów – Krajowa Ewidencja Podatników oraz nadawanie NIP przy użyciu tej bazy, po dokonaniu zgłoszenia identyfikacyjnego. Z kolei art. 5 ust. 3 określa, że w zgłoszeniu identyfikacyjnym muszą znaleźć się m.in. takie dane jak: pełna i skrócona nazwa firmy, wykaz rachunków bankowych, adres przechowywania dokumentacji rachunkowej, w przypadku spółek – dane dotyczące wspólników itp. Wszystkie dane ze zgłoszenia identyfikacyjnego są przetwarzane w CRP KEP. Z kolei art. 15 stwierdza w ust. 1, że dane zawarte w CRP KEP są objęte tajemnicą skarbową, z wyjątkiem NIP i REGON. Dane zgromadzone w CRP KEP udostępniane są m.in. Policji w związku z prowadzonym postępowaniem (ust. 2) przez naczelników właściwych urzędów skarbowych (ust. 3). Uzyskiwanie przez Policję informacji musi pozostawać „w związku z prowadzonym postępowaniem”, dlatego nie jest możliwe wykorzystanie tych możliwości w pracy operacyjnej. Ustawa dotyczy głównie firm i osób prowadzących działalność gospodarczą (Centralny Rejestr Podmiotów), ale nie tylko ... To także Krajowa Ewidencja Podatników obejmująca wszystkich obywateli Rzeczypospolitej. Podatnik nieprowadzący działalności gospodarczej nie jest zobowią-

<sup>94</sup> Ustawa z dn. 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 1994 nr 121 poz. 591 z późn. zm.

<sup>95</sup> Dz. U. 2011, nr 232, poz. 1378

<sup>96</sup> Dz. U. 1995 nr 142 poz. 702 z późn. zm.

zany do składania zgłoszeń identyfikacyjnych bądź aktualizacyjnych, gdyż trafia do KEP z mocy ustawy. Natomiast jeśli podał urzędowi skarbowemu numer swojego rachunku bankowego (np. zwracając się o zwrot nadpłaconego podatku), to informacja taka trafi do KEP i zostanie udostępniona na wniosek Policji. Przedmiotowa ustawa umożliwia dostęp Policji do części danych posiadanych przez urzędy skarbowe bez pisemnego upoważnienia prokuratora.

Sposób drugi to zwrócenie się do urzędu skarbowego na podstawie art. 298 ust. 5 Ordynacji Podatkowej<sup>97</sup>. W tym przypadku policjant zwracający się o informację musi posiadać pisemne upoważnienie prokuratora, bądź też prokurator sam może wystąpić o takie dane. Zakres uzyskanych informacji będzie znacznie szerszy, gdyż mogą zostać udostępnione dane z zeznań podatkowych PIT i CIT, informacje o wykonanych kontrolach i ich wynikach itp.

Informacje przydatne w śledztwie finansowym możemy uzyskać również z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, urzędu pracy lub urzędu wojewódzkiego. Do tych jednostek należy zwrócić się na podstawie art. 15 § 2 kpk oraz art. 15 ust. 1 pkt 6 ustawy o Policji. Z ZUS uzyskamy następujące dane (należy podać okres, za jaki mają być przekazane informacje):

- czy podejrzany był zgłoszony do ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych;
- kto i w jakich okresach go zgłosił;
- od jakiej podstawy wymiaru były odprowadzane składki;
- czy podejrzany opłacał składki od pozarolniczej działalności gospodarczej, jeżeli tak, to jakiej;
- jakie numery kont bankowych podejrzanego są w posiadaniu ZUS.

Urząd pracy udzieli informacji, czy podejrzany (w czasie określonym w zapytaniu) posiadał status bezrobotnego oraz na jaki rachunek bankowy były mu przekazywane zasiłki.

<sup>97</sup> Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja Podatkowa, Dz.U. 1997 nr 137 poz. 926 z późn. zm.

Jeżeli z danych zgromadzonych w KSIP wynika, że na podejrzanego były nakładane mandaty karne, można zwrócić się do urzędu wojewódzkiego – wydział finansów i budżetu z zapytaniem, z jakich rachunków bankowych (jeśli tą drogą nastąpiła płatność) były regulowane wymagane należności.

Przesłuchania podejrzanego i świadków oraz czynności przeszukania również mogą nam dostarczyć istotnej wiedzy o stanie majątkowym podejrzanego. Podczas przeszukania pomieszczeń mieszkalnych, biurowych, jak również środków transportu, należy zwrócić szczególną uwagę na wszelkiego rodzaju dokumenty, zapiski, abonamentów telefonów i poczty e-mail, gdyż zawarte w nich informacje mogą być źródłem wiedzy zarówno o samym majątku, jak i kierunkach jego ewentualnego ukrycia lub lokowania. W przypadku ujawnienia należy bezwzględnie zabezpieczyć: dokumentację bankową oraz inne dokumenty wskazujące na posiadane wartości majątkowe (akcje, obligacje, jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych, nieruchomości itp.), rachunki w biurach maklerskich, lokaty terminowe, umowy leasingowe, umowy pożyczki i darowizny, potwierdzenia płatności podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, udziały w spółkach, potwierdzenia przekazu pieniędzy za granicę (np. Western Union) itp. Podejrzejewając, że mogło dojść do ukrywania majątku, wskazane jest przejrzenie zdjęć, na których jest podejrzany z innymi osobami, na tle nieruchomości bądź ruchomości w celu ustalenia, na kogo mógł przenieść własność majątku.<sup>98</sup>

W trakcie przesłuchania podejrzanego, uwzględniając jego prawo do odmowy składania wyjaśnień, należy dążyć do uzyskania od niego informacji o:

- miejscu pracy, wysokości osiąganych dochodów, ewentualnych obciążeniach wynagrodzenia;
- posiadanych nieruchomościach, ich położeniu i ewentualnym obciążeniu hipotecznym;

<sup>98</sup> K. Wiciak *Cele śledztwa finansowego a system odzyskiwania mienia* Szczytno 2012, str. 34

- posiadanych pojazdach;
- prowadzonej działalności gospodarczej;
- posiadanych rachunkach bankowych, papierach wartościowych, udziałach w spółkach itp.

Wszystkie informacje uzyskane od podejrzanego należy poddać weryfikacji, korzystając z dostępnych baz danych, informacji z zakładów pracy, w których był zatrudniony, powiatowego urzędu pracy, ZUS, urzędów skarbowych, urzędów gminy itp. Innym źródłem informacji o majątku podejrzanego, jak również sposobem na weryfikację jego wyjaśnień, są przesłuchania świadków. Warto ukierunkować ich zeznania na tryb życia podejrzanego, zewnętrzne oznaki majątności, miejscach pobytu, posiadanego mienia ruchomego, rozdzielności małżeńskiej, pożycia w konkubinacie itp. Należy dążyć do ustalenia zainteresowań podejrzanego, a w związku z tym czy może posiadać inny majątek ruchomy np. motocykle, quady, żaglówki, łodzie motorowe, skutery wodne, motolotnie, samoloty czy też konie.<sup>99</sup>

Mając ustalone rachunki bankowe lub też banki, w których podejrzanym może posiadać rachunki, prokurator ma prawo żądać od banków – na podstawie art. 180 § 1 kpk i art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b i lit. c ustawy Prawo Bankowe<sup>100</sup> - ujawnienia danych dotyczących prowadzonych na rzecz podejrzanego rachunków bankowych i oszczędnościowych, a także historii obrotów finansowych i salda tych rachunków. Analiza takich danych bywa nieocenionym źródłem wiedzy o kierunkach przepływu środków finansowych i bardzo często ujawnia mechanizm legalizacji zysków z przestępczej działalności. Ponadto prowadzi do ustalenia osób i podmiotów gospodarczych, mogących brać udział – w sposób świadomy bądź nie – w tym procederze.

Szczególnie istotnym – z punktu widzenia skuteczności zabezpieczenia mienia – jest ustalenie nieruchomości, które są własnością (lub współwłasnością) podej-

rzanych. Wartość ujawnionych nieruchomości najczęściej przekracza sumę strat spowodowanych przestępstwem oraz wartość mogącej zostać orzeczonej grzywny. Zabezpieczenie majątkowe na nieruchomości nie generuje kosztów zarówno dla Policji, jak i organów prokuratury. Ponadto nie występuje niebezpieczeństwo stopniowej utraty wartości zabezpieczonego przedmiotu w toku postępowania przygotowawczego i przewodu sądowego, jak to ma miejsce w przypadku np. samochodów i innego mienia ruchomego. Również egzekucja – po prawomocnym orzeczeniu sądowym – jest skuteczniejsza i bardziej efektywna. Dlatego zarówno na etapie pracy operacyjnej, jak i postępowania przygotowawczego należy ze szczególną uwagą prowadzić czynności zmierzające do ustalenia nieruchomości będących własnością podejrzanych.

Wydaje się, że najłatwiej jest dokonać sprawdzeń w Centralnej Bazie Nowych Ksiąg Wieczystych. Księgi wieczyste są urzędowymi rejestrami prowadzonymi w celu ujawnienia stanu prawnego nieruchomości<sup>101</sup>. Podstawową funkcją ksiąg wieczystych jest zapewnienie bezpieczeństwa obrotu nieruchomościami poprzez ujawnienie praw rzeczowych na nieruchomościach takich jak: prawo własności i użytkowanie wieczyste oraz ograniczone prawa rzeczowe obciążające nieruchomość, m.in.: hipoteka, prawa użytkowania, służebności oraz spółdzielcze prawo do lokalu.

Wszystkie komendy wojewódzkie Policji posiadają dostęp on-line do Centralnej Bazy Nowych Ksiąg Wieczystych z uprawnieniami do wyszukiwania po różnych aspektach, z których najważniejszymi są: wyszukiwanie po numerze PESEL oraz po imieniu, nazwisku i imionach rodziców. Zaznaczyć należy, że poszukując nieruchomości należy zawsze dokonać sprawdzeń po obu aspektach osobno. Taki sposób ustaleń gwarantuje, że otrzymamy pełną odpowiedź, gdyż w NKW w przypadkach

<sup>99</sup> Ibidem.

<sup>100</sup> Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r, Prawo bankowe, Dz.U. 2002, nr 72, poz. 665 z późn. zm.

<sup>101</sup> Ustawa o księgach wieczystych i hipotece z dn. 6.07.1982 r. z późn. zm. – Dz.U. 1982 nr 19 poz. 147.



niektórych nieruchomości właściciel jest identyfikowany przez numer PESEL oraz imię i nazwisko, w innych – przez imię, nazwisko i imiona rodziców (bez numeru PESEL), w jeszcze innych – przez pełne dane osobowe. Warto zaznaczyć, że uprawniony policjant dokonujący sprawdzeń w NKW może dokonać wydruku całości lub części księgi wieczystej, który to wydruk – jako dokument elektroniczny wygenerowany przez uprawnioną osobę – nie wymaga podpisu i pieczęci i może stanowić podstawę do wydania przez prokuratora postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym. Baza NKW pozwala na wyszukiwanie również po numerze działki i obrębu oraz adresie nieruchomości. W bazie NKW znajdziemy tylko te nieruchomości, które posiadają tzw. nową księgę wieczystą, założoną po roku 2003. Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2004 roku wyznaczono sądy rejonowe, które zakładają i prowadzą księgi wieczyste w systemie informatycznym oraz wprowadzono całkowitą rezygnację z prowadzenia ksiąg w wersji papierowej. Od tego czasu systematycznie wprowadzano system NKW na obszarze całego kraju. Numer nowej księgi wieczystej składa się z czteroznakowego kodu wydziału ksiąg wieczystych, znaku ukośnika, ośmiu cyfr numeru księgi, ukośnika i cyfry kontrolnej np. KR1P/03272484/9. Warto wiedzieć, że każda księga wieczysta zawiera 4 działy:

- Dział I obejmuje oznaczenie nieruchomości: numer ewidencyjny, miejsce położenia oraz powierzchnia. Jeżeli na działce znajduje się budynek, z którego wyodrębniono lokale, zostanie to ujawnione w dziale I-O. W przypadku samodzielnego lokalu będzie to jego powierzchnia i opis, z czego się lokal składa. Dział I-Sp obejmuje wpisy dotyczące praw związanych z nieruchomością; w przypadku lokalu będzie to wielkość udziału w gruncie i częściach wspólnych budynku, w przypadku lokalu spółdzielczego – informacja, do jakiej spółdzielni należy.
- Dział II obejmuje wpisy dotyczące własności: dane o właścicielach nieruchomości lub posiadających spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu (również ułamkowe udziały w przypadku współwłasności), dane użytkowników wieczystych oraz informację, w jaki sposób właściciel (właściciele) nabyli swoje prawa (np. w drodze spadku, darowizny, kupna itp.)
- Dział III zawiera wpisy dotyczące ograniczonych praw rzeczowych takich jak służebności czy prawa użytkowania, ograniczenia w rozporządzaniu nieruchomością oraz wpisy innych praw i roszczeń (z wyjątkiem hipotek);
- Dział IV zawiera wpisy dotyczące hipotek (wysokość hipoteki, przedmiot zabezpieczenia oraz na rzecz kogo została ustanowiona).<sup>102</sup>

Mając numer księgi wieczystej, można skorzystać z Podsystemu Dostępu do Centralnej Bazy Nowych Ksiąg Wieczystych pod adresem : <https://ekw.ms.gov.pl/eukw/pdcbdkw.html>. Serwis jest ogólnodostępny, uzyskujemy dostęp do pełnej księgi wieczystej, ograniczeniem jest tylko jeden aspekt wyszukiwawczy – numer księgi.

Dane o nieruchomościach uzyskane z bazy NKW stanowią bardzo istotne informacje o stanie majątkowym figurantów/podejrzanych. Należy zaznaczyć, że nawet w przypadku nieruchomości już obciążonej hipoteką nie ma przeciwwskazań do dalszego jej obciążenia kolejnym wpisem. Trzeba też pamiętać, że przepis art. 291 § 1 kpk nie ogranicza przedmiotu zabezpieczenia jedynie do mienia będącego w wyłącznym władaniu podejrzanego. Użycie w przepisie ogólnego sformułowania, iż „zabezpieczenie następuje na mieniu podejrzanego” zezwala na zabezpieczenie mienia, wobec którego prawo własności przysługuje podejrzanemu tylko w części lub łącznie z innymi osobami.

Jak już wspomniano, baza NKW zawiera dane dotyczące tylko tych nierucho-

<sup>102</sup> <http://notarialna-kancelaria.pl/dzialy-ksiegi-wieczystej/> - dostęp 31.10.2014 r.

mości, wobec których dokonywano jakichkolwiek zmian po roku 2003. Dotąd znaczna część nieruchomości nie ma założonej nowej księgi wieczystej. Dlatego też nie należy poprzestać na ustaleniach wyłącznie w NKW. W przypadku, gdy odpowiedź z NKW jest negatywna, nie znaczy to jeszcze, że podejrzany nie posiada żadnej nieruchomości. W tej sytuacji należy podjąć inne działania zmierzające do ustalenia nieruchomości, który może posiadać podejrzany. Najczęściej policjant – na podstawie pisemnego upoważnienia prokuratora – lub też sam prokurator zwraca się do właściwego dla miejsca zamieszkania urzędu gminy z zapytaniem, czy dana osoba jest płatnikiem podatku od nieruchomości. Jednak w tym przypadku ograniczamy ustalenia jedynie do gminy będącej miejscem zamieszkania podejrzanego. Warto również dokonać sprawdzeń w urzędach gmin dla poprzednich miejsc zamieszkania podejrzanego, a zwłaszcza tej, w której się urodził, gdyż istnieje znaczne prawdopodobieństwo, że może posiadać tam nieruchomość nabytą w drodze spadku.

Mając adresy zamieszkania podejrzanego i jego rodziny, warto dokonać sprawdzeń w serwisie <http://geoportal.gov.pl/> wybierając „Wyszukaj adres”. W wyniku zapytania otrzymamy numer działki, jej położenie, kod TERYT oraz informację, w jakiej gminie jest położona. Uzyskane informacje wystarczą, by wysłać zapytanie do urzędu gminy o dane właścicieli tych nieruchomości. Ponadto, klikając przycisk „Pokaż dodatkowe informacje” dowiemy się między innymi, pod który urząd skarbowy, inspektorat ZUS i jednostkę Policji podlega dany adres. Informacje te będą przydatne w ustaleniach stanu majątkowego podejrzanego.

Aby dokonać sprawdzeń w szerszym zakresie, wskazane jest dokonać ustaleń w bazie Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, do której to bazy ma dostęp każda komenda wojewódzka Policji. Uprawniony policjant, najczęściej pracujący w wydziale dw. z przestępczością gospodarczą KWP lub w komórce ds. odzyskiwania mienia dokonuje również sprawdzeń na zlecenie innych komórek organizacyjnych i jedno-

stek Policji danego garnizonu. W bazie GUGiK docelowo mają się znaleźć wszystkie nieruchomości z terenu naszego kraju. Na chwilę obecną zasoby GUGiK obejmują już znaczną część kraju, niemniej uzupełnianie bazy nie jest jeszcze zakończone. Mimo to warto dokonywać sprawdzeń w tej bazie, gdyż często można otrzymać odpowiedź pozytywną, pomimo negatywnej odpowiedzi z NKW. Aspekty wyszukiwawcze są takie same jak w bazie NKW.

Po ustaleniu nieruchomości policjant prowadzący postępowanie przygotowawcze powinien wystąpić do prokuratury z wnioskiem o zabezpieczenie mienia do wysokości sumy strat, przewidywanej grzywny i ewentualnych roszczeń cywilnych. Prokurator na podstawie wniosku wydaje postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym, a w przypadku, gdy zabezpieczenie obejmuje również roszczenia cywilne, powinien wystąpić do właściwego sądu rejonowego o nadanie postanowieniu klauzuli wykonalności. Następnie prokurator występuje do sądu rejonowego prowadzącego daną księgę wieczystą o ustanowienie hipoteki przymusowej do określonej wysokości, zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości bądź zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu.

Istnieje również możliwość uzyskiwania informacji o mieniu, które podejrzany może posiadać za granicą. Wydział Odzyskiwania Mienia Biura Służby Kryminalnej KGP prowadzi współpracę międzynarodową ze swoimi odpowiednikami w krajach Unii Europejskiej, a poza obszarem UE – z siecią punktów kontaktowych CARIN w zakresie wymiany informacji niezbędnych do ustalania składników majątkowych pochodzących z przestępstwa. Jest to osobny kanał wymiany informacji i nie należy go utożsamiać ze zwróceniem się o pomoc prawną do innych państw. Wydział Odzyskiwania Mienia przygotował wzór wniosku, który musi zawierać określone informacje:

- dane wnioskodawcy: nazwa komórki organizacyjnej, adres, liczba dziennika;
- na jakiej podstawie przypuszczamy, że w państwie, do którego adresowany jest

wniosek, podejrzany może posiadać mienie;

- przyczyny składania wniosku (np. dotyczy popełnienia przestępstwa, za które może zostać orzeczona grzywna lub przepadek mienia);
- możliwie pełne dane identyfikujące osobę lub podmiot gospodarczy;
- jakiego konkretnie mienia należy poszukiwać (np. nieruchomości, samochodów, rachunków bankowych, powiązanych podmiotów gospodarczych);
- okoliczności popełnienia przestępstwa i jego kwalifikację prawną;
- inne informacje konieczne do zrealizowania wniosku.

Uzyskiwanie informacji z zagranicy o mieniu podejrzanego za pośrednictwem WOM KGP jest najbardziej efektywne, biorąc pod uwagę całość współpracy międzynarodowej. Odpowiedzi z krajów UE uzyskujemy w ciągu dwóch do czterech tygodni, spoza UE – do trzech miesięcy. Rzadko się zdarza przekroczenie tego terminu. Należy również zaznaczyć, że Wydział Odzyskiwania Mienia KGP - realizując zadania Krajowego Biura Odzyskiwania Mienia – dokonuje wymienionych ustaleń również na zlecenie innych organów: prokuratury, ABW, CBA, Straży Granicznej itp.

Na koniec nie sposób pominąć źródła informacji dostępnych w ramach szeroko rozumianego „białego wywiadu”. Internet stał się nieodłącznym elementem rzeczywistości zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym. Popularność serwisów informacyjnych, biznesowych, branżowych i społecznościowych, komunikatorów, poczty elektronicznej i innych usług sieciowych powoduje, że każda osoba mniej lub bardziej świadomie udostępnia informacje o sobie w Internecie. Umiejętne wykorzystanie wyszukiwarek internetowych w wielu wypadkach pozwoli nam na uzupełnienie wiedzy o podejrzanym, zwłaszcza jeśli jest osobą publiczną lub prowadzi działalność gospodarczą. Analiza zasobów Internetu na podstawie posiadanych numerów telefonów, jeśli podejrzany jest np. handlowcem, umożliwi identyfikację ka-

nałów zbytu, np. aukcje, detaliczne serwisy ogłoszeniowe, płatne ogłoszenia w prestiżowych serwisach itp.<sup>103</sup> To również źródło wiedzy o przeszłości kryminalnej osoby, działalności ukierunkowanej na popełnianie przestępstw na szkodę wierzycieli lub klientów oraz o nieuczciwej konkurencji. Portale społecznościowe to wartościowe źródło wiedzy o jego kontaktach, zainteresowaniach, miejscach pracy, pobytu i wypoczynku. Analiza logowań do skrzynek poczty elektronicznej czy serwisów sieciowych często pozwala na ustalenie miejsca faktycznego przebywania podejrzanego, zwłaszcza w powiązaniu z czasem logowania (godziny wieczorne i nocne). Ponadto w sieci można znaleźć ogólnodostępne bazy danych, przydatne w pracy policyjnej. Są to m.in.

- <http://numerkonta.com> – podając numer rachunku bankowego uzyskamy informację, w jakim banku i którym jego oddziale jest prowadzone oraz dane kontaktowe oddziału;
- <http://www.wjakiესieci.pl> – podając numer telefonu komórkowego ustalimy, do jakiego operatora należy;
- [www.ripe.net](http://www.ripe.net), <http://centralops.net> – podając adres IP lub adres domenowy ustalimy dostawcę Internetu, któremu przydzielono określoną pulę adresów IP bądź też adres IP, który odpowiada adresowi domenowemu;
- <http://www.mg.gov.pl> – znajdziemy tu rejestr przedstawicielstw w Polsce przedsiębiorców zagranicznych z danymi osób reprezentujących i teleadresowymi.

Wydział Odzyskiwania Mienia BSK KGP publikuje w wersji elektronicznej „Przewodnik po rejestrach i ewidencjach zawierających informacje o składnikach majątkowych”, zawierający opisy wybranych rejestrów i ewidencji, wzory wniosków i zapytań, wyciągi z wybranych aktów prawnych oraz dane teleadresowe urzędów, organizacji i stowarzyszeń prowadzących określone zbiory danych. Jest to

<sup>103</sup> K. Turaliński „Wywiad gospodarczy i polityczny” Radom 2011, s. 94

kompendium wiedzy dotyczące źródeł informacji o mieniu podejrzanego, możliwościach ustaleń, sposobach uzyskiwania danych oraz podstawach prawnych. „Przewodnik” jest dostępny u funkcjonariuszy - koordynatorów odzyskiwania mienia w komendach wojewódzkich, miejskich i powiatowych Policji. Przed zakończeniem postępowania przygotowawczego policjant powinien sporządzić notatkę urzędową syntetycznie dokumentującą ustalony majątek podejrzanego. Notatka powinna być dołączona do akt głównych postępowania.

W polskiej Policji od kilku lat podejmowane są próby stworzenia wydzielonych, specjalistycznych struktur odzyskiwania mienia. Na szczeblach komend wojewódzkich, miejskich i powiatowych są powołani koordynatorzy ds. odzyskiwania mienia. Ze względu na znaczną fluktuację kadr w KMP/KPP w większości nie udaje się utrzymać na tych stanowiskach przez dłuższy okres tych samych, przeszkolonych w przedmiotowym zakresie funkcjonariuszy. Jedynie komendy wojewódzkie posiadają stabilną, wykwalifikowaną kadrę zajmującą się nadzorem i koordynacją zagadnienia na szczeblu garnizonu. W Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie od września 2012 roku działa samodzielny Zespół ds. Odzyskiwania Mienia w składzie trzech funkcjonariuszy, podległy bezpośrednio pod Zastępcę Komendanta ds. Kryminalnych. Zadania Zespołu to nie tylko nadzór i koordynacja zagadnienia, ale też dokonywanie ustaleń w bazach NKW i GUGiK, a przede wszystkim opracowywanie na zlecenie profili finansowych sprawców w skomplikowanych sprawach i o znacznym ciężarze gatunkowym. W efekcie zleciodawca otrzymuje kompleksowe opracowanie dotyczące stanu majątkowego podejrzanych.

Śledztwo finansowe, jak coraz częściej nazywa się zespół czynności prowadzonych przez organy ścigania w celu identyfikacji i ujawnienia majątku podejrzanych, a w konsekwencji dokonanie zabezpieczenia majątkowego, przynosi coraz bardziej wymierne skutki. Dotyczy to zarówno pozbawiania

sprawców korzyści z popełnianych przestępstw i uczynienia przestępstwa nieopłacalnym, jak i uwzględnienia interesu pokrzywdzonego oraz służy ochronie interesów Skarbu Państwa i rynku przez wycofanie nielegalnego mienia z obrotu gospodarczego. Zabezpieczenie mienia, a następnie orzeczenie prawomocnym wyrokiem jego przypadku przyczynia się w efekcie do zapobiegania popełnianiu przestępstw.<sup>104</sup> Należy zaznaczyć, że efekty śledztwa finansowego nie zawsze muszą być realizowane na podstawie prawa karnego materialnego i procesowego. Mogą one być wykorzystane w postępowaniu podatkowym, gdzie w podobny sposób odzyskuje się nielegalnie zgromadzone dochody oraz wymierza dodatkową karę finansową.

Znaczenie identyfikacji, ujawniania i zabezpieczenia mienia w postępowaniu przygotowawczym znalazło swój wyraz w Strategii Komendanta Głównego Policji na lata 2013-2015. Jednym z mierników monitorowanych jest wartość zabezpieczonego mienia, gdzie progami satysfakcji na dany rok jest średnia wartości zabezpieczonego mienia z ostatnich trzech lat. To kolejny krok we właściwym kierunku budowy systemowego rozwiązania problematyki odzyskiwania mienia w polskiej Policji. Wydaje się, że kolejnym, niezbędnym elementem powinno być powołanie we wszystkich KWP wyspecjalizowanych, etatowych zespołów, odpowiedzialnych nie tylko za nadzór i koordynację, ale również za szkolenia jednostek podległych i opracowywanie profili finansowych sprawców w najpoważniejszych, skomplikowanych postępowaniach przygotowawczych. Kompleksowe opracowanie stanu majątkowego sprawców pozwoli na znacznie bardziej efektywne odzyskiwanie mienia pochodzącego z przestępstwa lub mogącego mieć z nim związek, a co za tym idzie – pozbawienie sprawców „owoców przestępstwa”, czyli zrealizowanie jednego z podstawowych celów postępowania karnego.

<sup>104</sup> K. Wiciak „Cele śledztwa finansowego a system odzyskiwania mienia” Szczytno 2012, s. 23



## Z ŻYCIA BIURA SŁUŻBY KRYMINALNEJ KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI

### **IV Seminarium Szkoleniowe poświęcone zagadnieniom związanym z ujawnianiem i identyfikacją mienia podlegającego zabezpieczeniu w postępowaniu karnym lub karno-skarbowym**

W dniach 7-10 października 2014 w Międzyzdrojach z inicjatywy Wydziału ds. Odzyskiwania Mienia BSK KGP zajmującego się koordynacją działań związanych z zabezpieczeniami majątkowymi i odzyskiwaniem mienia odbyło się „IV Seminarium Szkoleniowe poświęcone zagadnieniom związanym z ujawnianiem i identyfikacją mienia podlegającego zabezpieczeniu w postępowaniu karnym lub karno-skarbowym”. W spotkaniu wzięli udział funkcjonariusze i pracownicy z komend wojewódzkich Policji oraz Centralnego Biura Śledczego Policji, a także przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Prokuratury, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Wywiadu Skarbowego.

Podczas seminarium poruszano wiele zagadnień związanych między innymi z funkcjonowaniem polskiego Biura ds.

Odzyskiwania Mienia (BOM), doświadczeniami poszczególnych służb w ustalaniu majątku podejrzanych w kraju i zagranicą, majątkowymi środkami karnymi w sprawach o przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, czy możliwościami prawnymi współpracy organów ścigania z organami skarbowymi. Znaczną część dyskusji zdominowała problematyka wynikająca z nowo uchwalonych zmian w kodeksie postępowania karnego, w aspekcie możliwości zabezpieczania majątku przestępczego na etapie postępowania przygotowawczego.

Organizowane coroczne seminarium jest doskonałą platformą wymiany doświadczeń pomiędzy służbami i instytucjami zaangażowanymi w tworzenie polskiego systemu odzyskiwania mienia i ma na celu zwiększenie efektywności działań skierowanych na pozbawianie sprawców przestępstw nielegalnie uzyskanego majątku.

\* \* \*

### **Spotkanie Generalne sieci CARIN – Hiszpania, 15-18 października 2014 r.**

Komisja Europejska, we współpracy z hiszpańską policją, zorganizowała dziesiąte coroczne Generalne Spotkanie sieci CARIN (Międzyagencyjna Sieć Odzyskiwania Mienia Camden), które odbyło się w połowie października 2014 r. w Santiago de Compostella w Hiszpanii. Celem przedsięwzięcia było wzmocnienie współpracy krajów członkowskich sieci w zakresie odzyskiwania mienia, a także wymiana do-

świadczeń oraz dalsze rozwijanie i usprawnianie działań podejmowanych w ramach sieci CARIN.



W spotkaniu wzięły udział osoby pełniące funkcje Punktów

Kontaktowych sieci CARIN, przedstawiciele krajów obserwatorów, międzynarodowych organizacji oraz członków stowarzy-

szonych. Poruszane były między innymi kwestie dotyczące problematyki zabezpieczenia i odzyskiwania mienia w kontekście kompensacji szkód ofiarom przestępstw, kwestie wykorzystania mienia odzyskanego na cele społeczne oraz możliwości zabezpieczenia mienia w związku z używaniem wirtualnych walut. Efektem spotkania było

opracowanie praktycznych zaleceń dla organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości w zakresie poruszanych zagadnień a także przekazanie tych postulatów Komisji Europejskiej. Polskę na spotkaniu reprezentował mł. insp. Rafał Woźniak - naczelnik Wydziału ds. Odzyskiwania Mienia Biura Służby Kryminalnej KGP.

\* \* \*

## Europejski Dzień Walki z Handlem Ludźmi

Przestępstwo handlu ludźmi, jako współczesna forma niewolnictwa stanowi jedną z najcięższych zbrodni, godzącą w podstawowe wartości człowieka, jakimi są wolności i godność ludzka. Zwalczanie tego procederu stanowi wyzwanie dla całej Unii Europejskiej. 18 października obchodzony jest Europejski Dzień Walki z Handlem Ludźmi. Polska Policja po raz kolejny bierze aktywny udział w realizacji tego przedsięwzięcia.

- W naszej ocenie to, że już po raz ósmy Unia Europejska inspirowuje i organizuje dzień walki z handlem ludźmi jest zaważeniem problemu, iż handel ludźmi jest swego rodzaju współczesnym niewolnictwem – powiedział podczas konferencji prasowej związanej z akcją gen. insp. dr Marek Działoszyński, Komendant Główny Policji. Dodał, że według Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości handel ludźmi jest trzecim, po handlu bronią i narkotykami, najbardziej dochodowym przestępstwem na świecie: – Szacowane dochody z tego procederu to blisko 32 biliony dolarów, dotkniętych jest nim ponad 2 miliony ludzi na całym świecie.

Szef Policji podkreślił też wagę edukacji: - Bardzo ważna jest uświadamianie, że handel ludźmi jest zbrodnią i pozostaje zbrodnią nawet wtedy, gdy odbywa się za zgodą ofiary. Kara za to przestępstwo to pozbawienie wolności na czas nie krótszy od lat 3, maksymalna wymiar to lat 15.

Także przygotowanie do tego przestępstwa jest karalne – podkreślił.

Współczesne niewolnictwo może przybierać formę wykorzystania seksualnego, pracy przymusowej, handlu organami, zmuszania do żebractwa lub przymusowego małżeństwa. Nowym przejawem tego procederu jest wykorzystanie ludzi do wyłudzenia świadczeń socjalnych i zasiłków.

Dominującą formą wykorzystania ofiar handlu ludźmi jest ich eksploatacja seksualna. Jednakże ostatnie lata wskazują na wyraźny wzrost wykorzystania ofiar do pracy przymusowej, także Polaków. Z danych przekazanych przez National Crime Agency obywatele polscy w 2013 r. stanowili w Wielkiej Brytanii drugą największą grupę ofiar handlu ludźmi, w większości wykorzystywanych do pracy przymusowej. Wejście Polski do strefy Schengen, tym samym możliwość swobodnego przekraczania granic, spowodowała, iż Polska z kraju wyłącznie pochodzenia ofiar stała się krajem zarówno ich tranzytu, jak i przeznaczenia. Ofiary pochodzą głównie z krajów Europy Wschodniej, tj. Ukrainy, Bułgarii, Rumunii, a także państw azjatyckich – Tajlandii, Chin. Polskie ofiary wykorzystywane są głównie w krajach Europy Zachodniej – w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemczech.

Ponieważ zwalczanie handlu ludźmi jest jednym z priorytetów Komendanta Głównego Policji, 22 stycznia 2014 r. w Biurze Służby Kryminalnej KGP powołano Wydział do Walki z Handlem Ludźmi. Jego zadaniem jest zwalczanie handlu

ludźmi, sutenerstwa, stręczycielstwa i kuplerstwa, a także zwalczanie pedofilii i pornografii dziecięcej. W komendach wojewódzkich Policji oraz w Komendzie Stołecznej Policji funkcjonują etatowe wojewódzkie zespoły dw. z handlem ludźmi, umiejscowione w strukturach wydziałów kryminalnych (łącznie 64 funkcjonariuszy). Z kolei we wszystkich zarządach CBSP KGP działają nieetatowi koordynatorzy (22 funkcjonariuszy) zajmujący się zagadnieniem zwalczania handlu ludźmi.

Na poziomie krajowym polska Policja w walce z handlem ludźmi współpracuje z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i instytucjami użyteczności publicznej, takimi jak: Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi, Fundacja „La Strada”, Fundacja „Dzieci Niczyje”, ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Stowarzyszenie „PoMOC”, Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji. Z uwagi na międzynarodowy charakter przestępstwa handlu ludźmi podejmowane są też działania wykraczające poza granice naszego kraju. Policja współpracuje z polskimi i zagranicznymi oficerami łącznikowymi, a także międzynarodowymi instytucjami policyjno-prokuratorskimi, tj. Interpolem, Europol, Eurojustem (Europejska Jednostka Współpracy Sądowej), Frontexem (Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Opera-

cyjną na Granicach Zewnętrznych Państw Członkowskich Unii Europejskiej). Ponadto polska Policja bierze udział w europejskiej platformie przeciwko zagrożeniom przestępczością „EMPACT”, składającej się m.in. z przedstawicieli 24 krajów Unii Europejskiej, Szwajcarii, a także Komisji Europejskiej. W ramach tej platformy ustalane są główne cele i zadania w zakresie zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w Europie.

W ramach obchodów Europejskiego Dnia Walki z Handlem Ludźmi upubliczniono, utworzoną w Wydziale do Walki z Handlem Ludźmi BSK KGP, skrzynkę e-mailową: [handelludzmibsk@policja.gov.pl](mailto:handelludzmibsk@policja.gov.pl). Dzięki niej będzie można przesłać Policji informacje o wszelkich przejawach handlu ludźmi, co pozwoli m.in. zapobiec kolejnym ludzkim tragediom. Dodatkowo utworzono specjalny numer infolinii: **664 974 934** – będzie ona obsługiwana przez policjantów Wydziału dw. z Handlem Ludźmi BSK KGP. Dzwoniąc pod ten numer, będzie można przekazać informacje dotyczące zarówno handlu ludźmi, jaki i pedofilii czy pornografii dziecięcej. Infolinia ta będzie również wykorzystywana do kontaktów z organizacjami pozarządowymi, co pozwoli na jak najszybsze zapewnienie ofiarom handlu ludźmi właściwej pomocy.

(BSK KGP, mg)

\* \* \*

## KSIP – warsztaty szkoleniowe

W dniach 24-26.09.2014 r. w Szklarskiej Porębie oraz w dniach 21-24.10.2014 r. w Juracie odbyły się warsztaty szkoleniowe z zakresu przetwarzania danych w zbiorach Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP). W szkoleniu uczestniczyło łącznie 159 przedstawicieli komend rejonowych, powiatowych i miejskich Policji, przedstawicieli wydziałów terenowych Centralnego Biura Śledczego Policji oraz ośrodków szkolenia Policji i szkół Policji.

Celem warsztatów było przekazanie informacji o nowych rozwiązaniach teleinformatycznych w zakresie gromadzenia i przetwarzania danych, wskazanie najczęściej popełnianych błędów przez użytkowników KSIP w celu ich eliminacji oraz wskazanie możliwości uzyskiwania informacji o osobach z systemów pozapolicyjnych.

Ważnym elementem warsztatów było również zebranie od uczestników, propozycji rozwiązań, których wprowadzenie ułatwiłoby pracę użytkownikom KSIP.

## Odprawa pionu kryminalnego – Poznań 2014

W dniach 27-29 października 2014 roku w Poznaniu odbyła się odprawa służbowa kierownictwa Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji z Naczelnikami Wydziałów Dochodzeniowo - Śledczych i Kryminalnych komend wojewódzkich Policji i Komendy Stołecznej Policji.

W spotkaniu uczestniczył Zastępca Dyrektora Biura Służby Kryminalnej KGP insp. Tomasz JÓZEFIAK oraz Pierwszy Zastępca Komendanta Wojewódzkiego Policji insp. Jarosław RZYMKOWSKI.



Prelegentami byli: Naczelnik Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego BSK KGP kom. Michał BIAŁĘCKI, Naczelnik Wydziału Kryminalnego BSK KGP nadkom. Marcin MICHTA, Naczelnik Wydziału ds. Odzyskiwania Mienia BSK KGP mł. insp. Rafał WOŹNIAK, Kierownik Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile mł. insp. Marzena BRZOZOWSKA, Kierownik Zakładu Biologii Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji mł. insp. Maria WALCZUK, Pełnomocnik Dyrektora CLKP ds. Techników Kryminalistyki mł. insp. Piotr TROJANOWSKI oraz insp. w st. spocz. Roman WOJTUSZEK.

Podczas odprawy dokonano oceny pracy służby kryminalnej za okres 9 miesięcy 2014 roku. Ponadto omówiono:

- stan przygotowań służby kryminalnej do wykonywania zadań i czynności w postępowaniach przygotowawczych po uwzględnieniu zmian w procedurze karnej wchodzących w 2015 roku;
- stan prac związanych z wdrożeniem aplikacji komputerowej „Elektroniczny Rejestr Czynności Dochodzeniowo-Śledczych”;
- nowe regulacje i inicjatywy, podejmowane na rzecz osób pokrzywdzonych przestępstwem;
- zmiany w strukturze organizacyjnej BSK KGP i ich wpływ na współpracę wydziałów dochodzeniowo-śledczych i operacyjno-rozpoznawczych komend wojewódzkich/Stołecznej Policji.

Dodatkowo, podczas odprawy Naczelnicy Wydziałów Dochodzeniowo-Śledczych i Kryminalnych komend wojewódzkich Policji i Komendy Stołecznej Policji omówili:

- aktualne struktury organizacyjne swoich pionów w garnizonie,
- najważniejsze prowadzone lub zakończone sprawy,
- współpracę z prokuraturą (aspekty pozytywne i negatywne),
- miernik dotyczący poszukiwań osób,
- zabójstwa, w tym niewykryte,
- koordynację działań na szczeblu komendy wojewódzkiej/Stołecznej Policji w zakresie zwalczania przestępczości na tzw. wnuczka.



## Zakończenie projektu szkoleniowego z Mołdawią

W dniach 18-19 listopada 2014 r. w Warszawie odbył się panel zamykający projekt, realizowany przez polską Policję na rzecz organów ścigania Republiki Mołdawii: „Nowoczesne metody kryminalistyczne oraz wybrane aspekty i techniki szkolenia w Policji jako narzędzie wykorzystywane w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości”.

Projekt, finansowany z funduszu Oficjalnej Pomocy Rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych, składał się z czterech komponentów. Jeden z nich: „Zaawansowane metody zarządzania informacjami, stosowane w ramach europejskich standardów wywiadu kryminalnego, struktura wywiadu kryminalnego w Policji polskiej” był realizowany przez Biuro Służby Kryminalnej KGP we współpracy ze Szkołą Policji w Pile.



Komponent Biura Służby Kryminalnej KGP oraz Szkoły Policji w Pile miał na celu przeszkolenie kadry mołdawskich organów ścigania w obszarach wdrożenia

i stosowania rozwiązań prawno - organizacyjnych oraz nowoczesnych metod zarządzania informacjami umożliwiającymi efektywne zapobieganie i zwalczanie przestępczości, zgodne ze standardami stosowanymi w Unii Europejskiej.

Główną część komponentu stanowiło 10-dniowe szkolenie przeznaczone dla 10 przedstawicieli organów ścigania Republiki Mołdawii. Szkolenie odbyło się w dniach 22 września - 3 października 2014 roku w Szkole Policji w Pile.

Zakończenie projektu szkoleniowego z Mołdawią W panelu zamykającym projekt uczestniczyli: Zastępca Komendanta Szkoły Policji w Pile ds. Dydaktycznych, insp. Piotr Gaca oraz lider komponentu - naczelnik Wydziału Ogólnego Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji, mł. insp. Maria Halczyk-Siwecka.

W wystąpieniu podsumowującym komponent, mł. insp. Maria Halczyk-Siwecka podkreśliła, iż szkolenie przyniosło pozytywne efekty nie tylko dla strony mołdawskiej. Również ekspertom polskim pozwoliło na wymianę doświadczeń oraz nawiązanie osobistych kontaktów.

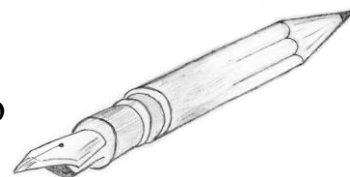
Komponent szkoleniowy dla partnera mołdawskiego był kolejnym, wspólnym przedsięwzięciem Biura Służby Kryminalnej KGP oraz Szkoły Policji w Pile, tym razem o międzynarodowym charakterze.

Maria Halczyk-Siwecka  
Naczelnik Wydziału Ogólnego BSK KGP  
Lider Komponentu BSK KGP  
oraz SP w Pile



## Piórem i ołówkiem

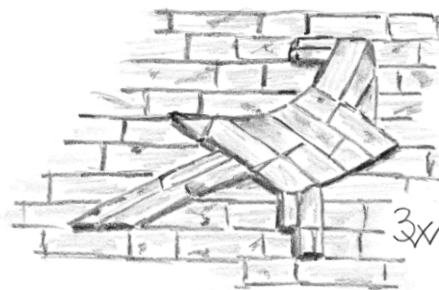
Opowiada i rysuje Zbigniew Wlazło



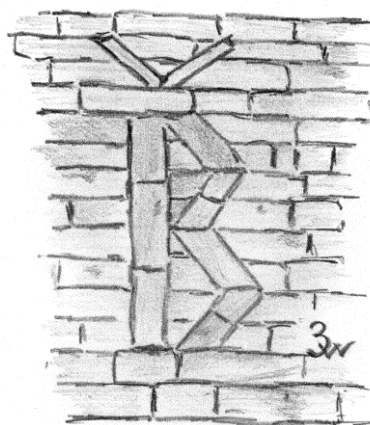
**Na pewno widoczne, lecz czy na pewno zauważone?**

Idąc do pracy, szkoły czy sklepu, wielokrotnie przechodzimy przez te same miejsca, spoglądamy na te same kamienice, ich dachy, elementy elewacji, a widząc je każdego dnia wydaje się nam, że dobrze je znamy. Nagle przychodzi taki dzień, że „znane” nam budynki zaskakują nas swoimi detalami i jesteśmy zdziwieni, że do tej pory nie zauważyliśmy znajdującego się na nich rysunku, wyszukanego detalu czy osobliwej formy. Podchodzimy bliżej i z zapalem chłoniemy na nowo odkryty ich wygląd, zafascynowani bogactwem form, kolorów lub jakimś tajemniczym symbolem. Dzisiejszym opowiadaniem zapraszam Państwa do spaceru wzdłuż elewacji budynku Szkoły Policji w Pile, na której znajduje się mnóstwo ciekawych i zagadkowych elementów architektury oraz symboli, które właśnie pewnego popołudnia podczas przechadzki ul. Konopnicką w kierunku placu alarmowego zaskoczyły mnie swoim pięknem. Spacer rozpoczynamy od bocznego (niższego) skrzydła budynku Szkoły przy ul. Konopnickiej. Na elewacji frontowej, niestety w całości pokrytej farbą zasłaniającą wdzięk cegły klinkierowej, z której wybudowano ten wspinały budynek, daje się zauważyć szereg symboli i rysunków w postaci ornamentów utworzonych z cegieł, których miliony wykorzystano do budowy obecnego budynku Szkoły. Pierwszym widocznym rysunkiem, umieszczonym pomiędzy oknami parteru, a oknami kondygnacji pierwszego piętra – na ścianie wystającego z lica budynku wykuszu, jest rysunek utworzony przez ułożone pod kątem 45 st. cegły, które „łamią” poziome

regularne linie cegieł ściany frontowej. Bardzo ciekawym symbolem, choć mało widocznym, gdyż umieszczonym na bocznej elewacji lewej wieży (stojąc na wprost wejścia głównego do budynku), jest ptak – orzeł z głową zwróconą w stronę ogona.

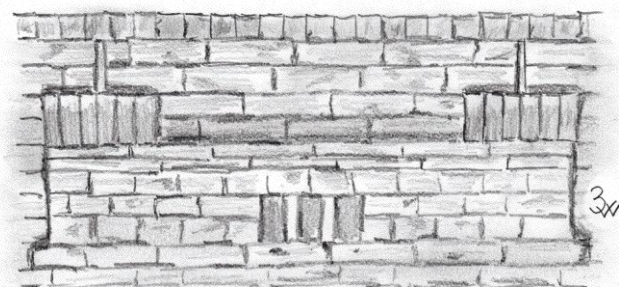
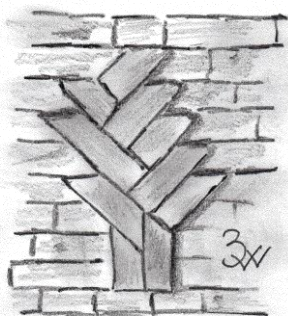
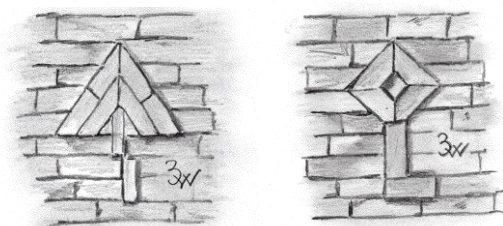


Na elewacji frontowej widzimy kolejne rysunki, które swoimi kształtami nawiązują do elementów roślinnych, figur geometrycznych, czy też liter. I właśnie na ścianie frontowej nad wejściem do arkad, po jego lewej stronie widoczny jest symbol litery „B”. Czy jest to inicjał jednego z murarzy stawiających budynek, czy też być może inicjał kobiety, w której mógł być zakochany murarz, kogo lub co on symbolizuje, tego niestety dziś nie ustalimy. Inicjał upamiętniony został na wieki, a dziś ożywia naszą wyobraźnię.



Idąc dalej wzdłuż elewacji bocznej oraz elewacji tylnej budynku od strony placu alarmowego, tuż przy ziemi pod oknami pomieszczeń piwnicznych, można zauważyć kolejne ornamenty, tym razem utworzone z odstających od lica ścian cegieł. Są wśród nich symbole roślinne – kłos zboża, kwiat róży, symbole zwierzęce i dominujące wśród nich figury geometryczne – krzyże, kwadraty oraz symbole nawiązujące do narzędzi i przedmiotów – łopata, kielnia, skrzyżowane kilofy (lub chorałwie) oraz klucz. Podziwiać też możemy bardziej złożone rysunki jak np. przedstawiający symbolicznie fasadę frontową budynku Szkoły z wyraźnie zaznaczonym wejściem głównym i wieżami.

Ostatnim na naszej drodze spaceru, ale również interesującym elementem dekoracyjnym znajdujący się na ścianie elewacji bocznej przy warsztatach ślusarskich, jest meander, czyli ornament ciągły, utworzony z wystających cegieł ułożonych w jednej linii załamującej się wielokrotnie pod kątem prostym.





## Z biblioteczki policjanta służby kryminalnej

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podpisał w dniu 17 października 2013 r. ustawę o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z 27 września 2013 r. Jest ona efektem prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego podjętych w 2012 roku. Nowelizacja istotnie modyfikuje dotychczasowy model polskiego procesu karnego. Wpływa na działalność i pracę wszystkich podmiotów uczestniczących w procesie karnym, w tym również na pracę Policji. Z uwagi na obszerność zmian ustawa obowiązywać będzie w zasadniczej części od 1 lipca 2015 roku. Zmiany wprowadzone ustawą, ich istota i zakres, wywierają znaczny wpływ na prowadzenie postępowań przygotowawczych przez Policję oraz realizację czynności w toku postępowania karnego. W związku z powyższym jednym z podstawowych zadań realizowanych do pierwszej połowy 2015 roku jest przygotowanie tej służby do wdrożenia nowelizacji.

Mając na uwadze zakres czynności koniecznych do przedsięwzięcia przez Policję w ramach przygotowań Komendant Główny Policji podjął decyzję o utworzeniu zespołu skupiającego przedstawicieli Komendy Głównej Policji i Szkoły Policji w Pile odpowiedzialnych i zaangażowanych w proces monitorowania i wdrażania zmian. Na mocy decyzji nr 170 z dnia 30 kwietnia 2014 roku powołany został zespół *ds. monitorowania i wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej*. Działalność zespołu skupiona została wokół działań zmierzających w kierunku identyfikacji problemów mogących się pojawić w praktyce po stronie Policji w związku z wejściem w życie przepisów tej ustawy, proponowania i wdrażania niezbędnych rozwiązań w tym zakresie oraz przedsięwzięć szkoleniowych.

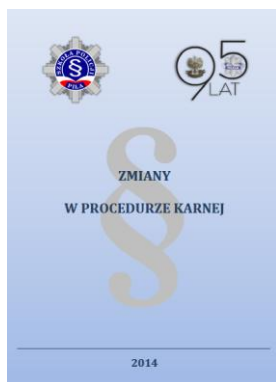
Jedną z inicjatyw z zakresu doskonalenia zawodowego było opracowanie materiałów pomocniczych dla członków grupy tzw. liderów na potrzeby organizowanych

w poszczególnych garnizonach i biurach warsztatów szkoleniowych. Publikacja jest spójna, w zakresie zawartości merytorycznej, z programem dwudniowych warsztatów, opracowanym do realizacji przedsięwzięć szkoleniowych.

Publikacja stanowi zbiór opracowań dotyczących: idei i ogólnych założeń nowelizacji, zmian w zakresie zasad procesowych, postępowania dowodowego, praw i obowiązków stron w postępowaniu przygotowawczym, form postępowania przygotowawczego, środków przymusu procesowego, mediacji oraz trybów konsensualnych, a także czynności związanych z zakończeniem postępowania przygotowawczego. Opracowana została z uwzględnieniem zmian w procedurze karnej, które weszły w życie z dniem 09.11.2013 r., 27.01.2014 r. oraz 02.06.2014, oczekujących na wejście w życie z dniem 1 lipca 2015 r., a także zmian zawartych w drukach sejmowych nr 2393 oraz nr 2540.

W ramach rozdziału poświęconego zakończeniu postępowania przygotowawczego, zakładając charakter praktyczny opracowania oraz brak wzorców i wskazówek praktycznych w zakresie budowania tez dowodowych, znalazła się propozycja ich brzmienia, na okoliczność wprowadzenia dowodów do postępowania sądowego. W treść opracowania wpleciono tezy dowodowe dotyczące: przeprowadzenia dowodu z przesłuchania świadka, przeprowadzenia dowodu z dokumentów, przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego, przeprowadzenia dowodu z odtworzenia zarejestrowanego nagrania audio-video, okazania świadkowi dowodu rzeczowego, dowodu z oględzin, a także przesłuchania małoletniego. Jest to zdecydowanie propozycja nowatorska pozostająca w związku z formułowaniem aktu oskarżenia.

Opracowanie zostało wzbogacone we wzory aktu oskarżenia oraz regulacje praw-



ne istotne, w szczególności, z punktu widzenia uprawnień i obowiązków stron.

Przebieg postępowania przygotowawczego został zilustrowany diagramami, odrębnie w zakresie prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie śledztwa oraz w zakresie prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia. Zabieg taki ma na celu przybliżenie przebiegu postępowania, z uwzględnieniem wariantów jego zakończenia na różnych etapach.

Biorąc pod uwagę brak możliwości określenia stanu prawnego w dniu 1 lipca 2015 r., z uwagi na procedowane zmiany, opracowanie będzie wymagało aktualizacji. Zostało ono pozytywnie zrecenzowane przez Prokuratora Apelacyjnego w War-

szawie oraz pracownika naukowego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W kolejnych numerach *Kwartalnika Prawno-Kryminalistycznego* publikowane będą poszczególne rozdziały podręcznika. Jego postać elektroniczna została zamieszczona na stronie internetowej Szkoły Policji w Pile, w zakładce *Nowelizacja procedury karnej*.

W dniu 18 listopada 2014 r. Komendant Główny Policji gen. insp. dr Marek Działoszyński zatwierdził i wprowadził opracowanie do użytku jako materiał pomocniczy do doskonalenia zawodowego.

*Marzena Brzozowska*

\* \* \*

„**Zbieg odpowiedzialności dyscyplinarnej z innego rodzaju odpowiedzialnością o charakterze represyjnym w służbach mundurowych**”, pod red. Bartłomieja Wróblewskiego, Piotra Józwiaka i Krzysztofa Opalińskiego, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Piła 2014 r.

To kolejna publikacja wydana w ramach Biblioteczki Kwartalnika Prawno – Kryminalistycznego prezentująca materiały z IV Seminarium dot. odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych, które odbyło się w listopadzie 2013 r. w szkole Policji w Pile.

Poszczególne artykuły zawierają pogłębione rozważania prelegentów, wygłaszających referaty w trakcie Seminarium. Tematyka artykułów dotyczy w szczególności zbiegu odpowiedzialności dyscyplinarnej z przede wszystkim odpowiedzialno-

ścią za przestępstwo lub wykroczenie, nie tylko policjanta, ale i przedstawicieli innych służb mundurowych m. in. żołnierzy, funkcjonariuszy Służby Więziennej, strażaków Państwowej Straży Pożarnej. Autorami poszczególnych artykułów są m. in. prof. zw. dr hab. dr h.c. Andrzej J. Szwarc – z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, SSN Wiesław Koziulewicz, prof. dr hab. Katarzyna Dudka – z Uniwersytetu im. Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie.



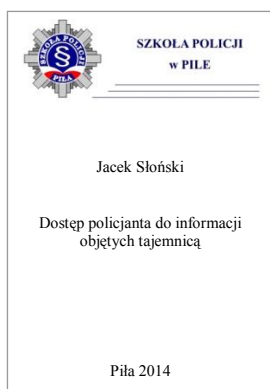
ZBIEG ODPOWIEDZIALNOŚCI  
DYSCYPLINARNEJ Z INNEGO RODZAJU  
ODPOWIEDZIALNOŚCI O CHARAKTERZE  
REPRESYJNYM W SŁUŻBACH MUNDUROWYCH

Materiały pod redakcją  
Bartłomieja Wróblewskiego, Piotra Józwiaka i Krzysztofa Opalińskiego



*Krzysztof Opaliński*

\* \* \*



Materiały dydaktyczne pt. „**Dostęp policjanta do informacji objętych tajemnicą**” autorstwa Jacka Słońskiego, przedstawia możliwości korzystania przez Policję z informacji objętych niektórymi tajemni-

cami zawodowymi. Autor przedstawił m.in. pojęcia, zakres podmiotowy i przedmiotowy informacji objętych tajemnicą ubezpieczeniową, bankową i skarbową oraz tryb postępowania policjanta związany z uzyskaniem i wykorzystaniem powyższych informacji. Opracowanie skierowane jest do słuchaczy kursów specjalistycznych.

*Wiesław Malowany*

## Stowarzyszenie Historyczno-Fortyfikacyjne „Przedmoście Piła”

Stowarzyszenie tworzą ludzie różnych zainteresowań. Pasjonują się motocyklami, modelarstwem, fotografią i podróżami. Zostało oficjalnie zarejestrowane 2 lutego 2008 roku, jednak działalność rozpoczęto dwa lata wcześniej, podczas spotkania grupy przyjaciół zainteresowanych historią Piły i II wojny światowej. Historia miasta oraz wydarzenia najbardziej krwawego konfliktu w dziejach świata, są wspólnym mianownikiem i pasją, która połączyła te osoby.

Dlaczego historia Piły? Po pierwsze dlatego, że tutaj się urodziliśmy, tutaj uczymy się i pracujemy, tutaj założyliśmy rodziny. Po drugie dlatego, że dzieje Piły są pasjonujące i tajemnicze. Kiedy Piła została założona, a kiedy uzyskała prawa miejskie? Dlaczego polskie królewskie miasto, w którym urodził się Stanisław Staszic i stacjonowała chorągiew husarii, stało się stolicą niemieckiej prowincji? Jak żyło się ludziom w Pile, a jak w Schneidemuhl? Kiedy i dlaczego nasze miasto rozwijało się najlepiej, a jakie wydarzenia hamowały postęp? To tylko kilka podstawowych pytań, na które wciąż poszukujemy odpowiedzi. A takich zagadnień jest dużo, dużo więcej. Dlatego z ogromną pasją gromadzimy pamiątki związane z historią Piły. Zbieramy książki, dokumenty, fotografie, pocztówki, wspomnienia świadków, ale także przedmioty życia codzien-



ego, jak choćby butelki po piwie uwarzonym i wyprodukowanym w Pile.

Od samego początku również, zgłębiaamy i śledzimy szlak bojowy 1 Armii Wojska Polskiego, która walki rozpoczęła pod Lenino, a zakończyła bitwą o zdobycie Berlina. Fascynują nas bowiem losy ludzi

zesłanych na Syberię, którzy prosto z łagrów poszli bić się o przyszłość Ojczyzny i swoich bliskich. Z czasem nasze zainteresowania rozszerzyliśmy o losy oddziałów partyzanckich polskiego podziemia niepodległościowego –

szczególnie Armii Krajowej - a także działania wojenne Armii Czerwonej, która czy nam się podoba czy nie, walnie przyczyniła się do pokonania hitlerowskich wojsk.

Pasja poznawania wybranych wątków historii II wojny światowej – tak jak w przypadku Piły – doprowadziła do kolekcjonerskich hobby. Zbieramy tematyczne książki, dokumenty, mapy i fotografie, a także mundury i części umundurowania z epoki. Pozyskaliśmy między innymi sprzęt po byłym Muzeum Wyzwolenia Miasta Piły, w tym: armatę przeciwpancerną 45 mm, armatę pplot oraz moździerz 120 mm. Nasze zbiory wykorzystujemy podczas rekonstrukcji bitew i innych wydarzeń historycznych, które organizujemy samodzielnie lub przy udziale innych stowarzyszeń historycznych i grup rekonstrukcyjnych.



Od listopada 2008 roku natomiast, opiekujemy się schronem przeciwlotniczym, który znajduje się na placu Zwycięstwa. Obiekt został wybudowany w 1942 roku i do zdobycia miasta przez Armię Czerwoną, służył podczas nalotów ludności cywilnej i żołnierzom niemieckim. Nieużywana przez lata budowla została rozkradziona z wyposażenia, a w momencie przejęcia przez Stowarzyszenie, była również zalana wodą. Po osuszeniu organizowaliśmy w nim pokazy, wystawy rocznicowe i pikniki militarne. Imprezy z udziałem ciężkiego sprzętu bojowego, z grochówką, jako tradycyjnym poczęstunkiem wojskowym, cieszyły się zawsze dużym zainteresowaniem, szczególnie dzieci i młodzieży. Niestety brak prądu oraz duża wilgoć spowodowały, że do czasu zrewitalizowania schronu, musieliśmy wstrzymać organizowanie imprez.

Od kilku lat współpracujemy z Regionalnym Centrum Kultury, z którym organizujemy Noc Muzeów. Wspólnie przygotowaliśmy takie inscenizacje jak: „Kierunek Berlin”, „Przeprawa”, „Akcja pod Arsenalem”, czy „Walka o Most”. To ostatecznie wydarzenie zainspirowane było wątkiem Powstania Wielkopolskiego, podczas którego powstańcy zdobyli pod Białośliwiem most na Noteci. Takie inscenizacje, czy też rekonstrukcje, wymagają dużego poświęcenia i dobrej organizacji. Przygotowania rozpoczynamy z półrocznym wyprzedzeniem. Trzeba udoku-

mentować temat pokazu, zgromadzić broń, umundurowanie i sprzęt oraz - w zależności od epoki historycznej, czy konkretnego wydarzenia - zaprosić do udziału specjalizujące się w nich grupy rekonstrukcyjne. Wspólnie pracujemy nad wybraniem miejsca inscenizacji, wspólnie tworzymy scenariusz oraz wspólnie budujemy wymaganą scenografię. W naszych pokazach staramy się przede wszystkim zachować realizm, pokazać ciekawe pojazdy i uzbrojenie oraz zapewnić widzowi pokaz pirotechniczny na dobrym poziomie. Wysoki poziom inscenizacji zapewniają firmy oraz osoby prywatne, które profesjonalnie zajmują się przygotowaniem pirotechniki, czy też wypożyczaniem broni, mundurów i innych militariów.

Dobrze układa się też nam współpraca z Muzeum Okręgowym w Pile, które wspieramy podczas organizowanych przez placówkę imprez. W zamian możemy liczyć na pomoc w postaci konsultacji histo-



rycznych, czy też wypożyczenia eksponatów, które później wykorzystujemy podczas rekonstrukcji i pokazów.

W 2012 roku, Stowarzyszenie nawiązało współpracę z Telewizją Asta. Zaczęło się od przygotowania pojedynczych filmów dokumentalnych, a przerodziło w stałą współpracę przy realizowaniu cyklu „Tajemnice Piły”.

W 2013 roku nawiązaliśmy współpracę z twórcami „Kryminalnej Piły”. W ramach tegorocznej edycji festiwalu,

jako aktorzy, byliśmy współorganizatorami gry ulicznej. W tym samym roku na zaproszenie Szkoły Policji współorganizowaliśmy inscenizację w czasie policyjnego festynu.

Od czterech lat naszymi zbiorami i pokazami wspieramy prowadzoną przez Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy zbiórkę pieniędzy.

Damian Tadych

\* \* \*

## Piłskie Muzeum Wojskowe (w organizacji)

Organizatorem Piłskiego Muzeum Wojskowego (w organizacji) jest Stowarzyszenie Przedmoście Piła działające od dnia 17 kwietnia 2008 r. Celem Muzeum jest badanie historii wojskowości, fortyfikacji, techniki wojskowej oraz militarnej historii Piły w XX wieku. Muzeum poprzez swoją działalność pielęgnuje historię i tradycje jednostek wojskowych stacjonujących w mieście po 1945 roku. Ze szczególnym uwzględnieniem Wyższej Oficerskiej Szkoły Samochodowej, 2 „Brandenburskiej” Dywizji Lotnictwa Myśliwsko - Bombowego, 6 Pułku Lotnictwa Myśliwsko-Bombowego i 51 Pułku Lotnictwa Myśliwsko-Szturmowego. Piłskie Muzeum Wojskowe stawia sobie również za zadanie promowanie obronności jak i postaw patriotycznych na rzecz lokalnej społeczności.

Zbiory muzeum obejmują technikę wojskową z okresu II wojny światowej jak i sprzęt wojskowy eksploatowany w Wojsku Polskim od 1945 roku do dnia dzisiejszego. Najcenniejszym eksponatem jest samolot myśliwsko-bombowy o zmiennej geometrii skrzydeł Su-22M4 nr takt. 3620 nazywany potocznie „tygryskiem”. Maszyna ta służyła w 6 plmb w



Pile w latach 1985-1997. „Tygrysek” po rozformowaniu jednostki w Pile trafił do pułku w Świdwinie, a później w Powidzu, gdzie zakończył swoją służbę w dniu 11 października

2003 r. wykonując swój ostatni lot. W 2009 roku dzięki staraniom członków Piłskiego Muzeum Wojskowego samolot zostaje

srowadzony do Piły. Po długiej i żmudnej pracy polegającej na złożeniu całego płatowca „Tygrysek” został zaprezentowany po raz pierwszy szerokiej publiczności w dniu 15 sierpnia 2010 roku. Warto nadmienić, że „Tygrysek” jest najbardziej zadbanym i kompletnym muzealnym samolotem Su-22 w Polsce.

Wśród pozostałych eksponatów znajduje się sprzęt wojskowy mający duży związek z Wyższą Oficerską Szkołą Samochodową w Pile. Są to m.in. czołgi

T-34-85, T-55, Wóz Zabezpieczenia Technicznego WZT-1, transportery SKOT i BRDM-2 różnych wersji, BTR-60 i transporter gaśnicowy MTLB. Muzeum posiada także pojazdy ciężarowe różnych wersji na podwoziach samochodów Star 660, Star 200, Star 266, Lublin-51, Kraz 255 czy Zis



151. W zbiorach placówki znajduje się także sprzęt artyleryjski m.in. wyrzutnia BM-13 nazywana potocznie „katiuszą” na podwoziu pojazdu ZiS 151, armaty przeciwpancerne ZiS-2, ZiS-3 czy haubica M-30 kal. 122 mm. Członkowie muzeum uczestniczą w seminariach o zasięgu ogólnokrajowym jak i w imprezach historycznych organizowanych w Pile i okolicach. Piłskie Muzeum Wojskowe uczestniczy w kolejnych edycjach Seminarium Muzealnictwa Wojskowego, a w 2013 roku PMW było gospodarzem jego III edycji, które odbyło się w Pile w dniach 23-25 maja 2013 r. uzyskując za to przedsięwzięcie bardzo wysokie oceny od zaproszonych gości.

Muzeum na równi z gromadzeniem eksponatów wykonuje pracę badawczą.



Przykładem jest odkopanie kręgu kompensacyjnego na lotnisku w Pile w kwietniu 2013 roku czy opracowanie historii 6 plmb.

Ponadto członkowie prowadzą dla zainteresowanych wykłady o historii wojskowej Piły również na uczelniach wyższych m.in.



na Uniwersytecie im. Adma Mickiewicza. Muzeum oprócz licznej rzeszy mieszkańców Piły i okolic wizytowane było przez parlamentarzystów, samorządowców, weteranów jednostek wojskowych jak również gości zagranicznych m.in. Wielkiej Brytanii i Niemiec. W kwietniu 2010 roku Piłskie Muzeum Wojskowe odwiedził niekwestionowany autorytet w zakresie historii wojennej, Bogusław Wołoszański.

Działając głównie w oparciu o pracę członków stowarzyszenia oraz wsparcie sponsorów przez 6 lat swojego istnienia wpisało się na stałe w „krajobraz” Piły oraz pilskiego lotniska – jego tymczasowej siedziby.



## WRZESIEŃ

### **Przestępstwa seksualne – perspektywa prawna, psychologiczna i psychiatryczna**

Współzycie seksualne między najbliższymi, pedofilia, ekshibicjonizm, zgwałcenia – również dotyczącego brutalnych zbiorowych form, molestowanie seksualne, zmuszanie do prostytucji, handel ludźmi w celach seksualnych, zabójstwa na tle seksualnym – to tylko część tematów, poruszonych podczas interdyscyplinarnej konferencji naukowej „Przestępstwa seksualne”, która odbyła się 8 i 9 września w Poznaniu, a w której udział wziął podinsp. Krzysztof Sawicki z Zakładu Służby Kryminalnej.

Organizatorem przedmiotowej konferencji była Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej Wydział Zamiejscowy w Poznaniu wspólnie z Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Policji oraz Naukową i Akademicką Siecią Komputerową w Warszawie.

Konferencja przeprowadzona została przez przedstawicieli różnych dziedzin nauki oraz praktyków prowadzących postępowania przygotowawcze w zakresie przestępczości seksualnej. Wymiana doświadczeń i poglądów ekspertów realizujących różne dziedziny prawa (kryminalistyka, kryminologia, postępowanie karne, prawo karne) oraz psychologię, psychiatrię i seksuologię, przyczyniła się do sprawniejszego rozwiązywania pojawiających się w tym obszarze problemów. Poza sesjami plenarnymi, przeprowadzono warsztaty poświęcone różnym zagadnieniom szczegółowym, m.in. sprawy przestępstwa pedofilii oraz możliwości wykorzystania portretu kryminalistycznego nieznanego sprawcy w działaniach wykrywczych, ocenie psychologicznej wypowiedzi świadków – pokrzywdzonych w sprawach nadużyć seksualnych,

a także problematyce oceny treści seksualnych przedstawiających wykorzystanie małoletniego.

### **Handel ludźmi - I edycja kursu specjalistycznego**

Komendant Główny Policji w dniu 27 sierpnia 2014 r. zatwierdził, decyzją nr 307, program kursu specjalistycznego z zakresu zapobiegania przestępstwom handlu ludźmi, jednocześnie powierzając jego realizację Szkole Policji w Pile.

Każdego roku w samej tylko Europie ofiarami handlu ludźmi zostaje tysiące osób. Rozmiar zjawiska dowodzi, że wiek XXI nie jest wolny od niewolnictwa i pracy przymusowej. Walka z handlem ludźmi jest jednym z najistotniejszych wyzwań, jakie stoją dzisiaj przed organami ścigania. Dlatego tak ważne jest, by starać się za wszelką cenę i wszelkimi dostępnymi środkami wpływać na zminimalizowanie skali tego zjawiska. Pomocna w tym może okazać się również wiedza i doświadczenie, jakie nabyli uczestnicy zakończonej niedawno I edycji 5-dniowego kursu specjalistycznego. Jego adresatami byli funkcjonariusze służby kryminalnej Policji wykonujący zadania służbowe związane z zapobieganiem i zwalczaniem przestępstwa handlu ludźmi.

Prelegentami, którzy podzielili się wiedzą z uczestnikami kursu byli wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej: podinsp. Krzysztof Sawicki, podinsp. Jarosław Zientkowski oraz kom. Ewa Polewska - Strug z Wydziału Organizacji Szkolenia i Dowodzenia. Zagadnienia, które przedstawiły te osoby dotyczyły m.in.: przepisów międzynarodowych z zakresu handlu ludźmi, metod działania sprawców oraz sposobów nawiązywania pierwszego kontaktu z ich ofiarami.

### Rejestracja kryminalna

Wybrany zagadnieniem związanym z rejestracją kryminalną było poświęcone spotkanie z cyklu KNOW HOW. Przeprowadził je dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego kom. Leszek Szplit z Zakładu Służby Prewencyjnej.



W trakcie spotkania zostały omówione zasady prawidłowego daktyloskopowania osób przy wykorzystaniu różnych jego sposobów (tradycyjnie oraz z użyciem skanera) w połączeniu z pokazem daktyloskopowania. Słuchacze mieli również możliwość wykonania samodzielnego daktyloskopowania, będąc przy tym na bieżąco instruowani pod względem dokładności czytelności i poprawności wykonanych odbitek. W dalszej części spotkania omówiono możliwości wykorzystania danych zgromadzonych w CRD oraz zaprezentowano sposób użycia urządzenia MorphoTouch w celu ustalenia potwierdzenia lub weryfikacji tożsamości. Na stanowisku do wykonywania zdjęć sygnalitycznych przedstawiono również zasady rejestracji fotograficznej osób w połączeniu z pokazem fotografowania.

Spotkaniu towarzyszyła dyskusja dotycząca posiadania praktycznych umiejętności koniecznych do właściwego wykonania czynności związanych z fotografowaniem i daktyloskopowaniem.

### Interpol

Informowaliśmy wczoraj o trwającym w pilskiej Szkole Policji szkoleniu międzynarodowym, skierowanym do polskich

i zagranicznych policjantów oraz pracowników zajmujących się operacyjną współpracą międzynarodową realizowaną kanałem Interpolu. Dziś wspomniane szkolenie dobiegło końca, a jego uczestnicy opuszczają Piłę bogatsi o wiedzę i nowe umiejętności, które w jeszcze lepszym stopniu pomogą im w realizacji zadań służbowych. Zapytaliśmy kilkoro uczestników i wykładowcę szkolenia o spostrzeżenia z pobytu w naszym kraju i w pilskiej Szkole.



**Beverly Farrugia** z Krajowego Biura Interpolu na Malcie. Jest oficerem policji i w codziennej pracy zajmuje się współpracą międzynarodową i poszukiwaniami międzynarodowymi realizowanymi kanałem Interpolu. Dla policji maltańskiej Interpol jest jedynym kanałem, którym mogą prowadzić wymianę operacyjną informacji policyjnych z innymi krajami członkowskimi Interpolu. Jest po raz pierwszy w Polsce i wszystko jest tu dla niej nowe i ciekawe. „Z wielką przyjemnością obserwuję polską gościnność i otwartość. Chciałabym, aby wszędzie, gdzie pojadę w Europie spotykała mnie taka reakcja, gdy proszę o coś w sklepie czy pytam o drogę na ulicy.” Ma też po raz pierwszy okazję być w zagranicznej szkole policyjnej i zaskoczona jest stopniem zorganizowania, jaki ma okazję zobaczyć w Szkole w Pile, a który ocenia bardzo dobrze. W odniesieniu do szkolenia Interpolu, którego jest uczestnikiem chciałaby podkreślić, iż sama na co dzień pracując i używając systemu elektronicznego

wymiany informacji Interpolu I-24/7, podczas szkolenia codziennie uczy się tu czegoś nowego, znajduje nowe możliwości i sposoby, które może zastosować w swojej pracy. „Cieszę się, że całe to szkolenie jest od samego początku bardzo praktyczne - siedzimy przed monitorami i zmagamy się z żywymi przykładami spraw. Wprowadzamy poszukiwania międzynarodowe do baz Interpolu, modyfikujemy je i usuwamy, gdy wymagają tego zadania praktyczne, jakie otrzymujemy - to naprawdę działa”.

**Harry Forsell** z Krajowego Biura Interpolu w Szwecji. Jest policjantem służby kryminalnej od 23 lat, a od 5 ma okazję pracować w komórce zajmującej się współpracą międzynarodową na stanowisku oficera dyżurnego. Cechą charakterystyczną jest, iż w Szwecji, podobnie jak to ma miejsce w Polsce, współpraca realizowana kanałem Interpolu, Sirene i Europolu jest umiejscowiona w jednym biurze. Przyjechał do Polski po raz pierwszy i od razu przeżył miłe doznanie, gdy wchodząc do piłskiej Szkoły młody oficer dyżurny na kompanii przywitał go nienaganną angielszczyzną i zaoferował pomoc. „W Szwecji szkoły policyjne są mniejsze i nie ma tam tak rozwiniętej kultury sztabowej.” Szczególnie podoba mu się zwyczaj przemieszczania się policjantów, np. między budynkami w zwartej kolumnie oraz oddawanie honorów starszemu stopniem. „Sam kurs zorganizowany jest bardzo profesjonalnie. Elektroniczna platforma szkoleniowa, która jest odwzorowaniem rzeczywistego środowiska, w którym pracuję, jest świetnym rozwiązaniem i pozwala na przetestowanie skomplikowanych operacji związanych np. z tworzeniem widocznych na całym świecie informacji dotyczących zatrzymania groźnego przestępcy.” Bardzo podoba mu się to praktyczne podejście do szkolenia. Po tych różnorodnych doświadczeniach jedno jest dla niego pewne: „Macie tu świetną organizację, zarówno samego szkolenia, jak i zasad, jakie panują w szkole, w której mieszkamy. Chciałbym bardzo szybko wrócić tu do Polski i zobaczyć więcej miejsc, poznać bar-

dziej polską kulturę i podelektować się dłużej tradycyjnym polskim jedzeniem, które jest po prostu pyszne”.

**Francesco Sessa** z Krajowego Biura Interpolu we Włoszech. Jest majorem korpusu Carabinieri. W służbie od 1996 roku na różnych stanowiskach. Od 2012 roku jest kierownikiem Sekcji w Biurze Krajowym Interpolu w Rzymie, zajmującej się międzynarodowymi poszukiwaniami osób ukrywających się przed wymiarem sprawiedliwości. Podobnie jak dwóch poprzednich rozmówców, jest w Polsce po raz pierwszy. Jego wrażenie dotyczące Polaków i naszej mentalności było bardzo ciekawe: „Jesteście bardzo do nas podobni. Macie ciepłą i otwartą naturę, jesteście gościnni oraz bardzo zależy wam na tym, byśmy my, wasi goście, czuli się zadowoleni. Dziękuję. Chciałbym, by w innych częściach Europy ludzie byli też tak przyjaźnie i ciepło nastawieni do obcokrajowców.” Dla niego podczas kursu najważniejszą rzeczą jest to, że może tu bezpośrednio pracować ze swoimi odpowiednikami z innych europejskich biur Interpolu. „Teraz wiem, że gdy będę miał problematyczną sprawę kryminalną w Szwecji, Belgii czy Polsce, mogę przed wysłaniem pilnego pisma, faksu, maila zadzwonić do swoich kolegów i jestem pewien, że mi pomogą. To czasem decyduje o sukcesie najważniejszych przedsięwzięć, zwłaszcza jeżeli jest zagrożone życie i zdrowie ludzkie, a mamy bardzo mało czasu na reakcję.”

**Philippe Puginier** - kapitan policji francuskiej, w służbie kryminalnej od 1995 roku. Pracował podczas swojej bogatej kariery w policji sądowej, był ekspertem kryminalistyki, a także dowódcą jednostki antynarkotykowej. Od 2010 roku pracuje w Sekretariacie Generalnym Interpolu. Jest wykładowcą podczas naszego szkolenia i stara się w najlepszy możliwy sposób nauczyć naszych uczestników identyfikowania i rozwiązywania problemów, które mogą wystąpić podczas prowadzenia poszukiwań międzynarodowych za pomocą platformy

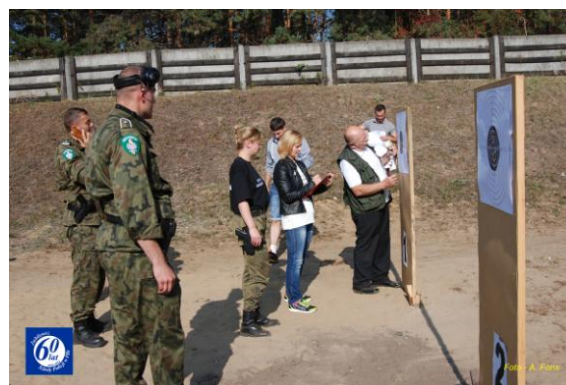
I-link. „Prowadziłem wiele takich szkoleń w różnych krajach, zarówno europejskich, jak i poza naszym kontynentem, i chciałbym podkreślić, że jest to jedno z najlepiej organizacyjnie przygotowanych szkoleń, jakie prowadzę. Zarówno samo wyposażenie sal w sprzęt elektroniczny, konieczny do praktycznych ćwiczeń, jak i nastawienie personelu Szkoły w Pile oraz współorganizatorów z Sekcji ds. Interpolu Biura Międzynarodowej Współpracy Policji KGP powodują, że moja praca jest o wiele prostsza. Nie muszę zajmować się niczym innym, jak tylko przygotowaniem konkretnych kazusów na ćwiczenia i wykłady. Reszta w jakiś magiczny sposób się materializuje, gdy tylko zgłoszę jakąś potrzebę. Jestem pod wielkim wrażeniem, jak polska Policja potrafiła to specyficzne szkolenie przygotować. Skoro już jesteśmy przy dobrych rzeczach, to chciałbym podkreślić fakt, iż udało się wam zgromadzić prawie 20 uczestników z różnych krajów europejskich, którzy prezentują bardzo wysoki poziom merytoryczny. Szkolenie tak dobranej grupy, mimo różnic związanych z często odmiennymi praktykami w ich krajach, to prawdziwe wyzwanie ale i przyjemność.”

### Sukces strzelców

Przy pięknej, słonecznej pogodzie, w sobotę 20 września na strzelnicy odkrytej Szkoły Policji w Pile odbyły się Ogólnopolskie Zawody Strzeleckie Służb Mundurowych. Impreza, odbywająca się pod patronatem honorowym Komendanta Głównego Policji gen. insp. dr. Marka Działożyńskiego, została zorganizowana w ramach obchodów 60-lecia Szkoły Policji w Pile i 95-lecia powstania Policji Państwowej. Organizatorem zawodów był Zakład Interwencji Policyjnych i Zarząd Szkolny NSZZ Policjantów przy Szkole Policji w Pile.

Do rywalizacji stanęło jedenaście 3-osobowych drużyn reprezentujących jednostki Policji, Straży Granicznej i Stowarzyszenie Emerytów Policyjnych. Zawodnicy rywalizowali w dwóch konkurencjach strzeleckich. Strzelanie nr 1 polegało na oddaniu 10 strzałów w ciągu 3 min do tar-

czy TS-2 z odległości 20m i 10 strzałów do tarczy TS-10 z odległości 30m. W strzelaniu nr 2 zawodnicy strzelali do czterech tarcz: TS-25, TS-10, TS-21 i TS-23 z odległości odpowiednio 20m, 15m, 10m, 7m w postawie kłęczącej, stojącej, leżącej i stojącej z jednej ręki. Do każdej z tarcz zawodnicy musieli oddać po trzy strzały w łącznym czasie 65 sekund, a strzelanie odbywało się z 30-metrowym dobiegiem i z wykorzystaniem osłon.



Najlepszą drużyną okazał się zespół z Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach, który zwyciężył z wynikiem 637 pkt i zdobył puchar ufundowany przez Komendanta Głównego Policji. Miejsce drugie wywalczył zespół Szkoły Policji w Pile z wynikiem 623 pkt, który został nagrodzony pucharem ufundowanym przez Komendanta Szkoły Policji w Pile insp. Jerzego Powieckiego. Trzecie miejsce, z wynikiem 613 pkt, i puchar ufundowany przez kierownika Zakładu Interwencji Policyjnych mł. insp. Sylwestra Urbaniaka zdobył zespół Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu.

Najlepszym zawodnikiem turnieju okazał się kom. Adam Zieleniewski reprezentujący Szkołę Policji w Pile (228 pkt). Zwycięzca zdobył puchar ufundowany przez Komendanta Głównego Policji. Drugie miejsce wywalczył podkom. Adam Krakowczyk z Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach (219 pkt), otrzymał puchar ufundowany przez Komendanta Szkoły Policji w Pile. Trzecie miejsce i puchar ufundowany przez kierownika Zakładu Interwencji Policyjnych zdobył podinsp. Piotr Salomo-

nik ze Szkoły Policji w Słupsku (214 pkt). Puchar dla najlepszej zawodniczki ufundowany przez przewodniczącego Zarządu Szkolnego NSZZ Policjantów podinsp. Rafała Sochę wywalczyła mł. asp. Magdalena Maszer z zespołu GOODSHOT Warszawa (208 pkt, 10. miejsce w klasyfikacji ogólnej).

Oprócz pucharów, najlepsze zespoły i najlepsi zawodnicy zostali nagrodzeni okolicznościowymi upominkami, które wręczył zastępca komendanta Szkoły Policji w Pile insp. Piotr Gaca.

### **Szkoła na pikniku militarnym**

Wykładowcy Zakład Służby Kryminalnej Szkoły – podinsp. Artur Andrzejewski i sierż. sztab. Romuald Cieciera uczestniczyli w pikniku militarnym zorganizowanym przez Piłskie Muzeum Wojskowe na miejscowym lotnisku. Funkcjonariusze na specjalnie przygotowanym stoisku ekspozycyjnym razem ze słuchaczami kursu specjalistycznego prezentowali jednostki szkoleniowe broni (Walther, KBK MS, Glock), będące na wyposażeniu Szkoły. Policjanci pokazywali, w jaki sposób złożyć i rozłożyć broń, co jak się okazało, wcale nie jest prostą sprawą i wymaga wielu ćwiczeń. Szkolne stoisko cieszyło się dużym zainteresowaniem zarówno młodych, jak i starszych pilan, na których czekały również inne atrakcje: możliwość obejrzenia piłskiego „Tygrysa”, czyli samolotu myśliwsko – bombowego SU-22M4, sprzętu bojowego i pancernego, czołgów czy też samochodu z radiostacją, w którym można było wystukać wiadomość za pomocą alfabetu Morse’a.



Warto dodać, że była to kolejna udana inicjatywa, po wieczorne integracyjnym przygotowanym w ramach VI Ogólnopolskiego Turnieju Klas Policyjnych, przygotowana we współpracy z Piłskim Muzeum Wojskowym.

## **PAŹDZIERNIK**

### **O lepszą jakość oględzin**

Wybrani funkcjonariusze Sekcji Dochodzeniowo - Śledczej i do walki z Przestępczością Gospodarczą Komendy Powiatowej Policji w Pile uczestniczyli w warsztatach szkoleniowych poświęconych doskonaleniu czynności procesowo - technicznych podczas oględzin miejsca zdarzenia. Pod opieką wykładowców Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile, podinsp. Leszka Koźmińskiego i asp. sztab. Pawła Leśniewskiego, wysłuchali wykładu dotyczącego najczęściej popełnianych błędów podczas oględzin i ich dokumentowania. Następnie na miejscach symulowanych zdarzeń, ćwiczyli praktyczną umiejętność wymiarowania śladów kryminalistycznych wraz z odpowiednim ich opisem w protokole oględzin.

Analiza efektów wspomnianego ćwiczenia oraz podjęta wokół tematu dyskusja, wykazała potrzebę ciągłego doskonalenia tak ważnej dla kryminalistycznego badania miejsca zdarzenia czynności.

### **Projekt szkoleniowy dla Mołdawii**

W dniach 22 września do 2 października br. w Szkole Policji w Pile przebywała 10-osobowa grupa funkcjonariuszy organów ścigania Republiki Mołdawii, uczestnicząca w szkoleniu: „Zaawansowane metody zarządzania informacjami, stosowane w ramach europejskich standardów wywiadu kryminalnego, struktura wywiadu kryminalnego w polskiej Policji”. Organizatorami szkolenia było Biuro Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji oraz Szkoła Policji w Pile.

Dziesięciodniowe szkolenie to część kompleksowego projektu polskiej Policji „Nowoczesne metody kryminalistyczne oraz

wybrane aspekty i techniki szkolenia w Policji jako narzędzia wykorzystywane w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości” finansowanego w ramach Oficjalnej Współpracy Rozwojowej. Obecny komponent jest kontynuacją przedsięwzięć prowadzonych przez Biuro Służby Kryminalnej KGP, a wcześniej przez Biuro Wywiadu Kryminalnego w latach 2012 oraz 2013, prowadzonych pod wspólną nazwą „Analiza kryminalna”.



Przedstawiciele organów ścigania Republiki Mołdawii zostali zapoznani z podstawowymi zasadami, metodami i technikami stosowanymi w ramach analizy kryminalnej, będącej jedną z nowoczesnych metod wywiadu kryminalnego. Szkolenie miało także na celu rozszerzenie wiedzy naszych partnerów o zagadnienia z zakresu przetwarzania informacji. Wykłady objęły kwestie dotyczące baz danych, elementów analizy strategicznej oraz współpracy z osobowymi źródłami informacji. Nasi goście uzyskali ponadto informacje na temat podstawowych elementów systemu edukacji polskiej Policji, ze szczególnym uwzględnieniem szkolenia służby kryminalnej. Pobyt w pilskiej Szkole był także okazją do bezpośredniego zapoznania się z warunkami, w jakich kształcą się polscy policjanci.

Szkolenie prowadzone było w formie wykładów, warsztatów i ćwiczeń. Zajęcia prowadzili wykładowcy Szkoły oraz eksperci z Biura Służby Kryminalnej KGP. Przedsięwzięcie stało się również okazją do dyskusji oraz wymiany opinii i doświadczeń. Mołdawscy goście odwiedzili Komendę Wojewódzką Policji oraz Komendę Miejską Policji w Poznaniu. Największe

wrażanie zrobił na nich system monitoringu oraz kierowania i koordynacji działaniami zabezpieczającymi w trakcie imprez masowych. Wizyta w pilskiej Szkole była również okazją do pokazania naszym gościom regionu, w którym przebywali.



Szkolenie zostało pozytywnie ocenione przez jego uczestników. Mołdawscy partnerzy wskazywali, że wiedza, którą w jego trakcie uzyskali, zostanie przez nich wykorzystana w trakcie budowy nowoczesnych i demokratycznych struktur ochrony porządku i zwalczania przestępczości w Mołdawii. Wyrażali duże zainteresowanie kontynuacją tego rodzaju współpracy z polską Policją, również w zakresie innych zagadnień. Dla Szkoły Policji w Pile oraz Biura Służby Kryminalnej KGP to kolejny wspólny, zakończony powodzeniem projekt.

#### **Narada służby kryminalnej i śledczej**

W dniach 7-8 października br. w Szkole Policji w Pile odbyła się narada zastępców komendantów wojewódzkich (Stołecznego) Policji ds. kryminalnych oraz naczelników Zarządów CBS KGP poświęcona podsumowaniu pracy pionu kryminalnego za okres 9 miesięcy 2014 r.



Naradzie przewodniczył Zastępca Komendanta Głównego Policji nadzorujący służby kryminalne nadinsp. Mirosław Schossler. Uczestniczyli w niej również Dyrektor Centralnego Biura Śledczego Policji nadinsp. Igor Parfieniuk, dyrektorzy biur KGP oraz zastępcy komendanta Szkoły Policji w Pile. Narada koncentrowała się wokół zagadnień związanych z oceną stanu realizacji zadań pionu kryminalnego, wyników uzyskanych przez pion narkotykowy i pion ekonomiczny, współpracy międzynarodowej polskiej Policji, oceny pracy laboratoriów kryminalistycznych, problematyki zabezpieczenia materiału dowodowego w sprawach włamań do bankomatów, rozpoznania i zwalczania przestępstw związanych z ideologią faszystowską, rasizmem i ksenofobią. Zastępcy komendantów wojewódzkich/Stołecznego Policji przekazali informacje na temat struktur do walki z cyberprzestępczością oraz efektów pracy zespołów do walki z handlem ludźmi w podległych garnizonach. Ponadto zaprezentowano stan realizacji doskonalenia zawodowego służby kryminalnej w Szkole Policji w Pile oraz wykonane zadania związane z przygotowaniem Policji do zmian w procedurze karnej. Wysoko oceniono aktualnie realizowane programy szkolenia służby kryminalnej, a także te, które są przedmiotem prac zespołów programowych. Nadinsp. Igor Parfieniuk podsumował zadania związane z funkcjonowaniem od dnia 9 października wyodrębnionej ze struktur Komendy Głównej Policji jednostki organizacyjnej Centralne Biuro Śledcze Policji.



W pierwszym dniu narady uczestniczyli ponadto: Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Grzegorz Karpiński, Komendant Główny Policji gen. insp. dr Marek Działoszyński, Zastępca Dyrektora Departamentu Porządku Publicznego Renata Czyżak oraz Rzecznik Prasowy Komendanta Głównego Policji insp. dr Mariusz Sokołowski.



Na zakończenie pierwszego dnia narady, goście zapoznali się ze specyfiką funkcjonowania pilskiej Szkoły Policji, która w tym roku obchodzi jubileusz 60-lecia powołania. Zastępcy komendanta Szkoły zaprezentowali obiekty szkoleniowe, wśród których znalazły się pomieszczenia oględzinowe i sale tematyczne: pierwszej pomocy przedmedycznej, informatyki, łączności, zwalczania narkomanii, a także obiekty sportowe.

### **Przestępczość w sektorze bankowym i oszustwa na Allegro**

Dobiega już końca piąta, ostatnia w tym roku, edycja kursu specjalistycznego w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej. Podobnie jak we wcześniejszych edycjach szkolenia gośćmi Szkoły Policji w Pile byli: Dariusz Polaczyk – Dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa Alior Bank S.A., pełniący jednocześnie funkcję Przewodniczącego Rady ds. Bezpieczeństwa Związku Banków Polskich oraz Jacek Petrykiewicz – Dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa Credit Agricole Bank Polska S.A. Goście przybliżyli słuchaczom otoczenie prawne banku, typy przestępstw banko-



wych, najczęstsze przestępstwa bankowe na podstawie badań, największe przestępstwa bankowe w historii, psychologię działania oszusta, współpracę banków z Policją, współpracę międzybankową w obszarze bezpieczeństwa, jak również działalność Związku Banków Polskich, systemy IT i organizację struktur bezpieczeństwa banków. Podczas spotkania poruszono także problematykę przestępstw wewnętrznych i zewnętrznych – wyłudzenia kredytów, kradzież środków z rachunków, fałszerstwo dokumentów, fraudy pracownicze, wyłudzenia z użyciem technik socjotechnicznych i zagrożenia związane z obrotem gotówkowym.

Wiedza przekazana słuchaczom jest tym bardziej cenna, że liczba ujawnionych przestępstw bankowych wzrasta z roku na rok, a przestępczość bankowa należy do jednej z najtrudniejszych do wykrycia i jest bardzo niebezpieczna nie tylko dla klientów banku, ale także dla samej instytucji finansowej, która traci zaufanie i dobrą reputację na rynku. Z reguły w ramach tej tematyki mamy do czynienia ze sprawami związanymi z wyłudzeniem kredytów, różnego rodzaju nadużyciami udzielonego zaufania czy przekroczeniem uprawnień przez pracowników banku, praniem brudnych pieniędzy albo przestępstwami czekowymi i wekslowymi. Jednak wbrew pozorom to nie przestępczość zewnętrzna, jak np. napady na bank czy ataki hakerów, jest najbardziej niebezpieczna, lecz przestępczość wewnętrzna, której sprawcami są pracownicy danej placówki.



Szkolę odwiedził również Jakub Peplowski – Kierownik ds. Współpracy z Organami

Ścigania Grupy Allegro Sp. z o.o., w prelekcji którego, oprócz słuchaczy kursu PG, uczestniczyli również słuchacze dwóch plutonów III edycji kursu specjalistycznego dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo - śledcze. Jakub Peplowski przedstawił politykę bezpieczeństwa Grupy Allegro, zasady współpracy z Policją, ponadto metody oszustw popełnianych na szkodę Allegro na konkretnych przykładach, jak również zagadnienie dotyczące kradzieży tożsamości, ze zwróceniem szczególnej uwagi na metody phishingowe, zasady działania usługi typu skycash i halcash. Ponadto tematem wykładu był system komunikowania się Policji drogą elektroniczną z Działem Bezpieczeństwa Grupy Allegro. Wykład spotkał się z dużym zainteresowaniem słuchaczy. Niemal każdy policjant ma bowiem z Allegro do czynienia bądź to służbowo, przyjmując zawiadomienia o oszustwach dokonywanych za pośrednictwem tego portalu aukcyjnego, bądź prywatnie, dokonując zakupów internetowych.

### Metody dokonywania oszustw

„Metody dokonywania oszustw” - taki tytuł nosiło kolejne spotkanie z szeroko pojętej kryminalistyki, zorganizowane z okazji jubileuszu 60-lecia powołania Szkoły Policji w Pile. Wykład połączony z prezentacją multimedialną oraz filmami tematycznymi poprowadzili wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły: podinsp. Wiesław Malowany i asp. Hanna Bigielmajer.



Prowadzący przedstawili definicje oszustwa z punktu widzenia prawa, a następnie opowiedzieli słuchaczom kursów specjalistycznych o motywach i sposobach dokonywania tego typu przestępstw. Jak wspomnieli wykładowcy, szczególnie narażone na to, by stać się ofiarą oszustwa są osoby starsze. To właśnie seniorzy, poprzez swoją łatwowierność i dobroduszość stanowią łatwy cel dla przestępców, którzy oszukują ich np. wykorzystując w tym celu popularną metodą „na wnuczka”. Przestępcy, dzwoniąc do swoich ofiar, podają się za osobę z rodziny (np. wnuczka, bratanka, siostrzeńca) i pod pozorem niepowtarzalnej okazji (zakup mieszkania, samochodu) lub nieszczęścia (wypadek, nagła operacja), zwracają się z prośbą o szybką pomoc finansową. W ten sposób oszuści wyłudniają znaczne sumy pieniędzy, bezdusznie okradając swoje ofiary, które wierzą, że pomagają swoim bliskim.

Wykładowcy wzbogacili swoje wypowiedzi przykładami spraw, które pozwoliły słuchaczom pogłębić zdobytą wiedzę z zakresu omawianej problematyki.

### **„Czerwone światło”**

Handel ludźmi jest trzecim najbardziej dochodowym po broni i narkotykach polem aktywności zorganizowanych grup przestępczych. Już sama wiedza na ten temat i świadomość zagrożeń może pomóc uniknąć przykrych zdarzeń. Informowanie i uświadamianie społeczeństwa jest jednym z celów „Krajowego Planu działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2013 – 2015”. 18 października w krajach Unii Europejskiej obchodzony jest Europejski Dzień Przeciw Handlowi Ludźmi. Zgodnie z treścią punktu 1.2 części 1 – przyjętego w dniu 20 maja 2013 r. przez Radę Ministrów – „Krajowego Planu działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2013 – 2015, organizacja ww. obchodów powierzona została szkołom Policji.

Spotkanie, które odbyło się 13 października w Klubie Słuchacza prowadzili wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły: podinsp. Krzysztof Sawicki oraz Pełno-

mocnik Komendanta Szkoły ds. Ochrony Praw Człowieka podinsp. Roman Rauhut. W prelekcji uczestniczyli słuchacze kursów specjalistycznych. Wykładowcy zaprezentowali przybyłym film „Czerwone światło”, który był kolejną projekcją z serii dokumentów prezentowanych na Festiwalu „Watch docs. Prawa człowieka w filmie”. Film przedstawia historie kilku dziewczynek, które trafiły do domów publicznych w Kambodży. Udało się je ocalić dzięki pomocy rodziny i determinacji dwóch niezwykłych kobiet: Somaly Mam i Mu Sochua, które poświęciły swoje życie ratowaniu wykorzystywanych dzieci. Pierwsza z nich jest znaną aktywistką, która w dzieciństwie doświadczyła traumy przymusowej prostytucji, druga reprezentuje w parlamencie największą opozycyjną partię Kambodży.

Pełen emocji film wzbudził żywą dyskusję wśród zgromadzonych. Po projekcji prowadzący spotkanie funkcjonariusze zaprezentowali prezentację multimedialną dotyczącą działania grup przestępczych zajmujących się handlem ludźmi i prostytucją, a także opowiedzieli o przypadkach tego typu spraw znanych im z długoletniej praktyki. Rozdali oni także przybyłym materiały Krajowego Centrum Interwencyjno - Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi.

### **Bezpieczna droga do przedszkola**

We wrześniu zastępca komendanta Szkoły insp. Piotr Gaca wraz z wolontariuszami naszej Szkoły gościł na otwarciu nowo powstałego przedszkola niepublicznego w Leżeniczy. Leżenickie przedszkole to kolejne dzieło edukacyjne pilskiego Centrum Charytatywno - Opiekuńczego Caritas w Pile. Samorząd Szkoły od wielu lat współpracuje z Warsztatami Terapii Zajęciowej, które mieszczą się w tym samym budynku, dlatego postanowiliśmy zaopiekować się najmłodszymi współgospodarzami placówki.



Jednym z głównych zadań przedszkoli jest zapewnienie dzieciom opieki, wychowania i nauki w atmosferze akceptacji i bezpieczeństwa. W przedszkolu dzieci spędzają wiele czasu. Należy więc zastanowić się nad tym, co zrobić, aby ten czas spędzany był w bezpieczny sposób i w bezpiecznych warunkach. Większość rodziców ma świadomość, że bezpieczne przedszkole to nie takie, które jedynie na zewnątrz tworzy wizerunek budynku i placu zabaw przyjaznego dzieciom, lecz w którym kadra i podopieczni potrafią prawidłowo zachować się w różnych kryzysowych sytuacjach oraz znają obowiązujące procedury prawne.

Wolontariusze Szkoły przy pomocy i akceptacji Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Pile przygotowali zajęcia związane z bezpiecznym zachowaniem i poruszaniem się w drodze do przedszkola. Na zakończenie pogadanki dzieci otrzymały kolorowe odbłaski oraz kamizelki zwiększające ich bezpieczeństwo w czasie korzystania z drogi. Za ich aktywny udział w zajęciach nagrodzeni zostali słodkimi upominkami.

## LISTOPAD

### Perspektywy doskonalenia pionu kryminalnego

W dniach 5-6 listopada zorganizowana została odprawa naczelników wydziałów Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji i kadry Szkoły Policji w Pile, które przewodniczyli Dyrektor BSK KGP insp. Mariusz Wiatr i Komendant Szkoły insp. Jerzy Powiecki. Głównym tematem odprawy były przygotowania i stan realizacji

procesu doskonalenia pionu służby kryminalnej polskiej Policji.



Szkoła Policji w Pile od lat wspiera proces budowania kompetencji zawodowych „kryminalnych”. Tegoroczne przedsięwzięcia, w tym wdrożenie nowych programów kursów specjalistycznych, pozwoliły na zintensyfikowanie tego procesu – do końca roku mury pilskiej Szkoły opuści ponad dwa tysiące absolwentów różnych kursów dedykowanych pionowi kryminalnemu.

### Kryminalni

Zgodnie z ustawą o Policji, formacja ta wykonuje czynności operacyjno - rozpoznawcze, dochodzeniowo - śledcze i administracyjno - porządkowe. Koniec tygodnia przyniósł zakończenie dwóch dużych kursów specjalistycznych, które kształcą kompetencje w dwóch pierwszych zakresach.



Kurs specjalistyczny dla policjantów wykonujących czynności operacyjno - rozpoznawcze i kurs specjalistyczny dla policjantów wykonujących czynności dochodzeniowo - śledcze pojawiły się w ofercie szkoleniowej Szkoły Policji w Pile w poło-

wie tego roku. Stanowią one zasadniczy i podstawowy kurs dla każdego policjanta służby kryminalnej. Ta tematyka zajmuje z każdym miesiącem coraz więcej miejsca w działaniach Szkoły, która docelowo ma się stać szkoleniową podporą służby kryminalnej w polskiej Policji.

Kursy zakończyło 130 policjantów z całej Polski. Do końca roku w pilskiej Szkole zostanie przeszkolonych na kursach operacyjno - rozpoznawczych i dochodzeniowo - śledczych prawie 900 policjantów.

### **„Wina na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych”**

Pod takim tytułem odbyło się w Szkole Policji w Pile w dniach 13-14 listopada 2014 r., piąte już, seminarium poświęcone odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych, zorganizowane przy współdziałaniu Komendy Głównej Policji.

Wzięło w nim udział ponad 50 osób, wśród których byli przedstawiciele Sądu Najwyższego, środowisk naukowych (Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Warszawskiego, Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej Wydział Zamiejscowy w Poznaniu, Wyższej Szkoły Biznesu w Pile, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Pile), Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Straży Granicznej, Służby Więziennej, Państwowej Straży Pożarnej i jednostek organizacyjnych Policji (Komendy Głównej Policji, garnizonów wojewódzkich i powiatowych, szkół) - ekspertów, teoretyków i praktyków. Wśród zaproszonych gości byli obecni m.in. Wiceprzewodniczący Rady Miasta Piły – Janusz Kubiak, Przewodniczący Wydziału IV Izby Karnej Sądu Najwyższego – SSN Wiesław Koziół, Rektor Wyższej Szkoły Biznesu w Pile - doc. dr Ireneusz Adamczak, prof. dr hab. Hanna Paluszkiwicz z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. dr hab. Katarzyna Dudka z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w

Lublinie, mł. insp. Sebastian Maj - radca KWP w Opolu, autor publikacji „Postępowanie dyscyplinarne w służbach mundurowych”.



W trakcie obrad wygłoszono następujące referaty:

- „O dwoistym ujęciu winy w postępowaniu dyscyplinarnym policjantów” (SSN Wiesław Koziół),
- „Praktyczne problemy ustalania winy w postępowaniach dyscyplinarnych służb mundurowych” (prof. dr hab. Katarzyna Dudka, Uniwersytet im. Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie),
- „Wina jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej (represyjnej)” (doc. dr Ireneusz Adamczak, Wyższa Szkoła Biznesu w Pile),
- „Prawne konsekwencje oparcia odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych na zasadzie winy (wybrane zagadnienia)” (dr Piotr Józwiak, Wyższa Szkoła Psychologii Społecznej Wydział Zamiejscowy w Poznaniu),
- „Konwersja reżimu odpowiedzialności za niektóre zachowania stanowiące delikty dyscyplinarne w aspekcie zasady winy” (dr Dawid Korczyński, Uniwersytet Warszawski),
- „Odpowiedzialność dyscyplinarna w Policji jako element kształtowania wizerunku formacji. Aspekt winy” (mł. insp. Sebastian Maj Komenda Wojewódzka Policji w Opolu),
- „O okolicznościach niepozwalających na przypisanie winy policjantowi popełniającemu przewinienie dyscyplinarne (wybrane zagadnienia materialno prawne i

procesowe)” (dr Barbara Janusz – Pohl, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu),

- „Domniemanie niewinności w postępowaniu dyscyplinarnym policjanta” (adv. Marcin Czwojda).

Podczas obrad prelegenci poruszyli wiele interesujących zagadnień dot. postępowania dyscyplinarnych w służbach mundurowych, w szczególności w aspekcie ustalania winy. W trakcie dyskusji wymieniano się spostrzeżeniami i doświadczeniami dot. prowadzenia postępowań dyscyplinarnych oraz aktualnego stanu orzecznictwa w tym zakresie. Wystąpienia prelegentów dostępne będą na stronie internetowej Szkoły pod zakładką „Odpowiedzialność dyscyplinarna”, jak również planowane jest wydanie materiałów z seminarium w formie publikacji.

### Otwarcie na biologię sądową

Wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej, podinsp. Leszek Koźmiński, miał przyjemność wygłosić wykład inauguracyjny studia podyplomowe na Wydziale Biologii UAM w Poznaniu. Tym bardziej był to zaszczyt, iż po raz pierwszy, obok kierunków Biologia i Przygotowanie pedagogiczne do nauczania biologii i przyrody, debiutował nowy kierunek, niezwykle interesujący i ważny także dla pracy policjantów służby kryminalnej - Biologia sądowa.



Cieszy bardzo zainteresowanie takimi studiami oraz dyskusja po wykładzie, którego tytuł nosił „O zabezpieczeniu i badaniu

śladów biologicznych w perspektywie zmian kodeksu postępowania karnego - z policyjnych doświadczeń słów kilka”. Wspomniane wystąpienie było też pretekstem do rozmów z nauczycielami akademickimi na temat przyszłych, możliwych wspólnych projektów oraz gościnnych wykładów.

### Szczyśliwa siódemka, czyli Turniej Klas Policyjnych

Przez ostatnie dni trwały prace nad nowym regulaminem VII Ogólnopolskiego Turnieju Klas Policyjnych, który odbędzie się w naszej Szkole w dniach 1 – 2 czerwca 2015 r.

Organizacja przedsięwzięcia planowana jest wspólnie z Zespołem Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Komisji Edukacji Narodowej w Pile, z którym pilska Szkoła Policji współpracuje w zakresie realizacji autorskiego programu nauczania w liceum ogólnokształcącym pn. „Wybrane zagadnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego”.

W Turnieju może wziąć udział maksymalnie 25 reprezentacji z całej Polski, w tym współorganizator Turnieju (ZSP nr 2 w Pile) i reprezentacje, które zajęły miejsca od pierwszego do trzeciego w poprzedniej edycji Turnieju. W przypadku większej liczby zgłoszeń, drużyny biorące udział w Turnieju wyłonione zostaną w drodze eliminacji, w oparciu o test wiedzy

W siódmej edycji Turnieju rozegrane zostaną następujące konkurencje:

- sprawdzian obejmujący ogólną wiedzę o Policji,
- test sprawności fizycznej (tor przeszkód),
- test umiejętności w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej,
- test umiejętności strzeleckich.

Dyrektor szkoły, która chciałaby uczestniczyć w turniejowych zmaganiach o tytuł „Klasy Policyjnej Roku 2015”, powinien do 16 stycznia 2015 r. przysłać (pocztą tradycyjną lub faksem) zgłoszenia reprezentacji na formularzu, którego wzór stanowi załącznik nr 1 do regulaminu Turnieju.